
ROST

Revistă de cultură creștină și politică

Ticăloșia presei românești

de Claudiu Târziu

Războiul sfânt

contra bolșevismului

de Daniel Focșa

**Ortodoxia occidentală
și tentația filetismului**

de Alexandru Racu

Crezul meu național

de Răzvan Codrescu

sumar

numărul 88 • iunie 2010

EDITORIAL

Ticăloșia presei românești
de Claudiu Târziu..... 3

MARTORI AI VEACULUI

Idei, vorbe, fapte..... 5

POLITICA, LA DESCUSUT

Pentru o politică de tip creștin
de Paul Ghițiu..... 14

**Zece probleme cu alegerile
anticipate din Republica Moldova**
de Dan Dungaciu..... 16

REPERE

**Scurtă biografie
a Principesei Ileana a României**
de Anca Simitopol..... 19

**Domnița Ileana sau floarea rară
a modestiei**
de Daniel Foça..... 22

O viață în slujba țării
de Anca Simitopol..... 25

Hoții de timp
traducere de Anca Simitopol..... 29

DECANTĂRI

Crezul meu național
de Răzvan Codrescu..... 30

Ce este metafizica! (I)
de George Popescu Glogoveanu..... 42

**Creștinul. Revoluționar
sau mărturisitor? (I)**
de Pr. Marcel Răduț Seliște..... 45

**Complexul voievodal
în lirica lui Eminescu**
de Prof. Dr. Constantin Miu..... 48

**Religia, parte integrantă
a culturii europene**
de Pr. Dr. Radu Ilaș..... 51

**Ontologia cunoașterii
religioase**
de Constantin Mihai..... 54

Castelul interior
de Paul-Gabriel Sandu..... 60

HISTORIA
„Lunga vară fierbinte“ 1944
de Daniel Foça..... 62

**Conflictul din Transnistria,
un măcel inutil**
de Dragoș Moldoveanu..... 69

VIA SACRA
**Ortodoxia occidentală
și tentația filetismului**
de Alexandru Racu..... 71

LA ROST
**Războiul sfânt contra
bolșevismului**
de Daniel Foça..... 76

ROST

Revistă de cultură creștină și politică

Fondată 2002

Revistă națională editată de
Asociația ROST

DIRECTOR

Claudiu TĂRZIU
tel.: 0740.103.621
revistarost@gmail.com

SENIOR EDITORI

Răzvan CODRESCU
Paul GHIȚIU

REDACȚIA

Mihail ALBIȘTEANU
Pr. Antonio ARONEASA
Constantin MIHAI
Pr. Marcel RĂDUȚ SELIȘTE

COLABORATORI PERMANENȚI

Ierom. Savatie BAȘTOVOI
Daniel FOÇAȘ
Stelian GOMBOȘ
Paul S. GRIGORIU
Silviu MAN
Dragoș MOLDOVEANU
Paul NISTOR
Cristi PANTELIMON
Viorel PATRIGHI
Alexandru RACU
Teodora ROȘCA
Paul Gabriel SANDU
Constantin N. STRĂCHINARU

CORECTURĂ

Nicu BUTNARU

EDIȚIE INTERNET

www.rostonline.org
Ionuț TRANDAFIRESCU

CORRESPONDENȚĂ

OP 23, CP 27 – București

Tipografia Editura
DOCUPRINT BABEL
Tel-fax: 0134 - 588 910 ☎ 0144 - 774 818
docuprint@babele.ro - Baza de lemn nr. 30 bis

TIPAR

DIFUZARE & ABONAMENTE

Asociația ROST
tel.: 0740.103.621

ISSN

1583-6312

Reproducerea unor articole apărute
în revista ROST este permisă numai cu
acordul scris al redacției.

ROST este difuzată în țară și
în comunitățile românești din Europa,
SUA și Canada.

OFERTĂ

Revista ROST caută distribuitori în toată țara: biserici de mir, mănăstiri, firme locale
de difuzare a presei, librării și persoane particulare. Oferim comision atractiv.

Pentru detalii, luați legătura cu directorul publicației, Claudiu Târziu,
la telefon 0740.103.621 ori pe e-mail revistarost@gmail.com.

Ticăloșia presei românești

„Marșul pentru Familie“, organizat în București, pe 21 mai a.c, de Forul Ortodox Român și Alianța Familiilor din România, a fost tratat cu indiferență de presa mainstream. În schimb, parada homosexualilor, de a doua zi, a fost supraexpusă pe toate televiziunile și ziarele, în ciuda evidenței că era o manifestare marginală, fără relevanță pentru marele public. Prin acest comportament pervers, presa noastră și-a dat definitiv arama pe față: nu o interesează decât agenda ei, care este cel mai adesea opusă interesului național și credinței creștine. În acest caz, încearcă să ne reeduce întru „corectitudinea politică“, pentru a accepta anormalul ca normal.

Claudiu Târziu

„**M**arșul pentru Familie“ a fost un avertisment dat clasei politice pentru lipsa de responsabilitate pe care o manifestă față de familie, dar și un protest la adresa agresiunilor morale la care e supusă familia, precum pornografia și propaganda homosexualității.

De la acest veritabil eveniment nu s-au ostenit să relateze decât agenția de presă Agerpres, TVR (la emisiunea „Universul Credinței“ de duminică dimineța, dar nu și în buletinele de știri) și Realitatea TV (o știre în treacăt, în care exagera numărul de demonstranți, probabil pentru a da mai mare greutate mesajului anti-guvernamental). În rest, tăcere. Ca și cu două zile mai înainte, când conferința de presă a organizatorilor a fost onorată doar de câțiva ziariști – și aceia doar de la *mass media* de stat, TVR, Radio România și Agerpres.

Subiectul nu a interesat, pentru că a pus probleme de fond și n-a avut nimic *spectaculos* în

el, deși, în esență, este scandalos că, într-o țară pretins creștină, sîntem nevoiți să apărăm familia în stradă.

Carevasăzică, principalele televiziuni și cotidiene naționale au ignorat protestul a peste 200 de persoane respectabile, familii cu prunci în brațe, făcut pe o ploaie torențială, pe un traseu destul de lung, de la Biserica Kretzulescu pînă în Dealul Patriarhiei. Dar aceleași instituții de presă au transformat în evenimentul săptămîinii scâlbimbăiala grotescă și libidinoasă a homosexualilor și a susținătorilor lor, intitulată pompos „Gayfest“, de sîmbătă 22 mai.

Relatări în direct, dezbateri în studio, actualizări ale știrilor în variantele online ale ziarelor și pe agențiile de știri, articole în edițiile pe print de duminică. Toate puse în antiteză cu protestul Asociației „Noua Dreaptă“ la adresa Gayfest, desfășurat cu cîteva ore mai devreme. De ce? Pentru că e *cool* să susții minoritățile, e și „corect politic“, homosexualii sînt „exotici“ – mai ales nefericiții aia travestiți –, iar opoziția ND creează potențialul de conflict.

Într-o vreme în care milioane de români se gîndesc cu ce-și vor cumpăra pîinea de mîine, iar familia este amenințată din toate părțile, presa noastră se înflăcărează pentru „drepturile“

pederăștilor. Și când spun că se înflăcărează mă refer și la partizanatul pe care îl dovedește.

Am fost convins că, în actualul context social, instituțiile de presă din România, asupra cărora altminteri nu-mi fac iluzii, vor avea o rezervă în a amplifica propaganda dezgustătoare a homosexualilor, că vor pune surdina cel puțin. M-am înșelat. Lipsa de rușine e totală. Nu numai că mare parte din presă are agenda ei, de la care nu se abate o iotă, indiferentă sau chiar ostilă interesului național și în răspăr cu credința creștină, dar iată că nici măcar nu mimează preocuparea pentru problemele reale ale românilor.

Dacă televiziunile de știri au pus toate reflectoarele pe protestele sindicale privind „curba de sacrificiu“, a fost pentru că asta le aduce *rating* și mai ales pentru că astfel lovesc în Putere, nu pentru că le-ar păsa într-adevăr de românii cărora li se taie veniturile sau vor fi concediați.

Dacă la televizor sau în ziare sînt criticați și ironizați politicienii, nu este pentru că presa și-ar dori o clasă politică profesionalizată, ci pentru că acei politicieni nu satisfac interesele instituțiilor de presă, ori pentru că sînt în tabăra nepotrivită. Și așa mai departe.

Foarte puține publicații și emisiuni de radio și de televiziune mai slujesc binele public și mai răspund cu onestitate nevoii de informare a românilor.

Apoi, tot presa este surprinsă că îi scade audiența, că nu mai are credibilitate și că este înjurată. În stilul ăsta, nu mai e mult pînă numele de ziarist va deveni o ocară. Dar dacă jurnaliștii onești nu fac nimic să împiedice asta, atunci va fi prea tîrziu să se rușineze. Este un motiv suficient pentru ca Asociația Ziariștilor și Editorilor Creștini să fie scoasă din amortire.

PS:

Trustul de presă al Bisericii Ortodoxe Române, „Basilica“, a ignorat și el „Marșul pentru Familie“.

Mai notez aici, cu mîhnire, că este pentru al treilea an consecutiv (exact de cînd PF Daniel a devenit patriarh) în care Biserica Ortodoxă Română nu a luat nici o atitudine față de propaganda homosexualilor, desfășurată an de an în preajma unor mari sărbători ortodoxe. De asemenea, nu a pomenit nimic despre noile probleme ale familiei generate de Putere.

Pentru comparație, Arhiepiscopia Romano-Catolică București și Asociația Familiilor Catolice „Vladimir Ghika“ au dat împreună un comunicat în care critică politica guvernului față de familie. Apropo de Asociația „Vladimir Ghika“, se cade să menționez că reprezentanții săi au venit la Marșul pentru Familie. Chapeau bas!

Idei, vorbe, fapte

Inflație de demnitari

Traian Băsescu ne cere solidaritate cu guvernul, pentru depășirea crizei. Însă guvernanții nu prea sînt solidari cu noi. În vreme ce se pregătește să taie pensiile, salariile bugetarilor și indemnizațiile pentru creșterea copiilor, puterea rămîne cu aceeași structură stufoasă, din care fac parte 300 de secretari de stat! Fiecare secretar de stat este plătit cu peste 1000 de euro plus sporuri. „Doar pentru salariile secretarilor de stat, statul plătește anual trei milioane de euro, în condițiile în care numărul acestora, dar și al angajaților din subordinea lor, ar fi trebuit înjumătățit de la începutul anului, după cum s-a angajat șeful Guvernului, Emil Boc“ – scrie „Ziarul Financiar“ din 18 mai a.c. **(B.T.)**

Stat polițienesc

Dacă mai aveam nevoie de o dovadă că sîntem pe cale de a deveni un stat polițienesc, ne-o oferă tot „Ziarul Financiar“, în aceeași ediție: unul din cinci bugetari lucrează la Interne, în serviciile secrete sau în Apărare. Cei 260.000 de bugetari „speciali“ consumă patru miliarde de euro anual, adică 40% din tot ce se cheltuie cu salariile în sistemul public. **(B.T.)**

Din prostie în prostie...

Veniturile artiștilor, sportivilor, consultanților, jurnaliștilor și ale persoanelor fizice autorizate (PFA) ar putea scădea cu aproape 30%. Propunerea de taxare a drepturilor de autor cu CAS de 31,3% vine de la sindicate și este îmbrățișată de Guvern – scrie „Adevarul“ din 18 mai a.c. Sindicatele instigă la și guvernul e pe cale să comită o ticăloșie cel puțin în cazul artiștilor, scriitorilor și jurnaliștilor. De ce? Pentru că: 1. Drepturile de autor nu aduc venituri constante, 2. În general, cei care au drepturi de autor au și carte de muncă, deci deja contribuie la CAS, 3. Nu mă poți obliga să am pensie, 4. Nu se strîng în felul ăsta prea mulți

bani la buget, dar o suțire pătură de creatori va suferi, 5. Prin impunerea CAS coroborată cu reducerea cheltuielilor deductibile, veniturile autorilor scad cu aproape o treime, 6. Măsura mai dă o lovitură sistemului privat. În loc să controleze cîți șoferi și portari sînt plătiți pe drepturi de autor, guvernul preferă să procedeze otova, ca și în cazul salariilor bugetarilor. Ceea ce denotă rea-credință, lene și prostie. Încă un argument ca să fie demis. **(B.T.)**

Un botez politic

Președintele României, Traian Băsescu, s-a încumetrit cu Paul Lambrino, care-și zice prinț de România, deși Casa Regală Română nu-l recunoaște.

Paul Lambrino este fiul fratelui vitreg al Regelui Mihai, Carol Mircea, născut în urma căsătoriei morganatice a lui Carol al II-lea cu Ioana (Zizi) Lambrino. Căsătoria n-a fost niciodată recunoscută de Casa Regală și de statul român, cum nici Carol Mircea nu a fost recunoscut de Carol al II-lea. Sîmbătă, 22 mai a.c., a avut loc un botez politic și nimic altceva. Băsescu a pretins că gestul său este unul creștinesc, dar că *nu înseamnă înrudire*. M-aș

mira ca președintele să nu știe, după ce a botezat opt copii, că a fi naș înseamnă a fi părinte spiritual, ceea ce e mai mult decât o înrudire prin alianță și cu cel botezat, și cu părinții acestuia. Prin botezul acesta, Băsescu îi conferă legitimitate lui Lambrino și încearcă un mic șah la Rege. Gestul ofensator la adresa Regele Mihai, vine după ce RAAPPS a anunțat că familia regală va trebui să-și plătească întreținerea reședinței sale, Palatul Elisabeta. Traian Băsescu n-a uitat că alt prinț pîrît, Radu Duda, ginerele Regelui, a vrut să candideze la președinție și a avut un discurs critic la adresa lui, anul trecut. Și nici faptul că, în vara anului 2008, n-a fost invitat la nunta de diamant a Regelui Mihai și a Reginei Ana, la care însă au fost prezenți toți dușmanii săi: Iliescu, Tăriceanu, Roman, Constantinescu, Patriciu, Voiculescu. Probabil că mijlocitorul tovărășiei dintre Paul Lambrino și Băsescu este nașul de cununie al „prințului“, George Constantin Păunescu. Să ne reamintim că G. C. Păunescu a devenit, în urmă cu vreun an și ceva, principalul sfetnic pe domeniul economic al lui Traian Băsescu și totodată susținător de nădejde al acestuia, prin trustul său de presă. Acum, Băsescu, Păunescu și Lambrino se găsesc în aceeași familie, în care a intrat nu demult și renumitul cap al mafiei țigănești Bercea Mondialu, al cărui ultimo copil a fost nășit de Mircea Băsescu, fratele președintelui. Așadar, capitalismului de cumetrie îi corespunde politicianismul de cumetrie. În altă ordine de idei, bag samă că la așa mărimi nu se mai ține cont de învățătura noastră de credință. Botezul a fost oficiat de un sobor de șase preoți, condus de episcopul vicar patriarhal Vaarlam Ploieșteanul, dar pruncul nu a fost scufundat în apă, după tipicul ortodox, ci doar înmuiat cu picioarele de două ori și stropit pe creștet o dată. Patriarhul Daniel însuși a pecetluit încreștinarea, printr-o felicitare publică a părinților și nașilor. Întîistătătorul BOR a folosit în document apelativul Alteță pentru Paul Lambrino, aducînd astfel și el un afront Regelui Mihai, cel care a fost uns de Biserică. Alături, reproducem certificatul de naștere al

micuțului Carol Ferdinand. Sînt tare curios pe baza căror hîrtii a fost emis. Dacă scria doar la prenume „Carol-Ferdinand Al României“, mai înțelegeam, că doar avem atîția din neamul lui Bercea Mondialu pe care îi cheamă Michael Jackson, Argentina ș.a. (B.T.)

Popii Moscovei îi bruschează pe preoții români

Cu mare osteneală și cu mari emoții (la graniță), un grup de români a făcut o troiță pe care a pus-o în orașul Singerei din Basarabia, locul de baștină al lui Valeriu Gafencu, cel supranumit „Sfintul Închisorilor“. Troița a fost sfințită la 10 mai a.c., printr-o ceremonie organizată de ASCOR Chișinău, cu participarea

entuziastă a primarului de Singerei, Gheorghe Brașovschi. Au fost prezenți părintele Moise Iorgovan de la Oașa, cel care a alcătuit volumul *Sfintul Închisorilor*, părintele Mircea Băjenaru de la Suceava și surorile lui Gafencu. De la părintele Mircea am aflat că evenimentul n-a fost lipsit de tensiuni și șicane din partea preoților Mitropoliei Moldovei (închinată Moscovei). Popii rusofoni i-au bruscat pe preoții români și nu le-au permis să slujească împreună cu ei sfințirea troiței. Dacă și la troița unui sfînt se comportă după un tipar politic, aproape că nu mai e nimic de spus. Părintele Mircea era tare mîhnit, cu atît mai mult cu cît Mitropolia Moldovei nu a avut altă implicare decât aceea că a permis amplasarea

troiței într-o zonă pe care o controlează. Pe de altă parte, știu, încă de când am fost ultima dată la Chișinău, că popii rusofili încearcă să se folosească de „brandul” Gafencu, punând la cale organizarea unei Asociații „Valeriu Gafencu”, prin care să-și facă, probabil, programul politic, că de duhovnicie nu prea putem vorbi. În această capcană umblau să-i atragă și pe ascoriști, prin intermediul unor preoți de bună-credință, dar rătăciți în Mitropolia Moldovei cu largul concurs al ÎPS Petru, mitropolitul Mitropoliei Basarabiei (subordonată canonic Patriarhiei Române). (C.T.)

Apărați familia, salvați România!

Luni, 17 mai 2010, două organizații ale laicatu-
lui au dat următorul comunicat:

„Forul Ortodox Român (FOR) și Alianța Familiilor din România (AFR) atrag atenția întregii clase politice că este direct responsabilă pentru gravele amenințări și loviturile neîncetate la care este supusă familia în România. Din cauza problemelor de ordin material, dar și a celor de ordin moral și legislativ, instituția familiei riscă să dispară sau să se transforme într-o curiozitate inutilă în cadrul societății moderne. Iar în absența familiei românești solide, însuși viitorul țării este pus sub semnul întrebării. FOR și AFR protestează împotriva preconizatei măsuri guvernamentale de reducere a indemnizației pentru creșterea copilului nou-născut. Această măsură descurajează serios natalitatea și riscă să provoace încă o creștere a valului de avorturi – prin care România deja ocupă un trist loc de lider în lumea civilizată. Potrivit studiilor demografice, populația din România se află într-o scădere dramatică, ceea ce face acțiunea guvernului și mai condamnată, întrucât duce la îmbătrânirea populației, la scăderea forței de muncă și de aici la consecințe economice și sociale grave. Pe de altă parte, FOR și AFR își manifestă îngrijorarea față de lejeritatea cu care autoritățile tratează fenomene deosebit de dăunătoare familiei, ca prostituția, pornografia și propaganda deșănțată a unor practici sexuale aberante – care iau amploare

în contextul relativizării valorilor, al slăbirii credinței și al unei legislații șubrede, deloc românești – deci necreștine și nerepresentative – în setul ei intim de valori. Pe marginea acestor pericole conjugate la adresa familiei, FOR și AFR organizează o conferință de presă miercuri 19 mai a.c., ora 16.00, la sediul FOR din București, str. Vulturilor nr. 8. La conferință participă, alături de reprezentanții FOR și AFR, și doi invitați special: omul de presă Liana Stanciu și prof. univ. dr. Pavel Chirilă. Pe linia continuării protestului, vineri 21 mai a.c., începând cu ora 17.30, FOR și AFR cheamă lumea creștină, dar și toate forțele sociale asumate la un Marș pentru Familie, pornind de la Biserica Kretzulescu, de pe Calea Victoriei, până în Piața Unirii.“

Ne paște disoluția?

În conferința de presă organizată miercuri 19 mai 2010 de Forul Ortodox Român și Alianța Familiilor din România a fost criticată sever clasa politică românească pentru lipsa ei de preocupare pentru viitorul românilor. Viitorul o reprezintă familia cu copii, ori la noi familia este agresată din toate părțile. Clasa politică

poartă principala responsabilitate, pentru că nu asigură un cadru legislativ potrivit și pentru că dirijează fondurile greșit. Prof. univ. dr. Pavel Chirilă a sintetizat excelent situația în care ne aflăm. „În istorie, crizele economice au fost precedate de crize morale și urmate, uneori, de disoluții ale societăților respective. Până să trăim criza economică, la noi s-a instalat o gravă criză morală, ignorată, din păcate de politicieni și nu numai. Puterea politică, ori care a fost ea, a avut un aport substanțial la adâncirea crizei morale. De pildă, la începutul anilor 90, printre primele hotărâri ale guvernului a fost cea privind liberalizarea avorturilor. De atunci, în România se înregistrează, ca nicăieri în Europa, un raport de un avort la un nou-născut, iar în anumiți ani un raport de 1,6 la 1. Potrivit unui studiu făcut în clinicile de stat, prețul unui avort este mai mic decât cel real, deci prețul avortului este subvenționat de la buget. România este țara cu cea mai mică rată medie de viață din Europa. Iar rata mortalității infantile este cea mai mare. Categoria persoanelor de la 0 la 14 ani este foarte redusă, din acest punct de vedere plasându-ne pe penultimul loc din Europa, înaintea Sloveniei. Asta ne arată că rata de îmbătrânire este foarte mare și că în curând nu va mai avea cine să plătească pensiile, dacă vor fi suficienți români care să ajungă la vârsta de pensionare. Nu în cele din urmă, guvernul a avut mai multe tentative de a legaliza prostituția și concubinajul.“ Bogdan Mateciuc, reprezentantul Alianței Familiilor din România, și Iulian Capsali, purtătorul de cuvânt al Forului Ortodox Român și tatăl a șapte copii, au arătat că motivele de mai sus și încă multe altele – cum sînt pornografia sau sexualitatea explicită răspîndite în publicații de mare tiraj și emisiuni de televiziune, precum și o propagandă asiduă pentru manifestările anti-familie – determină cele două organizații să facă un marș de protest vineri, 21 mai, începînd cu ora 17.30, pe traseul Biserica Kretzulescu – Calea Victoriei – Spaliul Dîmboviței - Piața Unirii. Partea optimistă a conferinței a aparținut Liane Stanciu, mamă creștină și om de presă,

care a declarat că, în ciuda tuturor agresiunilor contra familiei, putem izbîndi cu puterea pe care ne-a sădit-o Dumnezeu în fiecare din noi. Ea a fost susținută de soțul său, Mihai Georgescu, solistul trupei „Bere Gratis“, care a spus că fiecare om care crede în Dumnezeu are familie. Deci, credința va duce familia mai departe. *(B.T.)*

Marșul pentru Familie 2010

Asociația „Rost“ a fost printre organizatori, alături de alte ONG-uri reunite în federația Forul Ortodox Român, și a participat la „Marșul pentru Familie“ din 21 mai 2010, de la București. Aproximativ 200 de persoane, familii cu copii, au pornit, pe o ploaie torențială, de la Biserica Kretzulescu, de pe Calea Victoriei, și au mers pînă în Dealul Patriarhiei. Organizatorii au declarat că existența familiei românești este amenințată pe mai multe planuri: material,

legislativ, moral și spiritual. De aceea, marșul a fost în primul rînd un protest contra „curbei de sacrificiu“ la care vrea să ne supună guvernul Boc, una care lovește în familie. De aseme-

nea, a fost un avertisment dat politicienilor în legătură cu legile pe care le adoptă în defavoarea familiei și, în același timp, cu modul în care tolerează sau chiar încurajează propaganda homosexualității. Aceste idei s-au desprins și de pe pancardele purtate de manifestanți: „Copiii nu se negociază“, „Apărați familia, salvați România“, „Vrem copii normali, nu homosexuali“, „Salvați România, păcatul aduce sclavia“, „Decât să ne taxați, mai bine nu furați“... (D.C.)

Cu trupul în Vest, sau cu sufletul în Est?

Pentru cei mai mulți români, Occidentul era, înainte de 89, sinonim cu *mintuirea*. Acolo aveai libertate și prosperitate. Majoritatea românilor trăiesc și azi mirajul Vestului, în care găsești un loc de muncă mai bine plătit, standarde profesionale mai înalte, oportunități de carieră mai mari, o viață îndestulată... Nu se reduce însă totul la material. Dacă ai năzuințe moral-spirituale, nu mai poți alege Occidentul din toată inima și, dacă ești om întreg, nici nu te imaginezi trăind acolo mai mult de o perioadă provizorie, cât să-ți faci „plinul“. Incontestabil, în Occident sînt străzi mai curate, oameni mai politicoși, economii mai ridicate, posibilități mai multe. Însă, există și delict de opinie: n-ai voie să spui ce crezi în toate chestiunile politice și istorice. Există un sistem de formare a unui „om nou“, disciplinat, civilizată și spălat pe creier: statele dețin exclusivitatea asupra educației copiilor. Și mai există și un sistem, „corect politic“, de cenzură a credințelor: n-ai voie să porți însemne religioase, îți este interzis să spui păcatului pe nume și ești marginalizat definitiv, ca „tali-ban“, „fundamentalist“ sau, de ce nu, „fascist“ (ca tot încep să se suprapună noțiunile în noul limbaj *politic corect*), dacă îndrăznești să te pronunți pentru apărarea familiei în fața ofensivei ideologiei dominante. România a optat, cu niște ani în urmă, pentru Occident. Și a început să importe, pe lângă forme și reforme, și ideologie. Ideologie care este una clar împotriva unei dezvoltări normale a națiunii.

La acest import toxic a apărut o timidă opoziție. Iar azi sînt destui români care se află în plină dilemă: cu Occidentul prosperității și al perversității spirituale, sau cu Estul, încă sărac, dar mai întemeiat în credință? Alegerea nu-i ușoară, pentru noi, românii, cel puțin, pentru că rănile istoriei încă sîngerează și mai ales pentru că nici prezentul unei Rusii dominante, agresive și la cheremul unei mafii kagebisto-afaceriste nu ne îmbie. Dilema este repusă pe tapet, cu mai mare acuitate, la câte un eveniment cum a fost cel de azi. Homosexuality din România au anunțat că vor mărșălui prin centrul Bucureștiului, pentru a putea întemeia legal „familii“ și a putea adopta copii. Cu alte cuvinte, vor să fie recunoscuți ca normali și acceptați ca atare de societate. Marșul a fost autorizat de Primăria Capitalei, sub cuvînt că toți cetățenii țării pot să manifeste public. Dacă Primăria Capitalei era cinstită vedea că marșul homosexualilor nu este o manifestație oarecare, ci una care se constituie într-o atingere la bunele moravuri și că poate tulbura ordinea publică - motive de a nu autoriza marșul. În sprijinul homosexualilor s-au declarat ambasadorii Africii de Sud, Australiei, Canadei, Cehiei, Franței, Germaniei, Marii Britanii, Olandei, Spaniei, Suediei și Statelor Unite. Asta în vreme ce la Moscova a fost interzisă parada gay. (C.T.)

Revoluție online

Criza presei tipărite se prelungeste, în vreme ce o adevărată revoluție, despre care am mai scris, are loc pe *online*. Și e natural așa, de vreme ce pînă și eu, ziarist cu state vechi să zic așa și conservator pînă-n prăsele, mă plictisesc după ce frunzăresc ziarele de dimineață și trec imediat la bloguri pentru a afla adevăratele știri. Tot mai mulți jurnaliști și-au făcut bloguri și s-au emancipat de ziarele pentru care au lucrat. Ei publică informațiile pe care nu le are sau nu le dă nici un jurnal. Și au succes acești bloggeri. Gazetele care nu țin cont de aceste schimbări, se vor stinge în cele din urmă. (B.T.)

„Pe drumul Învierii“, cu mai mulți prigionii

Duminică, 16 mai 2010, ora 13.00, la Casa de Cultură „Ion Creangă“ din Târgu Neamț a fost vernisată expoziția itinerantă „Pe drumul Învierii“, în organizarea filialei locale a asociației ROST. Desfășurată sub forma unei mese rotunde, manifestarea s-a bucurat de participarea a peste 40 de persoane, fiind onorată de prezența primarului urbei, dl. Decebal Arnăutu. În calitate de organizatori, domnul inginer Mihai Diaconu și domnul profesor Octavian Carp au deschis întrunirea, făcând oficiile de moderatori. Alături de cele 18 panouri, deja cunoscute, care exemplifică prin documente și fotografii din arhivele Securității urmărirea, anchetarea, chinuirea și condamnarea la închisoare a șase personalități ortodoxe-reper, dl. Mihai Diaconu a expus și un al 19-lea, conținând imagini și date despre personalități locale, persecutate de autoritățile comuniste și arestate pentru mărturisirea lor de credință și pentru vederile anticomuniste. Astfel, au fost evocați Aurel Grămadă, fost diriginte al poștei din Târgu Neamț, țărani Constantin și Ioana Arnăutu, învățătorul Victor Vasiliu, arhimandritul Ilarion Argatu, preotul Constantin Cosma, părintele Nicolae Gheorghiu, doctorul Vladimir Carp, Eduard Boureanu, Mihai Croitoru, Florica Ionescu, Eugen Stoian, Lucian Chert și Valeriu Danielescu, arestați ca elevi, Sandu Dumitru – contabil, Valeriu Roban, avocat și primar al localității în timpul guvernării Antonescu, sculptorul Gheorghe Gheorghită, medicul pediatru Nicolae Dumitriu, soții Dumitru (inginer) și Virginia (profesoară) Teodosiade. Au luat cuvântul dl. primar Decebal Arnăutu, dna Liliana Ionescu (condamnată de comuniști la doi ani de închisoare, deși era elevă, pentru „omisiune de denunț“), părintele Alexandru Argatu, de la Boroaia, prof. C. Cosma, prof. Anca Corduneanu, prof. Iurea – tatăl core-spondentului TVR la Moscova, Gheorghe Bîrliba, profesor de istorie. Presa a fost reprezentată la întâlnire, un cuvânt de suflet având dna Diana Boureanu, redactor al unui

cotidian local. De remarcat faptul că mulți dintre vorbitori sunt rude ale celor prigionii și evocați acolo. Prof. Mihail Albișteanu, vicepreședinte ROST, a făcut un scurt expozeu al istoricului revistei și al asociației, mulțumind organizatorilor, celor prezenți, precum și gazdelor de la Casa de Cultură a municipiului, în special domnului director Gheorghe Tiugea, care, cu amabilitate, s-au oferit să găzduiască expoziția, într-un spațiu generos, în perioada 16-26 mai. (M.N.)

Eroare regală

Regele Mihai a participat la parada din 9 mai de la Moscova. Cu acest gest cred că Majestatea Sa și-a redus drastic ultima brumă de încredere, care i-a rămas după coabitarea cu PSD și tandemul Iliescu - Năstase. Dacă puteam admite că 23 august 1944 a fost o eroare datorată tinereții suveranului, la care a fost împins de politicienii mai bătrâni, această nouă legitimare a comunismului și a împărțirii lumii între URSS și anglo-americieni, săvârșită la apusul vieții, nu mai este scuizabilă. De la politicienii români ne așteptăm la orice compromis, dar pe rege ce (sau cine) l-a mînat la Moscova? (C.T.)

Pomenire

Joi, 29 aprilie a.c., ora 10.00, la Biserica Sf. Ilie - Gorgani, părintele Vasile Gordon a oficiat o slujbă de pomenire pentru șase mari luptători anticomuniști: Pr. Gheorghe Calciu, Dimitrie Paceag, Ionel Zeană, Tache Funda, Nicu Naum și Zahu Pană. Aceștia au fost evocați apoi de către scriitorul Marcel Petrișor, fost deținut politic, care a pătimit alături de câțiva dintre ei în temnițele comuniste. Dumnezeu să-i odihnească și să-i pomenească întru Împărăția Sa! (H.B.)

Revista ROST, premiată la Zilele „Convorbiri Literare“

Pe 22 și 23 aprilie a.c., la Iași s-au desfășurat Zilele revistei „Convorbiri Literare“, la care au participat peste o sută de scriitori și jurnaliști români din țară și din străinătate.

Claudiu Tarziu a mulțumit pentru premiul acordat revistei ROST

Manifestarea, aflată la a XIV-a ediție, este un bun prilej pentru aducerea revistei (fondată la 1 martie 1867) în prim-planul vieții publice. „Dar este și una din puținele ocazii în care ne putem privi în ochi. E important să ne citim unii pe alții, însă e importantă și întâlnirea fizică” – a declarat Cassian Maria Spiridon, redactorul șef al publicației și președintele Uniunii Scriitorilor – Filiala Iași. Vineri seara, pe 23 aprilie, Zilele revistei „Convorbiri Literare” s-au încheiat cu o festivitate de premiere, devenită de asemenea tradițională. Revista ROST și scriitorul Marcel Petrișor, președintele Senatului Asociației „Rost” s-au numărat printre premiați. Dl Marcel Petrișor a spus că închină acest premiu, primit pentru memoriile sale din închisorile politice, unor prieteni ai săi mutați la Domnul, cu care a suferit în temniță: părintele Gheorghe Calciu și Petre Țuțea. Claudiu Târziu, directorul revistei ROST, a ridicat premiul în numele publicației (acordat „pentru conservarea și perpetuarea tradiției naționale”) și a mulțumit „Convorbirilor Literare” pentru acest gest de solidaritate și încurajare. Juriul, alcătuit din membrii redacției „Convorbirilor Literare”, a mai hotărât acordarea următoarelor premii:

Premiul special – Gheorghe Iorga, pentru demersul științific în buna cunoaștere a literaturii persane în spațiul românesc; *Premiul pentru emisiuni literare* – emisiunii „Convorbiri literare”, Radio Iași (realizator Valentin Talpalaru); *Premiul pentru Traduceri* – Mircea M. Pop; *Premiul pentru Eseu* – Nicolae Oprea; *Premiul pentru Critică* – Paul Cernat; *Premiul pentru Poezie* – Ion Matiuș și Adrian Popescu; *Premiul pentru Proză* – Daniela Zeca și Varujan Vosganian; *Premiul de Excelență* – Marcel Petrișor și Sorin Dumitrescu; *Opera Omnia* – Virgil Nemoianu. (R.R.)

Sub semnul lui Eminescu

Expoziția itinerantă „Pe drumul Învierii”, organizată de Asociația „Rost”, a fost vernisată la Iași, sîmbătă 24 aprilie a.c., începînd ora 12.00, în sediul filialei locale a Uniunii Scriitorilor, Casa Cu Absidă „Laurențiu Ulici”. Timp de două ore, într-o atmosferă caldă și plăcută, s-a desfășurat o adevărată întîlnire între prieteni, prieteni de idei și de suflet. Vegheați de Eminescu, al cărui portret în peniță trona deasupra prezidiului. Claudiu Târziu, președintele Asociației „Rost” și Mihail

Albișteanu, vicepreședinte, au moderat manifestarea și au dat explicațiile tehnice și istorice despre expoziție. Părintele arhimandrit Nichifor Horia, starețul Mănăstirii Trei Ierarhi și exarhul mănăstirilor din Arhiepiscopia Iași, părintele Dumitru Mercicaru și scriitorul Marcel Petrișor, fost deținut politic timp de 13 ani, au încântat auditoriul cu discursurile lor. Expoziția a fost deschisă la Iași pînă pe 10 mai a.c. Prin această expoziție, Asociația „Rost” încearcă să ilustreze o parte din istoria recentă a românilor: prigoana regimului comunist contra Bisericii Ortodoxe Române. Și exemplifică prin documente și fotografii din arhivele Securității legate de urmărirea, anchetarea, chinuirea și condamnarea la închisoare a șase personalități ortodoxe - reper: arhimandrit Arsenie Papacioc, singurul care mai este în viață (duhovnicul Mănăstirii Techirghiol), ieromonah Arsenie Boca (supranumit Sfântul Ardealului), ieroschimonah Daniil Teodorescu (cunoscut mai ales sub pseudonimul literar Sandu Tudor), părintele Gheorghe Calciu (închis în anii 70 pentru că s-a opus dărîmării bisericilor din București), Ioan Ianolide (autorul cărților „Întoarcerea la Hristos” și „Deținutul profet”) și Valeriu Gafencu (supranumit Sfântul Închisorilor). Expoziția a fost realizată în anul 2008, la inițiativa unor membri ai Asociației „Rost”, de către specialiștii Muzeului Județean Ialomița, cu ajutorul Consiliului Național pentru Studiul Arhivelor Securității. Inițial a fost intitulată „Destine de martiri”. Expoziția a fost pentru a doua oară în Iași, după ce în vara lui 2008 a fost închisă intempestiv la Muzeul „Mihail Kogălniceanu”, ca urmare a retragerii din proiect a CNSAS. Manifestarea a fost sub acuzații politice, deși ea este una eminent cultural-educativă. După închiderea ei la Iași, expoziția a fost reorganizată, sub titlul „Pe drumul Învierii”, în proprietatea și prin asumarea sa numai de către Asociația „Rost”. Expoziția a fost vernisată pînă acum la București, Constanța, Vaslui, Brăila, Galați, Iași, Chișinău, Slobozia, Tecuci și Tg. Neamț. Iar la jumătatea lunii iunie va fi deschisă la Piatra Neamț. (D.C.)

„Big Brother”, amputat în Marea Britanie

Un oficial al guvernului britanic a anunțat că, în maximum trei luni, vor fi anulate cărțile de identitate biometrice, abia introduse de Cabinetul laburist. Laburiștii au justificat măsura prin combaterea fraudei, a imigrației ilegale și a furtului de identitate. Noua coaliție de guvernare consideră însă că sistemul este prea scump și încalcă libertățile civile ale cetățenilor britanici. Totuși, un sistem separat, dar din punct de vedere tehnic asemănător, va fi aplicat în continuare pentru cetățenii străini - ministrul Imigrației, Damian Green, declarînd că aceasta este o obligație pe care Marea Britanie și-a luat-o față de UE. Pașapoartele britanice sînt pe cale de a fi actualizate la un nou standard internațional de securitate, dar propunerile de a adăuga mai multe informații biometrice au fost, de asemenea, respinse. La noi se dau într-o veselie numai pașapoarte biometrice, iar de la anul vor fi introduse și cărți de identitate biometrice. Pe așa o criză, noi ne permitem să cheltuim un miliard de euro pentru supravegherea poporului, nu ca Marea Britanie. (R.R.)

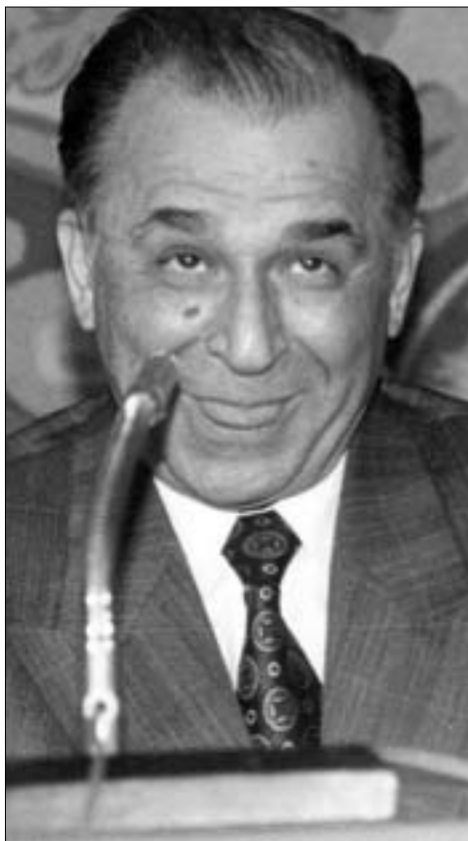
Joaca de-a Dumnezeu

O echipă de cercetători, condusă de Dr. Craig Venter, pretinde că a readus la viață o bacterie moartă. Evenimentul științific a fost perceput ca primul pas spre năzuința de a crea viață. N-am văzut pînă acum nici o reacție dinspre Bisericele Ortodoxe. Însă, Vaticanul a declarat, prin glasul episcopului Domenico Mogavero: „Să pretinzi că ești Dumnezeu și să imiți puterea sa de creație este un risc enorm, care poate trimite oamenii în barbarie, Oamenii de știință nu trebuie să uite că există un singur creator: Dumnezeu” - a precizat acesta pentru cotidianul „La Stampa”. (R.R.)

Pe cine mai lustrăm?

La 20 de ani de la Revoluție, parlamentarii au adoptat Legea lustrăției. Camera Deputaților a votat pe 19 mai actul normativ inițiat în urma cu cinci ani de PNL, urmînd ca președintele

Traian Basescu să-l promulge. Legea prevede interzicerea funcțiilor publice pentru foștii nomencluriști PCR, lucrători în Securitate (dar numai cei care sînt dovediți, în instanță, că au făcut poliție politică) și șefi ai ziarelor comuniste. Din păcate, acum Legea lustrăției nu mai înseamnă decît mimarea unui act de dreptate și o vagă satisfacție morală pentru cei care au suferit pe timpul comunismului. Ea nu mai prinde în funcție decît o seamă de anoni-mi deveniți consilieri locali și județeni sau pri-mari. Nici măcar Ion Iliescu nu mai deține o funcție publică. Totuși, îi atinge, dacă nu cumva vor găsi o ușă de salvare, pe: Mihai Răzvan Ungureanu (fost membru supleant în CC al UTC, actual șef SIE), Sergiu Andon (fost procuror-șef la Procuratura raionului Urziceni, actual lider PC), Șerban Mihăilescu (fost secre-tar al Consiliului de Miniștri cu grad de secre-tar de stat, actual lider UNPR – partidul satelit PDL), Ion Iliescu (dacă mai vrea vreo funcție de-acum înainte, după ce-a trecut de 80 de ani), Adrian Păunescu (fost membru al Comisiei Centrale de Revizie a CC al UTC, se-cretar UTC al Uniunii Scriitorilor, redactor-șef la revista „Flacăra“), Octav Cozmîncă (fost membru al CC al UTC), Viorel Hrebenciuc (fost membru în CJ Bacău al PCR, actual lider PSD), Ioan Talpeș (fost redactor-șef la Editura Militară, actual lider de partid fantomatic și țitior de trena lui Băsescu). În forma votată, Legea i-a făcut scăpați de lustrăție, printre alții, pe responsabilii cu operațiunile valutare (Theodor Stolojan), pe șefii misiunilor comer-ciale din străinătate (Traian Băsescu) sau pe „simplii“ profesori de la Academia „Ștefan Gheorghiu“ (Ioan Vida, președintele Curții Constituționale, sau Dan Mircea Popescu, sena-tor PSD). Dacă Legea ar fi fost adoptată la începutul anilor 90, i-ar fi înălțurat la timp de la putere pe mulți din cei care au făcut rău României. Să nu uităm că: 11 dintre cei 39 de membri fondatori ai CFSN ocupaseră posturi în aparatul executiv al regimului comunist; peste 25% din cei 141 de membri ai CFSN-ului legal constituit pe 27 decembrie 1989 erau foști nomeclaturști; cinci dintre cei 11 membri

Un lustrabil pe care legea nu-l mai atinge

ai Biroului Executiv ocupaseră fotolii de dem-nitari sub comunism; în guvernul provizoriu instituit pe 26 decembrie 1989 sub conducerea lui Petre Roman, fideliile ceauși reconverțiți în revoluționari ocupau trei sferturi din fotoliile cabinetului; ponderea numerică a foștilor nomencluriști în Parlamentele României, pe parcursul anilor '90, n-a fost niciodată mai mică de 10%; 20% din grupul parlamentar al FSN din 1990 era format din persoane care ocupaseră funcții de decizie în timpul regimu-lui comunist; 30% din elita parlamentară a PDSR din 1996 era formată din foste cadre ale nomenclaturii; 76,9% din membri aparatului prezidențial din 1990 deținuseră posturi de decizie în aparatul comunist. Sînt date certe din *Anuarul* Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului în România, Volumul I, 2006. **(B.S.)**

Pentru o politică de tip creștin (V)

Să citim cele ce urmează, prinși fiind în apele tulburi și învolburate ale ceea ce este cunoscut îndeobște sub numele de criză, dar care este de fapt o rearanjare, o redistribuire a banilor și puterii de la cei mulți la cei aleși, un pas important și tot mai transparent către lumea de mâine. (Paul Ghițiu)

Noul Imperiu

Dezvoltarea economiei din ultimele secole a condus la dependența economică totală a omului față de stat. Primul pas în această direcție este distrugerea „gospodăriei naturale“ țărănești și crearea piețelor regionale. Un om care nu e inclus în relații comerciale active cu orașul nu mai este în stare să-și hrănească familia. Pasul următor este crearea piețelor multinaționale. Un oraș, sau o regiune, care nu participă la cooperarea multinațională dă faliment și, oricum, își pierde atât independența economică cât și pe cea politică. În secolul al XX-lea s-a constituit sistemul economiei mondiale și o țară întreagă, care refuză să joace conform regulilor pieței mondiale, nu poate să-și mai asigure independența.

Din punctul de vedere al eficienței economice, este un sistem extrem de lucrativ. Dar el are o consecință care poate fi decisivă pentru sfârșitul istoriei: omul și-a pierdut deprinderea vieții independente. Gradul lui de dependență față de lumea exterioară nu s-a diminuat, ci a crescut de multe ori. Omul contemporan este amenințat de pericole de care omul societăților tradiționale nu trebuia să se îngrijească. El este dependent nu numai de starea vremii și de stihiiile naturii, ci și de furnizarea de benzină și gaze, de căldură și energie electrică și, în ultima vreme, de fluxul informațional. Suprimarea uneia dintre arterele care alimentează un apartament, un oraș, o regiune sau o țară duce la moartea lentă a locuitorilor acestora chiar în condiții meteorologice care ar fi îmbogățit o gospodărie tradițională.

Ștergerea granițelor statelor naționale se petrece într-un mod foarte original. Statele își pierd suveranitatea. Și cine le preia puterea din mâini? Structurile de guvernare internațională, apatride, dar având interese financiare și politice în întreaga lume. (**Andrei Kuraev**)

Arhitectura globalistă contemporană se construiește, evident, după alte măsuri decât cele ale democrației. Iar modelul parlamentului universal, alcătuit din persoane cu drepturi egale de vot, a rămas, în continuare, o utopie. Dimpotrivă, are loc o anume diminuare, un recul al autorității și influenței largilor forumuri politice, în paralel cu întărirea comunităților mai înguste, elitiste. (...) Are loc o regrupare a potențelor conducătoare dinspre structurile politice spre centrele de putere economică (de tipul FMI sau al Băncii Mondiale). Eroziunea instituțiilor democratice se manifestă tot mai distinct. Democrația, ca formă de conducere a maselor, cedează locul unui alt tip de guvernare: neodemocrației, ca putere a banilor, manifestată în principiul decizional specific organizațiilor de acest fel: UN DOLAR, UN VOT. Pe baza acesteia, sub acoperirea lozincilor democratice, în lume se conturează profilul unui regim oligarhic internațional, care preferă acțiunea de pe poziții de forță. (**Alexandr Neklessa**)

Societatea occidentală este, din punct de vedere economic, o societate a totalitarismului financiar. Acest totalitarism este realizat și apărut de un mecanism uriaș format dintr-un gigantic sistem financiar, condiționat înainte de toate de

un număr incomensurabil de operațiuni cu bani care au cuprins toate aspectele oamenilor și ale societății. Este mecanismul unei subunități a aspectului lucrativ al societății – activitatea financiară – care a devenit un fenomen supraeconomic și suprapolitic. Este un capital uriaș care a pus stăpânire pe toată societatea și este despotoc față de ea. Nicio putere dictatorială din lume nu se poate compara cu el, în această calitate. (*Alexandr Zinoviev*)

Și sclavii săi

Mentalitatea oamenilor din noile vremuri va fi caracterizată de credința organică în rolul înfloririi economice, ca garanție a libertății omului. Limitele bunăstării lumești se vor identifica, în mod ascuns, cu măsura acestei libertăți. iar dezvoltarea personalității și statutul ei vor fi puse în relație directă cu propășirea economică. De

aceea, o amenințare a standardelor de prosperitate obținute va fi percepută ca un atac la adresa spațiului cucerit, ca o rodare a continentului libertății de către apele întunecate ale arhaismului, care îl înconjoară. Ergo, pericolul falimentului valorilor fundamentale este real și trebuie evitat cu orice preț. Din acest moment, liberalismul va începe să suporte metamorfoze semnificative și, eliberându-și potențialitățile radicale, va începe să-și epuizeze toleranța specifică (care părea să-i fie organică)... Versiunea renașcentist-iluministă a umanismului a rămas un pom înflorit, cât timp a rămas într-un anumit context. Dar numai acum, în pragul unei lumi secularizate la maximum, postcreștine, orizonturile lui îndepărtate se descoperă la modul cel mai paradoxal: umanismul începe să se manifeste ca o concepție anti-umanistă despre lume“. (*A. Neklessa*)

Va urma

„Dragoste în vremea holerei“ sau

Zece probleme cu alegerile anticipate din RM

„În ceea ce privește RM... situația sa politică... este aproape
ca în Kârgâzstan“ (Vladimir Putin)

Dan Dungaciu

Miza principală a dezbaterilor actuale din Republica Moldova este cea a alegerilor anticipate. Cei care le susțin și le consideră inevitabile se bazează pe argumente juridice și pe o anumită „traducere“ a termenului „rezonabil“ în care acestea ar trebui să fie anunțate. Este însă suficient? Exemplul european arată că nu. Evoluția statelor UE arată că, în perioada de criză acută prin care trec, se iau decizii politice, economice sau juridice care păreau inacceptabile și „ne-rezonabile“ în vremuri de normalitate. De aici complexitatea chestiunii și insuficiența evi-

dentă a unei interpretări strict juridice. Chestiunea alegerilor anticipate trebuie abordată prin cel puțin zece grile de lectură.

1. Criza economică

În 2008, când criza economică începea să lovească SUA, fanfarele cântau în Europa și nimeni nu se gândea la ea. Prin 2009, când criza a început să lovească Vestul european, fanfarele mai cântau doar în Est, prea puțin atent la ce i se poate întâmpla. În 2010, fanfarele au tăcut în România, și pare că se mai întrezăresc doar în unele discursuri la Chișinău. Ceea ce trebuie însă să se înțeleagă este că această criză va lovi și stânga Prutului, chiar dacă la o distanță cronologică egală cu distanța „economică“ față de epicentrul ei. Deja se resimte, chiar dacă nu cu acuitatea cu care este percepută la București. Dar cine ne garantează că, peste șase luni, nu va fi la fel? În condițiile în care Europa nu știe cum va arăta peste o lună, poate pretinde Chișinăul că știe cum va arăta RM atunci când vine timpul „rezonabil“ pentru alegeri anticipate?

2. Ce înseamnă „rezonabil“ când ești la marginea prăpastiei?

Confruntate cu o criză economică fără precedent, statele europene au redefinit de multe ori semnificația termenului „rezonabil“. Ceea ce este firesc într-o situație normală, nu mai este deloc așa în timpul unei crize; și viceversa. Nu este deloc „rezonabil“ să tai salariile sau pensiile în vremuri de normalitate, dar în vreme de criză, cu siguranță, este. Din această perspectivă, criza de-

Alegerile stau în mîna președintelui interimar Mihai Ghimpu

vine cadrul prin care se traduc acțiunile statului și în funcție de care trebuie acestea interpretate. Cadrul juridic propriu-zis trebuie și el citit și tradus prin criza ce devine în aceste momente elementul suprem de raportare. Pentru că, într-un stat prăbușit și falimentar, discuția despre democrație și normă constituțională își pierde orice semnificație. Își poate permite RM să gândească altfel?

3. Ambiguități legislative

Cu atât mai mult că ambiguitățile legislative de aici sunt notorii. Semnificația termenului „rezonabil” este doar una dintre ele, sesizată și de Curtea Constituțională. Unele voci pretind că termenul „rezonabil” ar trebui interpretat „în termeni europeni”, dar asemenea afirmații își pierd astăzi conținutul din motivele indicate deja. Fi-rește, nimeni nu vrea suspendarea Constituției, dar cu siguranță că, atunci când există ambiguități evidente, criza economică trebuie să fie unul dintre elementele prin care acestea trebuie descifrate și clarificate.

4. Cine traduce termenul „rezonabil”?

Și nu numai criza economică. Ci și populația asupra căreia se va aplica orice decizie legislativă. De aceea, în disputa de la Chișinău, în legătură cu cine „traduce” cel mai just termenul „rezonabil”, dincolo de criza economică trebuie adăugată și populația. Ce se va întâmpla dacă aceasta va spune într-un eventual referendum - acceptat și de către Comisia de la Veneția - că „rezonabil” pentru ea înseamnă fără alegeri anticipate pe timp de criză? Ar fi scandalos? Cineva ar putea argumenta că, dincolo de argumentul „vox populi”, ar fi cea mai rezonabilă decizie pentru RM.

5. Veneția sau Atena? Recomandări în timp de criză

Argumentul cu recomandările Comisiei de la Veneția trebuie și el nuanțat. În primul rând, pentru că recomandările sunt (doar) recoman-

dări. Importante, firește, dar asta nu înseamnă că RM nu are nimic de spus. În al doilea rând, chiar și Comisia și-a nuanțat opiniile. Dacă până mai ieri Consiliul Europei și Comisia respingeau ideea organizării unui referendum, după ce s-au convins că dialogul este blocat, și-au schimbat opinia. Și, în al treilea rând, recomandările trebuie citite și ele prin grila crizei. Pentru că scopul guvernării RM în criză globală este evitarea falimentului de stat, care ar face inutile orice „recomandări” ale oricărei comisii, de oriunde ar veni aceasta.

6. Inocentarea vinovaților sau alegeri fără 7 aprilie

Dacă în 2009 cineva ar fi prognozat că, peste un an, nu se va clarifica nimic în ceea ce privește evenimentele din 7 aprilie, ar fi fost privit cu dispreț. Din păcate, situația așa arată. Iar legătura cu alegerile anticipate este esențială. Căci acestea riscă să de desfășoare ca și cum 7 aprilie nu ar fi existat! Există suspiciuni că sunt partide care au fost implicate în mod nemijlocit în aceste evenimente, că autoritățile de atunci au persecutat, schingiuit, torturat și chiar ucis oameni - cum se mai poate prezenta partidul vinovat la alegeri? Ce precedent se va crea în RM? Chiar poți să faci orice aici și să scapi nepedepsit? Mai mult: chiar să participi la alegeri? Cine vrea astăzi alegeri care să inocenteze vinovații din 7 aprilie?

7. Putin avertizează Vestul și scoate RM din Europa

Dincolo de argumentele interne, există și argumente geopolitice, extrem de puternice pe timp de criză. Declarația premierului Putin destinată occidentalilor - nu întâmplător popularizată de Russia Today - după care RM este un Kârgâzstan în devenire, trebuie să îngrijoreze. Este un avertisment dat occidentalilor să nu se aventureze prea tare peste Prut și sugerează că RM este văzută de la Moscova ca parte a CSI-ului. Deci, trebuie comparată cu ce se petrece acolo, nu cu spațiul european! În plus, semnalul premierului rus trebuie citit în contextul eventualelor

alegeri anticipate, care pot deveni spațiul ideal pentru destabilizare și confuzie la Chișinău, dincolo de chestiunea transnistreană, folosită în continuare ca pârghie de presiune pentru RM.

8. Ispita rusă și duplicitatea Ucrainei

După resuscitarea coloanei a cincea din spațiul politic de la Chișinău în timpul campaniei electorale și chestiunea transnistreană, a treia pârghie a Rusiei este cea economică. Criza se va acutiza la Chișinău, iar sunetul de sirenă al Moscovei va fi tot mai pregnant. Ispita relațiilor „pragmatice” cu Rusia, mai cu seamă la nivel economic, va fi tot mai greu de evitat și invers proporțională cu distanța în timp până la eventualele alegeri. Asta - în condițiile în care, pe relația cu Moscova, Chișinăul pierde și sprijinul eventual al Kievului - față de care unii lideri ai AIE au avut așteptări exagerate - cu care are relații politice reci în acest moment și care tratează RM cu dispreț total. Din acest punct de vedere, alegerile anticipate vor lega mâinile guvernanților și riscă să îi oblige pe politicieni la gesturi pe care, fără sabia lui Damocles a alegerilor anticipate, probabil că nu le-ar face.

9. Ierarhiile politice ar fi aceleași

Sondajele din ce în ce mai dese de la Chișinău sugerează, în esență, că raportul de forțe politice între AIE și PCRM este relativ constant, astfel că nimic esențial nu se va modifica în urma alegerilor. Că va exista o eventuală schimbare de ierarhii în interiorul alianței este posibil. BOP sugerează că PLDM deocamdată crește (dar „iarna nu-i ca vara!”), PD scade și trebuie să aleagă între a rămâne în AIE sau a fi strivit într-o alianță cu PCRM, AMN are posibilitatea, totuși, să depășească pragul de 4%, iar soluția PL-ului de a acumula capital este cea aleasă de președintele Mihai Ghimpu pe 9 mai. De ce, însă, circa 25-30% din electoratul RM votează constant comuniștii, aproape indiferent de ceea ce fac sau spun aceștia, este o chestiune care nu ține doar de evo-

luțiile actuale. (Și de aceea este nevoie de Comisia pentru cercetarea crimelor regimului comunist - pentru a înțelege mai bine ce s-a petrecut în stânga Prutului, inclusiv cu cei care astăzi formează așa-zisul nucleu dur al comuniștilor.) În termenii discuției noastre, este însă evident că alegerile anticipate nu ar schimba nimic major în RM.

10. Pierderea timpoului european și costuri economice

Dacă alegerile anticipate nu par să modifice decisiv structura politică, efectele lor economice vor fi masive. În primul rând, agenda modernizării și europenizării RM ar fi pusă între paranteze în timpul campaniei electorale. În al doilea rând, investitorii potențiali pregătiți să intre în RM își vor despacheta bagajele sau vor căuta alte destinații (când ai o țară în preajma unei campanii electorale și pe care Putin o compara cu Kârgâzstanul nu-ți vine să duci banii acolo!). În al treilea rând, eforturile financiare pentru organizarea acestor alegeri nu sunt deloc mici. Una peste alta, nota de plată a anticipatelor, fie și numai în termeni strict economici, este una pe care Chișinăul nu pare că și-o permite în acest moment.

Catedrala din Chișinău

Scurtă biografie a Principesei Ileana a României

Anca Simitopol

În ianuarie 1893 are loc căsătoria Principesei Maria - nepoata Reginei Victoria a Marii Britanii, pe linie paternă, și a Țarului Alexandru al II-lea al Rusiei, pe linie maternă - cu Prințul Ferdinand - fiul Prințului Leopold de Hohenzollern și al Infantei Antonia a Portugaliei - fiind încoronată ca regi ai României Mari în 1922. Luna de miere și-o petrec într-o călătorie cu trenul din Germania până la București. Pe 5 ianuarie 1909 se naște Principesa Ileana, cea de-a cincea din cei șase copii ai familiei regale. Prințul moștenitor Carol, mai ales, era fascinat de noua născută, inventând mereu noi jocuri spre bucuria Principesei, însă, o dată cu trecerea timpului, relațiile dintre cei doi s-au răcit.

În special în timpul Primului Război Mondial, Principesa Ileana a învățat de la părinții săi că membrii familiei regale sunt „primii care-și servesc țara“. Principesa și-a luat rolul în serios și, încă de la șapte ani, o dată cu intrarea României în război, vizita, împreună cu mama sa, spitalele pline cu soldați răniți, servindu-le masa, stând de vorbă cu ei sau fiind translator pentru soldații britanici și americani. În urma vizitelor la spitale, Mircea, ultimul născut, și fratele preferat al Principesei, s-a îmbolnăvit de febră tifoidă și, după zile de chinuri, a părăsit familia regală la vârsta de trei ani. Principesa Ileana spune cum a învățat din exemplul Reginei Maria - care și-a continuat munca în spitale după moartea celui mai tânăr membru al familiei - să lucreze neconținut pentru țară, să-și ascundă durerea, pentru ca ceilalți să se poată sprijini mereu pe ea. Lipsurile datorate războiului se făceau tot mai simțite. Principesa Ileana își amintește că, mai ales în timpul

retragerii familiei regale la Iași, îi era mereu foame, ceea ce însă n-o împiedica să ducă în fiecare seară o parte din mâncare oamenilor și mai înfomețați, de pe străzile Iașului, cu toate că, evident, bunele sale intenții erau ca o picătură într-o mare de suferință. În 1917, în ajun de Crăciun, Principesa le povestea cu seriozitate unor colonei britanici și americani, apropiați familiei regale, că, după spusele mamei sale, Moș Crăciun nu avea cum să ajungă la ea, pentru că nu putea trece de liniile germane. În timpul nopții, crezând că Principesa doarme, coloneii au lăsat lângă patul său cele mai ciudate daruri pe care Moș Crăciun le-ar putea aduce unui copil: o tabacheră din

lemn, una din piele, stegulețe britanice și americane, o portocală și niște nuci.

Din 1919, Princesa Ileana s-a aflat în fruntea Crucii Roșii pentru Tineret din România, iar mai târziu a fondat Asociația Tinerelor Femei Creștine care lucra pentru ajutorarea săracilor, a celor afectați de război, împreună cu câteva mănăstiri din jurul Bucureștiului. Princesa era o fire activă și sportivă, juca tenis, făcea yachting, „fiind singura femeie din România care obținuse «Brevetul de căpitan de cursă lungă» „.¹

Frumoasă și jovială, Princesa avea numeroși pretendenți. Regina Maria și-ar fi dorit pentru fiica ei un principe străin care să fie dispus să trăiască în România. În cele din urmă, Princesa Ileana s-a căsătorit în 1931 cu Arhiducele Anton Habsburg, bucurându-se de o ceremonie strălucitoare la Sinaia. În ciuda insistențelor Princesei, căsătoria religioasă nu s-a putut celebra decât în rit catolic, singura permisiune pe care a obținut-o fiind aceea de a se împărtăși în Biserica Ortodoxă chiar înainte de cununia religioasă, actul având o dimensiune oficială prin prezența întregii familii regale.

Satisfăcut de căsătoria surorii sale cu Arhiducele austriac, și totodată îngrijorat de popularitatea de care se bucura Princesa, Regele Carol al II-lea – gelos pe oricine era îndrăgît de popor mai mult decât el – i-a cerut acesteia să părăsească țara. Tinerii căsătoriți s-au stabilit întâi în Mödling, la sud de Viena. În 1932, Princesa a cerut Regelui permisiunea de a naște în țară primul fiu, însă, deși se împlineau și cinci ani de la moartea Regelui Ferdinand, Carol a respins cererea Princesei. Totuși, Ștefan Habsburg, primul fiu al Princesei Ileana și al Arhiducelui Anton, s-a născut pe „pământ românesc“, întâmpinat totodată de salve și de clopetele bisericilor din Austria. Regina Maria obținuse permisiunea Regelui Carol de a-și vizita fiica, aducând cu ea un vas plin cu pământ românesc pe care l-a așezat sub patul pe care s-a născut Ștefan Habsburg. Pe același „pământ românesc“ s-au născut și ceilalți cinci copii ai Princesei și Arhiducelui (Regele nu și-a

Ileana și soțul ei arhiducele Anton de Austria

dat niciodată acordul ca sora sa să nască în România), „pământ românesc“ așezat de data aceasta într-un castel de poveste din Sonnberg, la nord de Viena, aflat în mijlocul unui parc, înconjurat de un râu. Pentru Princesa Ileana, cele mai frumoase amintiri de la Castel sunt legate de vizitele mamei sale care, potrivit spuselor Princesei, aducea bucurie nu doar în Castel, ci în tot satul, Regina pregătind mereu daruri pentru copii.

În iulie 1938, Princesa Ileana a fost anunțată că Regina era pe moarte. În același an, armata lui Hitler a intrat în Austria, iar Princesei îi era greu să obțină nu doar acordul Regelui de a fi alături de mama sa, ci și un pașaport valid cu care să poată ajunge până în România. În cele din urmă, drumurile i-au fost deschise, însă Princesa nu a ajuns decât după ce Regina a murit. Princesa Ileana înțelegea acum un lucru pe care mama sa i-l spusese cu ani în urmă: „Ce lucru teribil să nu mai ai părinți!“²

În 1939, Arhiducele Anton, aviator, s-a oferit voluntar în al Doilea Război Mondial, Princesa rămânând să îngrijească nu doar familia sa, ci tot personalul Castelului din Sonnberg și oamenii

¹ „Princesa Ileana, evocată de o «prințesă» a spiritului românesc Zoe Dumitrescu-Buşulenga“, în *Formula AS*, Nr.712, 2006

² Bev. Cooke, *Royal Monastic. Princess Ileana of Romania*, Conciliar Press Ministries, California, 2008, p.85.

din împrejurimi. Princesa a transformat o parte din Castel într-un mic spital în care soldații răniți de pe front, în special români, erau îngrijiți.

După abdicarea Regelui Carol, Princesa a revenit în țară împreună cu familia. În martie 1944, s-a oferit voluntar la Crucea Roșie din Brașov care se ocupa de trenurile cu refugiați din Basarabia care treceau prin Brașov. Soldați, femei, copii, câini, găini cuibărite în scaune stil Ludovic XV, treceau în fiecare zi prin gara din Brașov. La fel ca toți ceilalți voluntari, Princesa împărțea alimente, acorda ajutor medical răniților, asista femeii la naștere, botezându-le copiii, și luându-i pe unii dintre nou-născuți în grija ei. Se întâmpla ca pe tren să moară oameni. Autoritățile au găsit de câteva ori cadavre aruncate din tren, așa că ascunderea decesurilor era pedepsită prin lege. Prin gara de la Brașov au trecut oameni disperăți, cu copii morți, pe care i-au lăsat în grija Princesei care le promitea o înmormântare creștinească pentru copiii lor.

Princesa Ileana a reușit să construiască un spital în apropiere de Castelul Bran, lăsat moștenire de către Regina Maria „fiicei sale preferate”. Spitalul „Inima Reginei” a fost construit la sfârșitul anului 1944, în amintirea Reginei Maria al cărei exemplu Princesa încerca să-l urmeze, considerând, însă, că nu a ajuns niciodată la măsura mamei sale. După venirea trupelor sovietice pe teritoriul României, erau aduși la spital oameni supuși la cruzimi teribile. Princesa își amintește că o dată a fost adusă o bătrână din sat, pe care vecinii au descoperit-o înghesuită într-un cuptor de pâine după ce fusese abuzată de soldații sovietici. Princesa era mai tot timpul la spital, participând și la operații chirurgicale – în lipsa asistentelor – unde se lupta mereu cu leșinul.

O dată cu instalarea comunismului în România, Princesa s-a luptat pentru a menține spitalul deschis, până în ianuarie 1948, când a fost nevoită să părăsească din nou țara. În 1950 Princesa a ajuns în Statele Unite pentru a face un tratament pentru artrită care, în urma unei lovituri din tinerețe, în timp ce făcea yachting, și a muncii continue în țară, îi dădea dureri îngrozitoare de spate. Arhiducele Anton s-a întors în

Austria, iar în 1952 copiii au venit în SUA, alături de Princesă, care a vândut o țiară – lăsată moștenire de către Regina Maria și soasă pe furiș de la Bran, în momentul plecării, când autoritățile aveau grijă ca nu cumva familia regală să „fure” ceva din „averea poporului” – cu care a reușit să-și întrețină familia. În 1954, căsătoria greu încercată a Princesei cu Arhiducele s-a desfășurat și în același an Princesa s-a recăsătorit cu un medic, Ștefan Issărescu, de care avea să divorțeze în 1965, când s-a hotărât să îmbrace haina monahală. Princesa a intrat întâi într-o mănăstire de maici ruse la Bussy-en-Othe, în Franța, întrucât spațiul nord-american era sărac, la acea vreme, în mănăstiri ortodoxe. În 1967 Princesa a depus votul monahal, și a devenit Maica Alexandra. S-a hotărât, de asemenea, să construiască o mănăstire în Statele Unite, iar un an mai târziu, Maica Alexandra a fost numită stareța mănăstirii Schimbarea la Față din Pennsylvania. Maica Alexandra a dus în continuare o muncă neobosită: a tradus în limba engleză cărți de spiritualitate ortodoxă românească, a ținut conferințe în numeroase locuri din State despre ortodoxie și despre România. Princesa era foarte cunoscută și iubită în Statele Unite, iar visul său, ca mănăstirea Schimbarea la Față să fie un loc în care oamenii să dea grija lumescă pe pacea sufletească, s-a împlinit; Maica avea mulți „copii duhovnicești” care veneau mereu la mănăstire pentru a-i căuta sfatul.

La începutul lui ianuarie 1991 Maica Alexandra este internată de urgență la spital după ce și-a fracturat șoldul, însă nu putea fi supusă unei operații chirurgicale deoarece suferise și un infarct. Potrivit maicilor de la mănăstire, buzele Maicii Alexandra repetă permanent rugăciunea „Doamne Iisuse”. Infarctul suferit și aparatura care îi prelungeste Maicii viața îi provoacă halucinații demonice și coșmaruri, însă rugăciunile copiilor și ale maicilor o liniștesc.

Pe 21 ianuarie, Princesa Ileana trage aer adânc de două ori în piept și ochii ei se închid, lăsând în urmă rugăciunea sa pentru cei rămași în lume: „Ca Domnul Dumnezeu să strălucească lumina Feței Sale peste voi și să vă dea bucuria pe care nimeni nu v-o poate lua”.

Domnița Ileana sau floarea rară a modestiei

Daniel Focșa

Dintre toți membrii Familiei Regale române, ai acelei dinastii de Hohenzollern – Sigmaringen împământenite și devenită de-o ființă cu Neamul Românesc, Ileana, făcând parte din a treia generație de Hohenzollerni români, și prima generație născută pe pământul țării, a fost poate principesa care s-a bucurat de cea mai mare simpatie printre cei din generația și vremea sa. Hlamida regească nu a îndepărtat-o de oamenii obișnuiți în mijlocul cărora se simțea atât de bine și care la rândul-le o înțelegeau și o puteau iubi. Dintre surorile ei, principesa Elisabeta, devenită regină a Greciei, și principesa Mărioara, devenită regină a Iugoslaviei, Ileana a fost singura numită de toți cu un apelativ care amintește de vremuri mai îndepărtate: *Domnița Ileana*. Așa i s-a spus și după căsătoria care a făcut-o arhiducesă de Austria, și pe vremea când devenise „doamna Issărescu“, ba chiar și atunci când, în 1990, a făcut o scurtă vizită în țară, cu chipul monahal pe care îl purta, și cu care a adormit într-o Domnă, ca *maica Alexandra*.

Lucrarea ei autobiografică, *Trăiesc din nou*, scrisă în 1950 – 1951, special pentru cititorul american nefamiliarizat cu istoria Europei și cu atât mai puțin cu cea a României, oferă o mărturie emoționantă despre ceea ce a fost viața acestei prințese care, așa cum scria Al. Paleologu în prefața sa, „devine o femeie ca oricare alta, învățând să gătească, să spele vasele, să facă piața, să muncească pentru hrana zilnică a copiilor ei, așa cum Dumnezeu a osândit-o de la începutul lumii. Roaba lui Dumnezeu Ileana, mai apoi Maica Alexandra, după ce a născut șase copii și nu

a fost scutită de tot ce are de îndurat o mamă și o femeie *din popor*“.

Povestea vieții Ilenei este povestea României în veacul XX, insistând asupra perioadei celui de-al doilea război mondial, a instaurării regimului comunist și a primilor ani de exil, ani în care, ruptă de pământul țării și de locurile dragi, se simțea sfășiată interior. Primii ani de exil, după 1948, sunt anii înstrăinării și ai unei veșnice căutări. O dată cu România pierdută, se pierduse pe sine. Se va regăsi, târziu, sub chipul monahal al Maicii Alexandra.

În anii războiului, ca principesă română dar și austriacă (în urma căsătoriei cu un Habsburg) are de înfruntat neplăcerile regimului nazist la castelul din Austria al soțului ei, apoi pe cele ale sovieticilor și comunistilor în România. Este pasionată de medicină și devine o pricepută infirmieră, care în anii războiului, în spitalul militar organizat de ea lângă Brașov, nu se dă în lături de la cele mai umile și neplăcute munci. Această prințesă română și arhiducesă de Habsburg schimba oalele de noapte ale răniților și ducea ligheanele în care aceștia vomitau, având sentimentul că nu își face decât datoria.

În 1946 este martora neputincioasă a comunistării țării și a executării Mareșalului.

„Vestea despre semnarea condamnării la moarte a lui Antonescu a ajuns la mine în timp ce mă îndreptam de la spital spre castel. «Și uite așa a fost semnată și condamnarea noastră la moarte» - mi-am spus eu. Nici până acum nu s-au adunat destule fapte care să permită istoricilor să emită judecăți asupra lui Antonescu ca om de stat și soldat, și nici eu nu am încercat să-l judec - nici atunci, nici acum. În inima mea am plâns pentru acel Antonescu care îmi era prieten“.

Cartea ei de memorii nu insistă prea mult asupra relațiilor cu Familia Regală. Dacă i-aș reproșa ceva, ar fi tocmai graba cu care trece peste evocarea figurii Regelui Ferdinand, despre care vorbește cu mult drag, însă prea puțin. Regina Maria, mama și modelul ei feminin, este totuși mult mai prezentă.

A încercat să aibă relații normale cu noua putere comunistă, atât cât se putea între oameni

despărțiți de o prăpastie morală. S-ar putea spune că ASR Ileana, în toată viața ei, a încercat să ajute. Pe 16 decembrie 1947, fostul rege Carol al II-lea nota în însemnările sale zilnice:

„Oribile sunt atitudinile Elisabetei și ale Ileanei. Amândouă se pupă-n bot cu mai marii zilei, prima organizând la Banloc o vânatoare pentru Tito și Groza, rușine ! A doua s-a dat cu Ana Pauker, cu nădejdea ca fiul ei, Ștefan, să ia Tronul;

Fotografie din colecția Ana-Maria Vizanty. În imagine, la masă, principesa Ileana și Demostene Vizanty, tatăl pilotului Dan Vizanty.

este dezgustător“. Zvonul că Ileana era în relații prea bune cu comuniștii, cu Bodnăraș în special, a circulat, așa cum circulă lucrurile urâte și sunt gustate la repezeală și fără discernământ. Adevărul este că principesa a încercat, cultivând câteva relații amiabile cu reprezentanții noi puteri, să facă ceva pentru ameliorarea situației celor care deja începuseră să umple închisorile. Iată un portret interesant pe care îl creionează Anei Pauker:

„Corpulentă, cu un păr cărunt scurt și în dezordine, cu ochi albaștri tăioși, privind pe sub sprâncenele joase și cu un zâmbet fascinant, nealterat de faptul că buza de sus se răsfrângea peste cea de jos, ea îi făcea pe toți să simtă că aveau de-a face cu o adevărată personalitate. Am avut întotdeauna impresia, când mă aflam în preajma ei, că era ca un boa constrictor care abia a fost hrănit, așa că nu te mănâncă pe loc ! Geoaie și trândavă cum părea, avea tot ce este respingător, dar totodată fascinant la un șarpe. Puteam să-mi imaginez cu ușurință, doar privind-o, că își denunțase propriul soț, care fusese, ca urmare, împușcat; iar întâlnirile mele ulterioare cu ea mi-au arătat strălucirea rece și dezumanizată datorită căreia ajunsese la puternica poziție pe care o ocupa acum“.

Castelul Bran, moștenit de la Regina Maria, a fost poate, alături de castelul Peleşor de la Sinaia, locul de care s-a simțit cel mai atașată. Tot de aici avea să fie izgonită de noul regim republican, bol-

șevic, în ianuarie 1948, după abdicarea regelui Mihai.

Foarte interesante (și prea puțin cunoscute) sunt raporturile pricipesei Ileana, după plecarea din țară, cu fratele ei, fostul rege Carol al II-lea. Relațiile sunt strict epistolare și cu totul sporadice, chiar reci. Totuși Carol se bucură când primește prima scrisoare de la ea, pe 25 decembrie 1948: „Am avut încă o bucurie – notează el în jurnalul său intim: după 8 ani am primit un semn de viață de la Ileana, o scrisoare de urare pentru Crăciun. Este primul dintre frați care-mi dă, neprovocat, un semn de viață“. Ceea ce nu-l împiedică să consemneze, răutăcios, în jurnal, pe 10 iunie 1949: „Pare-se că Ileana și-a vândut bijuteriile, spre a face un spital pentru refugiați. Gest răsunător, de propagandă, dar m-îndoiesc [sic] de folosul lui practic. Se zice că ar avea un amant argentinian și că acesta a îndemnat-o de a merge într-acolo“. Pentru a rectifica, patru zile mai târziu: „Am primit o scrisoare de la Ileana, care dă o altă versiune asupra bijuteriilor; din cauza greutăților financiare, a trebuit să le amanetizeze [sic], și că a fost bolnavă“.

Urmând exemplul domnițelor românce de altădată, după două căsnicii, un război și un exil, principesa Ileana a ales calea monahală, adormind întru Domnul, cu acest chip, în 1991, după ce și-a revăzut, nesperat, țara și locurile pe care le purtase toată viața în suflet. Pentru istoria noastră, figura Domniței Ileana rămâne un punct luminos și curat într-o epocă tulbură.

Principesa Ileana

O viață în slujba țării

Anca Simitopol

Referindu-se la inteligența rusă de secol XIX, Dostoievski scria că unii ruși erau emigranți fără să fi pus piciorul vreodată în altă țară. Acest lucru se datora, spunea el, faptului că aceștia au preluat cu atâta ardoare critici și idealuri gata-făcute sau contrafăcute ale Occidentului (în special socialist), mistificând ideile, cum ar fi crearea unei lumi noi, a unei umanități noi, fără patrie, familie, biserică sau proprietate. În același timp, persiflau concretul sau, mai bine zis, acea umanitate pe care țărani ruși o credeau veche de când lumea, exprimată prin neam, familie și biserică. Astfel, emigrantul rus, deși cu trupul permanent în Rusia, hoinărea cu spiritul în „minunata lume nouă“ a ideilor.

Pe la mijlocul secolului XX, Principesa Ileana s-a văzut nevoită să descopere Lumea Nouă, datorită flagelului ideologiei care s-a născut din ideile „emigranților“ ruși. A plecat din țară în 1948, cu o mână de pământ de la Bran, stabilindu-se întâi în Argentina, iar apoi în Statele Unite, după ce lucrase neobosit pentru poporul pe care l-a iubit cu pasiune. Se pare că Principesa avea o personalitate marcantă, lucru care a făcut-o să fie îndrăgită sau, cel puțin respectată, de toată lumea, inclusiv de oameni ca Emil Bodnăraș care a dat curs numeroaselor ei rugăminti, impresionat, poate, de faptul că nu a cerut niciodată nimic pentru sine. Așa se face că a reușit să mențină deschis spitalul de la Bran, până în momentul plecării, pe care l-a pus pe picioare prin propriile eforturi, în memoria Reginei Maria, spital menit a fi „un loc unde cei aflați în suferințe să-și găsească alinarea“. Și și-au găsit-o, într-adevar, soldați români veniți de pe front, precum și toți cei din împrejurimi. Iar Domnița alerga zi și noapte pentru oameni din localități izolate care, altfel, nu ar fi avut șanse de supraviețuire și, mai ales, nu ar fi sperat ca cineva să „se zbată“ pentru ei. Și nu doar să „se zbată“, ci

„să-și pună viața“ pentru ei, căci, după mărturiile oamenilor, „nimeni care a venit la ușa sa nu a rămas neajutat“. Mulți și-au găsit adăpost de furia Securității în ascunzătorile Castelului Bran. Desigur, dacă ar fi fost descoperită o asemenea „crimă“ împotriva statului, nici măcar Emil Bodnăraș, chiar de ar fi vrut (lucru puțin probabil), n-ar mai fi putut-o salva pe Domnița. De aceea, Domnița purta mereu cu ea o otrăvă, ajungând, ca mulți alții, la punctul de a nu mai ști clar ce era mai bine pentru ea și pentru copiii ei, otrava sau viața, în potențialele condiții ale deportării în Rusia. Dar, după cum spune Steinhardt, „omul curajos e acela care numai el știe cât i-e de frică“.

Principesa Ileana își amintește cum o dată a adăpostit într-o ascunzătoare a Castelului pe cineva timp de doi ani, până când persoana respectivă a reușit să fugă din țară. Evident, iarna era nevoie de o cameră încălzită, însă din Castel nu trebuia să iasă nici o urmă de fum, așa că Arhiducele Anton, soțul Principesei, a reușit să facă un sistem de încălzire „fără fum“ și care să nu fie descoperit nici de administratorul Castelului. Dar întâmplarea a făcut ca omul să nu fie lovit doar de un sin-

gur necaz, căci în acest răstimp, i-a apărut o tumoare care continua să crească. Domnița a găsit un chirurg de încredere care să-l opereze pe fugăr într-o cameră improvizată din Castel; operația a reușit, iar tumoarea – trimisă la analize la un spital, sub un nume fals – s-a dovedit a fi benignă. Însă nu era cazul ca pacientul și protectorii săi să răsuflă încă ușurați. Căci, în timpul curățeniei generale de primăvară în Castel, cel adăpostit a trebuit ascuns într-o pădure din apropierea Castelului. Deși pădurea era, de obicei, neumblată și deși ascunzișul era perfect, s-a întâmplat ca fugărul să fie descoperit tocmai de „nebulul” satului care, mort de spaimă, striga în gura mare că „necuratul s-a sălășluit în pădure”, însă, din nou, spre norocul celui adăpostit, singurul care a auzit țipetele a fost Arhiducele Anton.

Această poveste cu iz hazliu este doar una din șirul de povești în care Domnița nu a ținut la viața ei „cu dinții”, și-a ieșit din sine, cum s-ar spune, făcându-le loc altora în sinele ei, adică s-a purtat „ca prinții”, în limbaj steinhardtian, „păstrând modesta condiție luptătoare a omului”.

Ianuarie 1948 a sosit. Prințesa și-a luat rămas bun de la Spitalul de la Bran, de la oameni, de la locuri, încercând să le cuprindă pe toate într-un pumn de pământ, cea mai mare comoară pe care spunea că a luat-o din țară. Mașina în care se afla Prințesa, împreună cu familia, s-a împotmolit într-un drum noroios la Tohan. La rugămintea Domniței, câțiva muncitori de la fabrica din oraș, pe care îi tratase la spitalul ei de câțiva ani, au despotmolit mașina, nevrând să primească banii pe care Domnița îi oferea drept mulțumire. Acești muncitori, în numele cărora comuniștii spuneau că luptau și pe care credeau că i-au cucerit, au vrut să dea un ultim ajutor Domniței, necăjiți fiind că ajutorul lor trebuia să fie împotriva pământului care se împotriva plecării ei. O rugămintă au avut totuși: ca Domnița să îngenuncheze împreună cu ei și să spună „o rugăciune pentru Rege și țară și pentru întoarcerea” sa.¹ O dată cu sfârșitul rugăciunii „Tatăl nostru”, viața Domniței

s-a scurs și, după cum mărturisește în cartea ei, *Trăiesc din nou*, începea să trăiască asemeni unui om mort.

Pe cine credeau că pot convinge comuniștii, prin demențiala lor mașinărie de omorât, se întreba Prințesa. Răspunsul i-l a dat, cu ceva timp înainte de a pleca, Ana Pauker – acea figură despre care Prințesa Ileana spunea că transmitea groaza și fascinația pe care o transmite un șarpe boa: nu era nicidecum vorba de convins. „Când cineva vrea să planteze ceva, trebuie să distrugă întâi tot ce a crescut înainte, din rădăcină”, îi explica Ana Pauker. Sigur că era irealist să distrugă dintr-o lovitură o generație întreagă, tocmai de aceea teroarea era instrumentul potrivit.

Contrar convingerilor comuniștilor, sufletul nu doar că există, dar, în cuvintele Părintelui Gheorghe Calciu, nu este asemenea unui obiect material; dacă-l rupi, el poate învia. Așa a înviat sufletul Prințesei Ileana, într-o seară, în America, în timp ce-și spunea mai mult mecanic rugăciunile, până când a ajuns la „facă-se voia Ta”. Prințesa Ileana a descoperit fericirea pe care o simte sufletul când primește spontan suferința și – în mod paradoxal – nu mai încearcă s-o-nțeleagă.

După unsprezece ani în State, în care Prințesa a învățat să fie femeie obișnuită, să spele, să gătească, în care s-a chinuit să-și pună copiii pe picioare și s-a recăsătorit, s-a hotărât, în cele din urmă, să urmeze gândul tainic care-i dăduse târcoale încă din țară: acela de a intra într-o mănăstire.

Zoe Dumitrescu-Buşulenga își amintea cum a întâlnit-o în 1967, la mănăstirea Bussy-en-Othe, pe Prințesa Ileana, devenită acum Maica Alexandra, care i-a povestit trecerea ei la monahism. Fata cea mare, Maria Ileana (Minola, cum îi spunea familia), pleca împreună cu soțul ei într-o excursie în America de Sud. Chiar la decolare, avionul s-a prăbușit, sub privirile celor doi copii ai Minolei și ale Prințesei, nelăsând nici un supraviețuitor. La scurt timp, fiul cel mai mare, Ștefan, a intrat într-o comă profundă timp de doi ani, în urma unei căzături de pe cal.²

¹ Prințesa Ileana a României, *I live again*, <http://www.tkinter.smig.net/PrincessIleana/ILiveAgain/index.htm>, ch.29.

² „Prințesa Ileana, evocată de o «printesă» a spiritului românesc Zoe Dumitrescu-Buşulenga”, în *Formula AS*, Nr.712, 2006, <http://www.formula-as.ro/2006/712/societate-37/prințesa-ileana-evocata-de-o-printesa-a-spiritului-romanesc-zoe-dumitrescu-busulenga-6896>

„M-am gândit că Dumnezeu mă cheamă în felul acesta să-mi schimb drumul și să mă căiesc pentru viața de până atunci“.³ Asta o spune Prințesa Ileana, după ani de dăruire!

La Bussy, liturghia în slavonă – deși Prințesa începuse s-o nvețe pe de rost – era un oarecare obstacol. Trecerea la monahism a Prințesei ne duce cu gândul la bătrânul din *Pateric* care, spre uimirea ușor indignată a unui frate, purta sandale și dormea nu pe jos, ci pe un pat din paie, singurele „concesii“ pe care și le făcuse după renunțarea la viața de palat pe care i-o oferise timp îndelungat calitatea de aristocrat cu funcție înaltă. La *Radio Europa Liberă*, Maica Alexandra îi spune lui Vlad Georgescu cum, întrebată fiind de cineva cum i se pare noua casă și viața în America, în raport cu România, răspunsese că „nu se compară“ – cu viața de castel.⁴ Dar Maica Alexandra „s-a adaptat“ și la smerita viețuire în comun, reușind să treacă peste – fără însă să uite nimic – nostalgia copilăriei și tineretii la Cotroceni, Bran și la castelul ca din poveste din Sonnberg, unde se născuseră mai toți copiii ei.

³ Ibidem.

⁴ „Cu Prințesa Ileana pe urmele istoriei“ (II), *Radio Europa Liberă*, 1986, <http://www.europalibera.org/content/article/1919887.html>

⁵ „Cu Prințesa Ileana pe urmele istoriei“ (III), *Radio Europa Liberă*, 1986, <http://www.europalibera.org/content/article/1920400.html>

⁶ Prințesa Ileana, in Bev. Cooke, *Royal Monastic. Princess Ileana of Romania*, Conciliar Press Ministries, California, 2008, p.168.

Maica Alexandra știa că pustia era leagănul monahismului și ar fi vrut să întemeieze o mănăstire ortodoxă poate în Nevada, unde cei aflați în suferințe, să-și găsească, de această dată, alinarea sufletească. Oricum, știa clar că voia o mănăstire ortodoxă de limbă engleză, în America, întrucât văzuse că aici era un număr oarecare de ortodocși, fără mănăstiri, și mai știa că „ortodoxia fără mănăstiri nu e ortodoxie“.⁵ În timpul petrecut în Statele Unite, mai văzuse că românii de aici, cât și americanii, „flămânzeau“ spiritual și că mulți dintre ei primeau „fast-food-urile“ scoase pe piața „spirituală“, pentru că nu cunoșteau altceva. Așa că, împreună cu Arhiepiscopul Valerian, s-a hotărât să construiască o mănăstire – care avea să se numească „Schimbarea la Față“ – în Ellwood City, Pennsylvania, pentru că zona era centru ortodox, cu vreo două sute de parohii. În 1967, a început construirea, din propriile fonduri și din cele adunate de Arhiepiscopul Valerian. Faptul că singura soră care urma să plece împreună cu ea, de la Bussy în Pennsylvania, s-a îmbolnăvit și n-a mai putut-o însoți, nu a întors-o pe Maica Alexandra din drumul ei. Maica Alexandra a adus o rulotă pe terenul Mănăstirii, pentru a supraveghea zi și noapte construcția. „Prima dată când m-am trezit pe terenul Mănăstirii «Schimbarea la Față» m-am simțit ca-n rai. Soarele strălucia, pomii înmuguriseră, păsările cântau, iar eu îi dădeam slavă lui Dumnezeu pentru multele Lui daruri. Că rulota n-avea utilități, că nu fusese încă stabilizată și se legăna în sus și-n jos, nici nu conta“⁶, povestea Prințesa.

În septembrie 1968, în jur de o mie de preoți și credincioși au participat la sfințirea Mănăstirii, toți fiind încântați de construcție, dar arătându-și un oarecare scepticism privitor la munca mai grea care avea să fie necesară pentru „popularea“ mănăstirii, din care făceau parte atunci doar Maica Alexandra și sora Despina. Maica Alexandra a

zâmbit și a continuat să zâmbească, chiar dacă cele mai multe surori care veneau la Mănăstire plecau. A continuat să ducă o muncă neobosită pentru răspândirea ortodoxiei în America. După câțiva ani, munca sa a dat roade, căci în 1978, a fost trimisă la „Schimbarea la Față“ Maica Bendicta, de la Văratec, sora Părintelui Roman Braga, aducând cu ea tradiția trăitoare a ortodoxiei, adunată în cincizeci de ani de monahism și, treptat, numărul maicilor a crescut. Așa a început o nouă poveste despre Domnița și curajul ei.

Paradoxal, plecată în Lumea Nouă, Domnița nu a fost „emigrantă“, asemeni „emigranților“ ruși. Dimpotrivă, mâna de pământ românesc de la Bran și tradiția ortodoxă românească trăită în fiecare zi de maicile de la Mănăstirea „Schimbarea la Față“, au permis Maicii Alexandra să nu aibă nevoie de lumea ideilor pentru a fi mai bună și a face o lume mai bună.

În timpul vizitei sale în țară, în 1990, Prințesa era hotărâtă să ajute orfanii bolnavi de SIDA. La remarca fiului său că „sunt mult prea mulți“, Prințesa a răspuns că „mai bine să ajuți un copil decât să spui ce nu poți să faci pentru o mie“.

După cum spune Zoe Dumitrescu Bușulenga, mâna de pământ românesc se află în Catedrala Bisericii Episcopale din New York, sub o icoană dăruită Prințesei de către Regina Maria, iar pe o plăcuță din bronz scrie: „În memoria părinților mei, Regele Ferdinand și Regina Maria, precum și a tuturor celor care s-au sacrificat pentru țară. Aici se găsește o părticică de pământ românesc liber!“⁷ Pământ românesc care continuă să fie liber de materialism – comunist, capitalist și de orice tip.

Din povestea Domniței reiese faptul izbitor că adevărul creștinismului e omul în carne și oase, că, în lipsa oamenilor, orice programe sociale, educaționale etc. – chiar și cele al căror succes a fost dovedit cu o „precizie matematică“ – sunt inutile, tocmai pentru că omul scapă preciziei matematice, cum o spune neîncetat același Dostoievski. Prințesa a urmat sfatul Regelui Carol I care, atunci când i s-a spus, în timpul vizitei la prima

Universitate românească de la Iași, că profesorii vor crea specialiști, a răspuns: „Nu vreau specialiști, vreau caractere“. Așa că Prințesa și-a suflat mănecile și, știind că avea o funcție mai înaltă decât majoritatea cetățenilor României, pe vremea când părinții săi conduceau țara, și-a asumat și datorii, la fel, mai mari decât majoritatea cetățenilor. Desigur, după cum modelele pot fi în bine, ele pot fi și în rău și, din nefericire, cele din urmă sunt extrem de rapid urmate, dându-și și extrem de rapid roadele. La *Europa Liberă*, Prințesa povestea cum, aflată încă în țară, se întâlnise cu Gheorghiu-Dej la Constanța și, aflând că trenul acestuia trebuia să plece în curând, i-a spus că nu vrea să-l mai rețină, ca să nu piardă trenul căci știa din experiența tatălui său că un tren, cu cât mai important, cu atât nu poate aștepta. Însă Gheorghiu-Dej i-a răspuns că tatăl său era doar un rege, pe când el e poporul, așadar, trenul lui așteaptă. Deci, raționează – nu fără dreptate – oamenii (unii), cei care au putere și bani fac tot ce vor, inclusiv cu noi. Așa că, fascinat de potențialul de „a face orice cu orice și cu oricine“, ajungi, cum scrie Steinhardt, „să îndepărtezi cu un gest larg al brațului lingurița ce ți se întinde și să smulgi polonicul, linguroiul, ciorbalăcul, pentru a înfuleca, morfoli și morfoli cu nesaț din materia urât mirositoare“⁸, de multe ori, fără ca măcar să-ți atingi, la sfârșit, obiectul dorinței.

Întrebată de Vlad Georgescu de ce își consideră fratele un rege rău, și dacă nu trebuie până la urmă să fim realiști, înțelegând că minciuna e parte din politică, Maica Alexandra a răspuns că „minciuna o fi parte a politicii, dar nu a caracterului“, că un conducător „nu poate să-și clădească domnia pe minciună“, ci că trebuie să-și pună țara înainte, și apoi pe sine, și să recunoască – atunci când e cazul: „eu sunt de vină pentru păcatele mele“⁹. Și asta pentru că, așa cum este înscris pe mormântul Maicii Alexandra, „nimeni dintre noi nu trăiește pentru sine și nimeni nu moare pentru sine. Căci dacă trăim, pentru Domnul trăim, și dacă murim, pentru Domnul murim. Deci și dacă trăim, și dacă murim, ai Domnului suntem“ (Romani 14:7-8).

⁷ „Prințesa Ileana, evocată de o prietăasă a spiritului românesc Zoe Dumitrescu-Bușulenga“, in *Op. cit.*

⁸ Nicolae Steinhardt, *Jurnalul Fericii*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001, p.219.

⁹ „Cu Prințesa Ileana pe urmele istoriei“ (I), *Radio Europa Liberă*, <http://www.europalibera.org/content/article/1919441.html>

Hoții de timp

După înființarea Mănăstirii „Schimbarea la Față”, Principesa Ileana – Maica Alexandra s-a ocupat și de redactarea unei reviste a Mănăstirii, cu titlul *Life Transfigured*. În 1991, de Paști, după adormirea Maicii Alexandra, comunitatea monastică a scos un număr dedicat în exclusivitate Maicii Alexandra, redând, printre altele, „cuvinte de învățătură” pe care Maica le-a scris de-a lungul timpului. Iată un cuvânt, apărut în 1970.

„Fiecare minut contează”, „timpul înseamnă bani”, exclamăm îngrijorați, alergând în continuu, ca să dobândim ce? Oboseală, nemulțumire, dorința de-a atinge ceva mereu neatins, sau poate ceva ce am și pierdut deja în goana noastră. Nu cumva acel ceva este însuși lucrul pe care-l folosim cu sânge peste măsură, nu cumva ne lipsește simțul timpului? Îi simțim mereu lipsa; rareori putem spune că ne bucurăm de timpul liber. Ne-am inventat tot felul de mașinării care să ne ușureze munca, dar nu avem parte de odihnă: timpul trece nebunește, sau cel puțin așa ni se pare. Dar oare nu noi suntem cei care ne grăbim, încercând să apucăm, în goana mare, câte ceva de ici, de colo? Nu vrem să păcălim timpul, să-l întrecem? Timpul nu trece nici mai repede nici mai încet ca-ntotdeauna; fiecare anotimp vine la vremea lui, la fel cum soarele și luna răsar la vremea lor (Ps 103); pământul se-nvârte la fel de repede ca-ntotdeauna. Ce-am făcut cu noi și cu lumea în care trăim?

Un mistic necunoscut scria în secolul al XIV-lea: „Ca să înțelegem ce lucru de preț e timpul, să ne gândim cum ni-l dă Dumnezeu. Niciodată două momente din timp nu se suprapun, ci fiecare urmează celuilalt. Acesta e timpul de care vom da socoteală, și nu vom avea scuză înaintea lui Dumnezeu spunând: «Mi-ai dat două momente deodată și n-am avut cum să le folosesc pe amândouă»”, (*The Cloud of Unknowing*, Harper & Brothers, p.31).

Oare asta să fie problema cu noi, că ne furăm singuri timpul, că îl folosim peste măsură, mai degrabă decât îl pierdem? Când Dumnezeu a făcut lumea, a fost un moment când s-a oprit și a zis că e vreme de odihnă. Odihna e unul din semnele libertății pe care Israel a primit-o, ca să-și amintească de eliberarea de sub robia egipteană. Atunci

când se odihnește, omul îl imită pe Dumnezeu, care S-a odihnit în a șaptea zi. Când își lasă treburile și se odihnește, omul mărturisește nu doar că e liber, ci mai ales că e fiu al lui Dumnezeu. Unde spune Sfânta Evanghelie să ne grăbim – dacă apare pe undeva în Evanghelie acest cuvânt? Nu ni se spune „să vă odihniți și să știți că Eu sunt Dumnezeu”? Hristos ne invită „în loc pustiu”, unde să ne odihnim puțin (Marcu 6:31). Odihna e unul dintre cele mai mari daruri pe care ni le-a făcut Dumnezeu. Odihna nu înseamnă pur și simplu încetarea oricărei activități, ci dimpotrivă, presupune eliberarea energiilor pentru a ne „desfăta” de bucuria întregii creații, întru Domnul (Isaia 58: 11, 13-14). Adevărata odihnă este o activitate spirituală, una în care mărturisim asemănarea noastră cu Dumnezeu. Umblând în căile Domnului aflăm odihnă sufletelor noastre (Ieremia 6:16). O pedeapsă grozavă, de care Dumnezeu ne vorbește, este ca El să nu ne primească în odihna Sa, pentru că am rătăcit cu inimile noastre (Ps 94: 11-12). „Să ne temem, deci”, spune Apostolul Pavel, „ca nu cumva câtă vreme ni se lasă făgăduința să intrăm în odihna Lui, să pară că a rămas pe urmă cineva dintre voi” (Evrei 4:1).

Învățăm să ne rugăm numai în liniște, fără grabă. „De mi-am adus aminte de Tine în așternutul meu, în dimineața am cugetat la Tine, că ai fost ajutorul meu” (Ps 62:7). Biblia nu învață graba decât în cazul în care trebuie să fugim de un pericol, dar fuga este totdeauna urmată de odihnă peste tot în Biblie. Odihna nu înseamnă a sta neclintit, ci presupune încununarea activității, o bogăție prin care gustăm de aici, de pe pământ, Raiul.

Oprește-te, suflete al meu, fii cu băgare de seamă și ascultă vocea șoptită a lui Dumnezeu, care nu e în cutremur, nici în foc, ci în liniștea inimii tale.

Traducere de Anca Simitopol

Crezul meu național

Faptul că în micul meu volum În jurul lui Eminescu (Editura Christiana, București, 2009) este inclus, în Addenda (pp. 109-111), și textul intitulat „Recurs la «cadavrul din debara»”, în care încercam să arăt că, pe lângă atâtea reproșuri legitime care i se vor fi făcut de-a lungul vremii d-lui Horia-Roman Patapievici (altminteri, vorba lui D'Annunzio, un nemico che vale la pena di avere) se numără și măcar unul cu totul nelegitim (referitor la poziția sa față de Eminescu), le-a produs unora nedumerire și/sau amărăciune, ba chiar impresia că eu m-aș fi „patapievicizat”, devenind peste noapte, în răspărul întregului meu traseu existențial și intelectual, un denigrator nedrept al neamului românesc și al ideii naționale. Dacă impresia aceasta prăpădită ar fi fost formulată doar de anumiți trepăduși grobieni ai radicalismului tradiționalist, nu m-aș fi sinchisit în nici un fel. Se întâmplă însă că ea a fost resimțită, pe alocuri, și de câțiva oameni la care țin foarte mult, pe care-i prețuiesc sincer și a căror cinste sufletească este mai presus de orice discuție. Printre ei se numără și monahul de aleasă osîrdnicie căruia i-am adresat nu demult scrisoarea de mai jos (și al cărui nume îmi rezerv discreția de a nu-l divulga). Lămuririle din ea pot fi de folos și altora, așa că m-am decis s-o postez și aici, cu speranța unei mai drepte înțelegeri a poziției mele – nu atât față de un Patapievici sau altul, cât față de însăși problema națională din perspectivă tradiției creștine și a provocărilor crudei realități actuale. (R.C.)

O epistolă lămuritoare

București, 12 aprilie 2010

Mult iubite ostenitor întru Hristos
și neprețuit frate [V.],

Îmi pare sincer rău pentru amărăciunea prilejuită de cutare text în care eu am înțeles să mă pronunț ceva mai aspru la adresa poporului român, ceea ce a putut crea impresia că m-am lăsat furat de „ispita Patapievici”. Fără să mă fi supărat pe cineva (Doamne ferește!), mă simt dator cu câteva lămuriri principiale, care privesc nu numai textul cu pricina, ci întreg scrisul meu, întreaga mea atitudine față de „problema națională”.

Las la o parte că nici d-l Patapievici nu mai e întru totul cel din 1996 (cînd au apărut Politicele, pricinuitoare de atîta scandal și pe marginea căroră eu însumi am polemizat dur cu autorul) și cu atât mai puțin cel din 1990 (de cînd – din vremea mineriadelor – datau de fapt textele epistolare incriminate cu precădere și adresate inițial, în particular, răposatului Alexandru Paleologu). Astăzi d-l Patapievici este mult mai la dreapta

decît acum 15-20 de ani, chiar dacă dreapta sa nu e tocmai dreapta noastră. Fără să înceteze să fie critic față de ceea ce numește „vulgata bunului român”, s-a mai nuanțat în afirmațiile la adresa poporului din care face parte, iar gîndirea sa (nu întotdeauna și comportamentul său, din păcate!) a căpătat mult mai evidentă consistență creștină (Omul recent o dovedește cu prisosință), chiar dacă nu neapărat în cadrele stricte ale Ortodoxie, cum mulți și-ar fi dorit. Toate acestea sînt însă problemele d-lui Patapievici și n-o să insist eu, care l-am amendat în atîtea rînduri, să-i devin apologet. De altfel, nu ca apologet m-am referit la scandalul mai recent al raportării sale la Eminescu (i s-au pus în cîrcă afirmații decontextualizate și răstălmăcite), ci numai în virtutea unei minime onestități intelectuale, de la care cred că „cinstea sufletească” a creștinului și a omului de dreapta nu trebuie să facă rabat.

În ce mă privește, mi se pare cel puțin o prăpătită exagerare de natură sentimentală să fiu pus pe același plan cu d-l Patapievici în concepția și atitudinea față de național, națiune, naționalism. Mai întîi că eu, chiar cînd am adoptat un ton mai critic, n-am folosit limbajul de odinioară al d-lui

Patapievici („cur“, „fecale“ etc.). Apoi n-am generalizat abrupt asupra trecutului românesc observațiile mele critice despre prezentul pe care îl trăim; ba n-am generalizat nici asupra prezentului, arătând întotdeauna că, oricât de dezamăgiți sau îngrijorați am fi față de o majoritate întristătoare, nu-i putem judeca pe toți românii cu o singură măsură, iar minoritățile responsabile și creatoare nu ne lipsesc (ele păstrînd de fapt adevărata „linie a neamului“ și îndreptățindu-ne să sperăm că măcar de „hatîrul“ lor, prin mila Lui și prin mijlocirea marilor noștri morți, Dumnezeu ne va scoate cîndva la un liman). În fine, pentru mine toate acestea nu-s doar pariuri teoretice sau eventuale obligații civice, ci am încercat toată viața – ca profesor, publicist sau editor – să lucrez, după daruri și puteri, pe linia și în spiritul tradiției naționale (poezia mea, la rîndul ei, cred că o vădește îndesul, iar ciclul „Rost de doină“ – îmi îngădui această confesiune în paranteză – mi-e cel mai drag din cîte am scris vreodată, pentru că nicăieri nu m-am simțit mai acasă în spațiul graiului și sufletului românesc).

Că avem o problemă (mare) cu prezentul, mai ales sub aspect național, e de prisos să vă mai amintesc eu. În aceste condiții, eu n-am renunțat nicio clipă la linia naționalistă, dar am adoptat calea – desigur mai incomodă, dar cred că mai realistă și mai eficientă pe termen lung – unui „naționalism critic“, străduindu-mă în același timp să rămîn fidel principiilor și exigențelor creștin-ortodoxe tradiționale, care-și află temelia ultimă în Mîntuitorul Hristos, dojenitorul dumnezeiesc al lumii.

Am selectat în cele ce urmează cîteva constante ale „discursului“ meu pe această temă și încerc să le readuc în discuție ca repere lămuritoare (pe care, de altfel, le veți putea regăsi „transfigurate“ și în modesta mea creație poetică). Am dat cu litere îngroșate acele pasaje care mi se pare că motivează mai îndeaproape poziția mea critică de care v-ați arătat atît de necăjit.

Este cert că naționalismul se confruntă cu o dublă criză: internă, pe de o parte (handicapul exceselor istorice, disoluția curentă a sentimentului național, desuetudinea discursivă, disensiunile între grupuri, mixajul etnic), și externă, pe de altă

H.R. Patapievici

parte (inflația prejudecăților, diabolizarea mediatică, marginalizarea, provocările globalismului, eclipsa generală a tradiției). Singura lui șansă, prin urmare, ar fi aceea de a se redefini din mers și de a găsi soluții realiste de acomodare cu actualitatea. Iar înainte de a se angaja în vreo ambițioasă campanie politică, forțele naționaliste autentice, atîtea cîte au mai rămas, ar trebui mai degrabă să-și concerteze eforturile într-o inteligentă campanie de *pedagogie națională*, care la noi (ca și în alte țări din estul Europei) implică, în plus, delimitarea fermă de pseudo-naționalismul de sorginte comunistă (concurrent pervers și încă redutabil, care știe să profite, de pe poziții populiste de stînga, tocmai de destructurarea naționalismului propriu-zis, ca și de lipsa mai generală a unei drepte credibile și coerente).

În istoria modernă a României se pot identifica trei tipuri de naționalism (dintre care numai al doilea e cu adevărat organic și legitim): *naționalismul masonic* (de la Tudor Vladimirescu și liderii pașoptiști pînă la fondatorii junimismului), *naționalismul creștin* (cu rădăcinile în Hasdeu și Eminescu, dar consolidat abia de marea generație interbelică) și *naționalismul comunist* (de la

protocronismul ceaușist pînă la discursul curent de tip *România Mare*). Or, așa cum naționalismul creștin a avut de luptat cîndva cu reziduurile derutante ale naționalismului masonic (simplu instrument conjunctural de distrugere a imperiilor tradiționale), tot așa naționalismul creștin de astăzi, în măsura în care mai posedă ambiția și resursele de a juca un rol istoric, într-o încă posibilă „Europă a națiunilor“, este chemat să salveze „ideea națională“ de reziduurile insalubre ale național-comunismului și s-o reîncredințeze lui Hristos, Dumnezeu cel Viu al neamurilor (cf. *Matei 28, 19-20*).

Desigur, orice discuție despre naționalism ar trebui să se raporteze, în mod principial, la fundamentul său ontologic: „nația“ sau „națiunea“ în sens originar, „etnia“ sau „neamul“. Numai acest fundament ontologic corect înțeles și asumat (realitate complexă și inefabilă, pe care doar o aproximază toți termenii menționați) dă naționalismului consistență și legitimitate, dincolo de orice context istorico-politic, după cum contestarea acestui fundament permite criticismul antinațional și implementarea discreționară a noilor proiecte politice de tip nivelator.

Că, în ciuda atîtor destructurări, contaminări și relativizări, *națiunile continuă să existe* – acesta e un fapt în jurul căruia nu poate să încapă discuție. Discuțiile încep atunci cînd se caută a se stabili natura și notele definitorii ale acestei realități: este ea o realitate secundară, de ordin istoric și subiectiv, sau este o realitate primară, de ordin metafizic și obiectiv? Altfel spus, sînt națiunile (neamurile) entități necesare în ordinea firească a lumii (fie că o concepem ca determinism natural, fie că o concepem ca determinism divin), sau ele au un caracter aleatoriu, conjunctural? E greu de aproximat care ar putea fi cel mai simplu argument pentru eventualul caracter aleatoriu, dar pentru caracterul necesar este fără îndoială acela că *nu există individ fără apartenență națională*, ba mai mult, originea etnică e ceva la fel de imposibil de modificat ca și condiția umană: așa cum, născut om, nu mă pot preschimba în altă specie animală, tot așa, născut român, să zicem, nu mă pot preschimba în chinez, în evreu sau în turc. Îmi pot schimba religia, mentalitatea, patria, cetățenia, înfățișarea, ba chiar și sexul – dar cu nici un chip apartenența etnică. În mod fatal, fie că-mi

place, fie că nu, voi muri drept ceea ce m-am născut; și, după expresia biblică, „mă voi adăuga la neamul meu“.

Așadar, înainte de orice altă tratare mai sofisticată (teologică, filosofică, istorică, etnologică, sociologică, psihologică, biologică etc.), evidența bunului simț e cea care ne arată că națiunea, naționalitatea, naționalul țin de o *realitate obiectivă*, de *un dat al firii*. Sigur că mie, om deștept și gelos de libertatea mea, se poate întâmpla să nemi convină această stare de fapt și să mă revolt principal împotriva ei (ca d-I Patapievici la un moment dat), ca și împotriva oricărei alte forme de determinism. Revolta nu folosește însă la nimic dincolo de planul strict al subiectivității mele: la nivelul ontologic al realităților primare, determinismul nu-i mai puțin existent din cauză că îl contest eu.

Din unghiul de vedere al unui *naționalism creștin*, interesează dacă această realitate incontestabilă – nați(une)a sau neamul – este de la oameni sau este de la Dumnezeu. Episodul biblic al Turnului Babel (*Facerea* 11, 1-9) sprijină cunoscuta aserțiune că diferențierea „limbilor“ (cuvânt care în vechime avea și înțelesul de „neamuri“) nu-i străină de voința și lucrarea divină (dar într-

un sens mai degrabă corecțional). Conștiința teologică creștină nu se poate mulțumi însă doar cu acest vag mit paleosemitic (ce are mai degrabă relevanță morală și nu explică decît o latură a problemei¹), ci reclamă o fundamentare teologică mai solidă și mai cuprinzătoare, în lumina revelației hristice și a tradiției bisericești.

Spre o perspectivă providențialistă ne duce și puternica încredințare a lui Israel că este „poporul lui Dumnezeu“, ales și chemat să parcurgă mesianic o istorie sfântă, păzindu-și cu habotnicie temeiurile identitare, tocmai din răspundere față de Dumnezeuul său și de ordinea divină a Creației. Numai că originea și misiunea de sus Israel le revendică strict pentru sine², pe cînd pe noi ne preocupă o explicație integratoare, în măsură să dea seama nu doar de *un neam*, ci de *toate neamurile*, consfințite ca atare prin universalismul mesajului creștin („La ai Mei am venit și ai Mei nu M-au primit; chema-voi neamurile și acelea Mă vor preamări!“). Cert este că nicăieri în Sf. Scriptură, nici în Vechiul Testament, nici în Noul Testament, nu este contestată (sau măcar pusă la îndoială) legitimitatea existenței diferențiate a neamurilor în istorie, cu toate consecințele ce decurg de aici³. Nici teologia Sfinților Părinți ai Bisericii

¹ Etnicul (sinteză inefabilă de sînge și suflet) e asociat de obicei cu o anumită limbă și cu un anumit spațiu, dar între acestea nu-i o legătură indisolubilă sau o convergență necesară. Există în istorie și neamuri care și-au pierdut limba sau teritoriul, dar nu și identitatea etnică, iar cazul cel mai relevant e chiar cel al poporului evreu. „Amestecul limbilor“ nu constituie nicicum un criteriu suficient în explicarea diferențelor etnice sau a misterului etnogenetic.

² Statutul de „popor ales“ al lui Iahve reprezintă însăși axa istorică și religioasă a iudaismului, iar ideea dominației sale universale, pe cale de consecință, este limpede atestată în textul Legii (*Tora*): cf. *Ieșirea* 23, 22, sau *Deuteronomul* 7, 6 (discutabilă rămînînd doar extrapolarea acestei „alegeri“ din planul religios în cel istorico-politic). În orice caz, spune o formulă celebră datînd din secolul X și atribuită rabinului Saadia Haggai'on, „Poporul nostru este un popor numai în virtutea Torei“.

³ Ba mai mult, Biblia ne încredințează (cf. *Deuteronomul* 32, 8-9, dar și *Daniel* 10, 13-21) că Dumnezeu a rînduit îngerii protectori fiecărui neam (de Israel văzînd El Însuși). În cartea sa *Despre îngerii* (2003), controversatul Andrei Pleșu are un frumos capitol intitulat „Îngerii, muzica lumii și națiunile“, din care îmi îngădui aici cîteva spicuiri: „Toți marii învățați ai creștinismului timpuriu sînt de părere că, în economia divină, fiecare seminție își are îngerul ei păzitor. Nu doar individul uman are, prin urmare, un înger [păzitor], ci și poporul din care face parte. Iată, în acest sens, un pasaj semnificativ din Sf. Vasile cel Mare (sec. al IV-lea): «Știm încă de la Moise și de la Profeți că există îngerii înainte-stătători ai tuturor națiunilor... Aceste căpetenii și guvernatori puși să ocrotească și să supravegheze popoarele ce li s-au dat în grijă sînt fără de număr». [...] Comentarii iudaice la legenda Turnului Babel (*Testamentum Nephthali*) precizează că răspîndirea pe întreg pămîntul a urmașilor lui Noe s-a făcut cu ajutorul unei armate de 70 de îngerii, care i-au învățat pe oameni 70 de limbi diferite. Origene consideră și el că la originea limbilor naționale stau îngerii (cf. *infra*, «Îngerii și litere», pp. 204-206). Sintem, așadar, îndreptățiti să ne imaginăm că la temelia fiecărei comunități etnice se află un principiu spiritual, un înger, care se exprimă în felul de a fi al respectivei comunități, în destinul ei istoric, în limba și cultura ei. [...] În asemenea măsură se identifică îngerii neamurilor cu neamurile pe care le păstoresc, încît, potrivit tradiției, ei vor fi chemați să răspundă o dată cu ele la Judecata de Apoi“. Hristos este însă mai mare peste îngerii și în El avem supremul „interlocutor ceresc al fiecărui individ și al fiecărei națiuni“.

nedespărțite, fie ea răsăriteană sau apuseană, nu se pronunță în alt sens; ba mai mult, Biserica Ortodoxă, care a păstrat cel mai fidel învățatura tradițională, a dăinuit firesc în duhul organicității etnice, orînduită treptat în Biserici naționale, pe temeiul *unității în diversitate* a întregii Firi create. Apusul, din păcate, s-a îndepărtat de această viziune realist-spirituală, absolutizînd unitatea în detrimentul diversității, cu căutarea raționalistă a unui universalism abstract, precursor religios al universalismelor laicizate ale modernității, de la „cosmopolitismul“ sau „internaționalismul“ de ieri pînă la „mondialismul“ sau „globalismul“ de azi. Cu toate acestea, natura lucrurilor a opus o rezistență semnificativă abuzurilor artificiale, națiunile conservîndu-și cu îndărătnicie ființa și conștiința de sine, chiar dacă pe fondul unei crize tot mai accentuate, ce pare a permite astăzi, cel puțin în Occidentul euro-american, pasul îndelung pregătit spre abolirea definitivă a structurilor naționale, adică a întregii ordini tradiționale a lumii.

Cum se poate deci fundamenta *teologic*, pe baze scripturistice, patristice și ortodoxe, dar și în confruntare deschisă cu provocările oneroase ale modernității, existența legitimă a națiunilor și naționalismelor (în sensul neperversit al cuvîntului)? Se știe că problema, conturată în secolul al XIX-lea, a fost destul de pe larg și de cu folos dezbătută în România interbelică, fie de oameni de știință creștini, precum Nicolae C. Paulescu (socotit de Nichifor Crainic, exagerat poate, chiar „fondatorul naționalismului creștin“ la meridian românesc) sau Simion Mehedinți, fie de filosofi cu sensibilitate teologică, precum Nae Ionescu sau Vasile Băncilă, fie de ideologi politici ai dreptei creștine, precum Corneliu Z. Codreanu sau (într-o fază mai tîrzie) Petre Țuțea, fie de teologi propriu-ziși, precum Nichifor Crainic sau Dumitru Stăniloae.

Cea mai solidă fundamentare metafizică a națiunii în duhul teologiei mistice răsăritene, de la înălțimea unei înalte autorități teologice, dar și cu o bună respirație filosofică, îi aparține fără îndoială părintelui Dumitru Stăniloae și se regăsește în prima parte a volumului *Ortodoxie și ro-*

mânism, care sintetizează, în 1939, un deceniu de dezbateri serioase pe această temă.

Pornind, în mare, de la aceste antecedente și raportîndu-mă interpretativ la cunoscutul loc paulinic: „Căci precum în Adam toți mor, așa în Hristos toți vor învia. *Dar fiecare în rîndul cetei sale*⁴...“ (*I Corinteni* 15, 22-23; traducerea literală este, ce-i drept, fiecare la rîndul său), am încercat o sinteză a ceea ce se poate numi „teologia *neamului*“, socotind că acest cuvînt, deși de origine maghiară, exprimă mai exact înlăuntru limbii române statutul ontologic și dimensiunea mistică a entității etnice sau naționale, avînd și avantajul de a fi (încă) un termen de circulație curentă (spre deosebire de „nație“, receptat tot mai mult ca un termen învechit și oarecum livresc, eliminat în mare măsură din uzul curent de către sinonimul parțial „națiune“, ce are însă un puternic caracter sociologizant, impus mai ales pe filieră marxistă).

Criza identitară a devenit una dintre mărcile „omului recent“ și principalul factor dizolvant al culturilor tradiționale. Se pune însă întrebarea dacă procesul tot mai accelerat de deznaționalizare a lumii (pavat poate, ca și iadul, cu bune intenții) nu reprezintă cumva o violentare a ordinii

⁴ În transliterare după originalul grecesc: *ekastos de en to idiotágmati*.

firești a existenței istorice? Nu cumva se petrece, la nivelul „națiunilor“ și al „patriilor“, un proces de *uniformizare* tendențioasă, foarte asemănător cu cel încercat la nivelul indivizilor în diferitele regimuri totalitare (și mai ales în cel comunist)? Nu e oare la fel de scandalos să pui între paranteze personalitatea istoricește consolidată a unor comunități ca și pe aceea a unor indivizi umani? Dacă fiecărui om i se recunoaște dreptul la personalitate proprie și la liberă determinare, atunci de ce acest drept nu s-ar cuveni respectat și în cazul comunităților umane? Cum să nu existe temeri, în fața acestor tendințe nivelatoare cu vădit substrat ideologic, că *internaționalismul democratic* al „noii ordini mondiale“ (sintagmă adeseori grafiată cu majuscule) nu-i decât o *formă camuflată de totalitarism*, ale cărui victime nu vor mai fi atât indivizii luați izolat, cât comunitățile tradiționale? Din acest punct de vedere, nu ne aflăm decât pe linia de continuitate a comunismului marxist („Proletarul n-are patrie!“), deci a așa-numitului *internaționalism proletar*, ale cărui baze sînt, cum bine știm, *ateismul și materialismul*, adică atentatul de tip luciferic la „ordinea firească a lumii lui Dumnezeu“⁵. Cea care se vede agresată, îndărătul ordinii politice, este însăși ordinea religioasă, care-n spațiul nostru european se identifică organic cu creștinismul.

De aceea, problema națională se cuvine re-discuțată (și din perspectiva generală a creștinismului, cu toată responsabilitatea mistică și morală pe care omul creștin o are în fața lui Dumnezeu, atât pentru sine, cât și pentru aproapele. Trăitor în Biserică, creștinul are conștiința vie că nu se mîntuiește „de unul singur“, ci că există cercuri concentrice de viață comunitară (familia, neamul, Biserica), pe care nu le poate eluda nepe-depsit. Chiar dacă nu avem aici „cetate stătătoare“ (*Filipeni* 3, 10), ci „cetățenia noastră este în ceruri“ (*Evrei* 13, 14), istoria sau „veacul de acum“ rămîne marea „scenă a mîntuirii“, care nu ne poate fi indiferentă, după cum nu ne poate fi indiferent „trupul stricacios“ în care viețuim cu nădejdea „nesticăciunii“ ce va să vie. Nu absolu-

tizăm „lumea“, nici nu ne împătîmim de ea, dar *ne pasă de rosturile* ei, căci tot ceea ce ne înconjoară e sprijin sau piedică pe calea mîntuirii.

Conform ideologiilor curente, națiunile sînt contestate pentru că generează naționalisme, iar naționalismele sînt definite ca forme revoluate de extremism și intoleranță. Dacă națiunea este devalidată, atunci naționalismele rămîn fără obiect. Este un caz tipic de reducționism ideologic. În realitate, cum spuneam, existența națiunilor este *un fapt* de evidență elementară, iar naționalismele reprezintă consecințe firești ale acestei *stări de fapt*. Că naționalismele au ajuns uneori la excese reprobabile, acesta e un adevăr. Nu înseamnă însă că orice naționalism trebuie condamnat aprioric, așa cum anumite excese pătimase ale iubirii nu ne îndreptățesc să condamnăm iubirea în sine – care nu numai că este bună, dar este cel mai mare bun.

Părintele Stăniloae conchidea, la capătul unei minuțioase analize teologice: „Există, prin urmare, naționalism și naționalism. Există un naționalism care poate fi o grea cădere în păcat – și de multe ori așa este –, dar antinaționalismul e prin sine, ca fugă nu numai de forma creștină a viețuirii, ci și de conținutul ei firesc, o și mai grea cădere în păcat. [...] Naționalismul, ca tot conținutul natural al vieții, chiar dacă nu ne mîntuie el, ci credința din el, nici nu ne pierde practicîndu-l cu credință. [...] Naționalismul, în sine luat, nici nu mîntuie, nici nu pierde. Dar în practică, orice naționalism sau mîntuie, sau pierde, după cum este sau nu este străbătut de credința creștină“ („Naționalismul sub aspect moral“, în *Ortodoxie și românism*).

Mai întîi se cade arătat că naționalismul genuin n-are nimic de-a face cu șovinismul sau cu vreo altă formă de izolare ori agresivitate etnică. Tot așa cum personalismul, la nivelul individual, nu-i o formă de însingurare sau de negare a celorlalți. Orice persoană este chemată să se dezvolte cît mai mult pe linia propriei personalități, aceasta constituind singura modalitate optimă de contribuție creatoare la organismul social. Tot așa,

⁵ Părintele Dumitru Stăniloae evoca, din teologia germană, sintagma *Gottes Erhaltungsordnungen*, „orînduirile dumnezeiești de conservare a lumii“. Pînă la urmă, ca orișice realitate organică, neamul poartă spre Dumnezeu, Creatorul și Rost(u)itorul – *Logos*-ul – lumii. Orice refuz sau siluire a realității firești este „partea diavolului“, negarea luciferică a creației și a ordinii ei divine.

Parintele Dumitru Stăniloae,
o personalitate-reper
a naționalismului creștin
românesc

orice neam este chemat să se dezvolte cât mai mult pe linia tradiției proprii, spre a aduce sporul său specific umanității înseși, care nu este altceva decât *unitatea în diversitate* a tuturor comunităților umane, finalitatea lor armonică (integratoare, dar nu nivelatoare). E un adevăr banal că, bunăoară în ordinea valorilor spirituale, cu cât ești mai specific, cu atât ești mai interesant și mai universal. Căci fiecare este chemat să atingă universalitatea în propria lui specificitate. Universalul este ideal, specificul este concret. Or, idealul trebuie întruchipat în concret, pe care-l catalizează și prin care se valorifică funcțional. Universalul viu, „întrupat“, nu este nicidecum totalizare amorfă, ci vastă simfonie de note specifice. Cei ce umblă să ne ispitească în numele unui universalism abstract și impersonal sînt deopotrivă in-amicii „neamurilor“ și ai „omenirii“; și, implicit, ai lui Dumnezeu, Care a rînduit ca neamurile să existe *prin fire* și să co-existe *prin iubire*, pînă ce se vor înfățișa, cu zestrea lor istorică, la marea Lui judecată.

Adevăratul naționalism înseamnă, așadar, păzirea și afirmarea creatoare a ființei și geniului național al unui neam, dar și efort conștient de armonizare cu celelalte neamuri, în concertul universal al omenirii.

Naționalismul acesta nu are doar baze materiale (biologice, istorice, politice), ci și baze

moral-spirituale, metafizice și chiar mistice. De aceea, cea mai pură formă de naționalism este *naționalismul creștin*, ca unul care stă sub marele imperativ al *Iubirii*: iubire față de Dumnezeu, iubire față de propriul neam, iubire față de orice om ca făptură a lui Dumnezeu. Altfel spus, iubire lucidă (în sensul mistic al cuvîntului) față de ordinea firească a Creației, în care *neamurile/națiile, lăsate ca atare de Dumnezeu, sînt forme de existență metafizic legitime și istoricește necesare*.

Orice atitudine – politică sau de altă natură – care contravine temeiului dumnezeiesc al iubirii cuminecătoare este o formă de patologie istorică. Șovinismul (rasismul, xenofobia), tocmai pentru că se întemeiază nu atât pe iubirea de propriul neam, cât pe ura față de alte neamuri, nu este decât o formă de pseudo-naționalism, ce trebuie repudiată tocmai în numele naționalismului adevărat. A amesteca însă tendențios lucrurile, cultivînd deliberat confuzia dintre naționalism și șovinism, denotă o lipsă de probitate vecină cu infamia. Din păcate, propaganda antinațională a reușit să inoculeze adînc această confuzie în conștiința opiniei publice mondiale, transformînd naționalismul în „sperietoarea“ de serviciu a lumii contemporane. Creștinește vorbind, demersul onest ar fi acela de a veghea ca lucrurile să nu degenereze, prin manipulare interesată,

nici în pseudo-naționalismul șovin, nici în pseudo-universalismul antinațional, care nu sînt decît două fundături simetrice ale vieții istorice.

În al doilea rînd, se cuvine reamintit că fundamentul uman al naționalismului autentic nu este *poporul*, ci *neamul*. Actualizez aici o distincție curentă în discursul interbelic de dreapta. Dincolo de imanența *poporului*, există o transcendență a neamului, conexată la Dumnezeu. Cînd spun „popor“, înțeleg o ipostază actualizată a *neamului*, uneori fastă, alteori nefastă, în funcție de virtuțile sau păcatele liber exercitate de fiecare trăitor curent. Iar cînd spun „neam“, înțeleg comunitatea, deopotrivă istorică și transistorică, a tuturor generațiilor trecute, prezente și viitoare subsumate ontologic aceluiași „model“ identitar de origine divină, avînd o dinamică structurală complexă, a cărei evaluare definitivă e legată de misterul eschatologic, în raport tainic cu fiecare destin personal. Chiar în stare degenerată, „chipul“ neamului continuă să subziste în fiecare dintre noi, așa cum, creștinește vorbind, la nivelul ontologic al condiției panumane, păcatul n-a desființat din noi „chipul lui Dumnezeu“, ci numai l-a stricat sau l-a obscurizat. Omul și-a „ieșit“ din fire, pe toate registrele existenței sale, dar Dumnezeu îi lasă posibilitatea și-i adresează chemarea de a-și „veni“/re-întra în firea lui, *mîntuirea* reprezentînd o provocare complexă, deopotrivă particulară și generală, personală și comunitară, istorică și metaistorică. Inși și neamuri (realități ontologic solidare) se pot pierde sau se pot cîștiga, căzînd toate sub „judecată“: nu atît sub judecata omenească a istoriei (care este parțială și poate fi nedreaptă), cît sub Marea Judecată a lui Dumnezeu, cea de la „plinirea vremii“.

Raportul dintre popor și neam nu trebuie în nici un caz înțeles simplist, ca unul dintre o realitate fizică, supusă devenirii, și alta metafizică, substrasă devenirii. În fond, este vorba de una și aceeași realitate, dar în două ipostaze comple-

mentare: una care „se arată“ în veac, alta care „se ascunde“ *dincolo de veac*; sau, altfel spus, de o prelungire a fizicului în metafizic, printr-o dinamică tainică și perpetuă, de ordin cumulativ. Tot ce pătêște un „popor“ (ipostaza sincronică a realității etnice) se înregistrează în contul „neamului“ respectiv (ipostaza diacronică a aceleiași realități). În felul acesta, putem spune, fără nici o ezitare, că „neamul“ se actualizează și devine prin „popor“. Această dinamică ni se înfățișează complexă și imprevizibilă, ca una ce angajează tot șirul generațiilor istorice ale unui organism comunitar. De aceea, cum am arătat în polemica mai veche cu d-l Patapievici, se poate spune că nu există neamuri o dată pentru totdeauna rele, nici neamuri o dată pentru totdeauna bune. Ca orice realitate care cade (și) sub incidența istoriei, neamurile nu sînt entități perfecte, pentru că omul însuși nu (mai) este o ființă perfectă. Viața națională se colorează și ea, la toate nivelurile, de virtuțile sau de viciile umanului, iar neamul, ca ansamblu organic, se resimte, clipă de clipă, de starea fiecărui mădular⁶. Așa cum insul uman nu poate fi judecat definitiv după o singură împrejurare a vieții sale, ci o dreaptă judecată se cade să ia în seamă ansamblul acestei vieți, tot așa neamurile se cade să fie judecate în ansamblul existenței lor istorice (tocmai de aceea precizăm mai sus că adevărata lor judecată aparține lui Dumnezeu și că nu se poate face decît la sfîrșitul istoriei).

Conform învățăturii creștine, există o certă solidaritate eschatologică între ins și comunitatea căreia îi aparține. Învățăturii deja citate a Sf. Apostol Pavel, privind învierea fiecăruia „în rîndul cetei sale“, Sf. Ioan Teologul îi adaugă această viziune a Ierusalimului ceresc: „Și neamurile vor umbla în lumina ei [a cetății sfinte], iar împărații pămîntului vor aduce la ea mărirea lor [...] Și vor aduce în ea slava și cinstea neamurilor“ (*Apocalipsa* 21, 24 și 26). Încă din vechime, evreii sugerau unitatea mistică în eternitate a insului cu spița

⁶ Părintele Stăniloae observa cu dreptate (cf. „Scurtă interpretare teologică a națiunii“, în *Ortodoxie și românism*) că nu împotriva neamurilor e de luptat, ci împotriva păcatului care sluțește (și) neamurile: „Scoateră neamurilor din starea păcătoasă nu se face prin anularea calităților naționale, ci prin îndreptarea naturii omenești în general. Dacă ar fi ceva păcătos însuși specificul național, atunci nu s-ar mai putea face deosebire între buni și răi în cadrul unei națiuni, căci toți ar fi răi!“. Principalul, neamul este și nu poate să nu fie. El devine însă întru Bine sau întru Rău, după împrejurările istoriei. Aici, „sub vremi“, lucrurile sînt neclare și amestecate (*perplexae* și *permixtae*, cu terminologia augustiniană), într-o mișcare perpetuă, fiind întotdeauna loc și de „mai rău“, și de „mai bine“.

lui, spunînd despre cel ce murea că „s-a adăugat la neamul său“. Biserica se roagă în mod curent pentru cei răposați să fie pomeniți de Dumnezeu „cu tot neamul lor cel adormit“. Neamul este resimțit ca un fel de „sine lărgită“ a fiecăruia dintre noi, avînd nu doar subzistență *istorică*, ci și permanență *transistorică*.

Între „neam“ și „popor“ există un raport analog – *mutatis mutandis* – cu cel dintre „Biserica văzută“ și „Biserica nevăzută“. Comunitatea mistică a neamului nu se substituie nicidecum comunității mistice a Bisericii (o asemenea înțelegere ar constitui o erezie de tip filetist, de care a fost păscut uneori naționalismul romantic, ce nu s-a sfiit să vorbească chiar de o „mistică națională“), ci este internă acesteia: nu atît ca *parte* într-un întreg, cît ca *diversitate* în unitatea întregului.

În teologia Părintelui Stăniloae, pe lîngă accepțiunea de *comunitate mistică a generațiilor etnice* (la care ne vom adăuga cu toții, pînă la sfîrșitul veacurilor, cu virtuțile și cu păcatele noastre), neamul o mai are și pe aceea de *model/proiect dumnezeiesc* etern care susține și guvernează realizarea în timp a unui destin comunitar ⁷. (În acest sens, nu-i neavenit să spunem că libertatea

făpturilor raționale este și o problemă de conformare sau de non-conformare la aceste cadre tainice ale ordinii divine: neamul, ca și individul, își poate împlini destinul sau și-l poate rata.)

Ținînd seama de toate aceste dimensiuni teologice, confuzia dintre neam și popor poate duce la grave neajunsuri pentru înțelegerea corectă a naționalismului, care riscă să devieze uneori nu doar spre o supralicitare păgînă a naționalului (cum a fost cazul rasismului german, a cărui critică ortodoxă a întreprins-o Nichifor Crainic în „Rasă și religie“), dar și spre un populism demagogic și conjunctural (cum este cel practicat astăzi la noi de Partidul România Mare sau de alte oficine național-comuniste, ieșite de sub pulpana vechii Securități).

În istorie există o *linie a fiecărui neam*⁸, urmată și îmbogățită în măsuri variabile de șirul generațiilor etnice. Ea, această linie a neamului, constituie axa esențială a existenței naționale. Pe ea se întîlnesc, în ceea ce au mai reprezentativ, morții și viii, cei ce au fost, cei ce sînt și cei ce vor fi; la capătul ei va sta întregă, pentru dreapta judecată a lui Dumnezeu, vrednicia sau ne-vrednicia istorică a fiecărui neam. În dialectica istorii

⁷ „Astfel, creațiunea propriu-zisă n-a constat într-o arătare a lumii în forma ei deplin dezvoltată, cu toate speciile și varietățile lucrurilor din ea. Dumnezeu a creat numai semințele lucrurilor, dar în aceste semințe se cuprind potențial toate formele ulterioare ale lor. Dezvoltarea aceasta se face printr-o colaborare a lui Dumnezeu, ca proniator, cu lumea. Ceea ce este de la început, în Dumnezeu, deplin descoperit și dezvoltat, în lume se arată pe rînd, în timp. Dezvoltarea lumii e o descoperire în timp a formelor care există etern [în sophia divină]. În ce privește pe om în special, Dumnezeu a creat la început pe Adam și Eva. Dar în ei se cuprindeau potențial toate națiunile [neamurile]. Acestea sînt descoperiri în timp ale chipurilor care există etern în Dumnezeu. La baza fiecărui tip național acționează un model dumnezeiesc etern...“ (*ibidem*). Oricum le-ar numi – rațiuni/logoi, idei-voință, modele-forță, esențe, substanțe etc. – și oricum le-ar concepe, creștinismul se întemeiază, pretutindeni și totdeauna, pe certitudinea unor „idei“ divine eterne, ce constituie – fie că le place, fie că nu, „antiesențialistilor“ – temeiurile și ordinea metafizică a Creației. *Nu poți fi creștin dacă nu accepți, în însuși spiritul Revelației, o formă de esențialism*. Toată tradiția creștină, atît cea răsăriteană, cît și cea apuseană, mărturisește *esențialismul* ca pe o consecință a *creaționismului*. Este însă o deosebire fundamentală (pe care probabil că Vl. Lossky a formulat-o cel mai limpede, bunăoară în *Teologia mistică a Bisericii de Răsărit*, mai ales capitolele IV și V, sau în *Introducere în teologia ortodoxă*, mai ales cap. II): Apusul, pe urmele lui Augustin, perpetuează, inclusiv prin Toma de Aquino, un esențialism static de origine platoniciană (este esențialismul sau substanțialismul prost, pe care-l cunoaște și e supărat un Patapievic, și care confundă ființa neschimbătoare a lui Dumnezeu cu ființa schimbătoare a lumii, înghețînd dinamismul creației divine); Răsăritul, depășind de devreme atît idealismul platonismului antic, cît și formele de neoplatonism creștinat ale origenismului sau augustinismului, a promovat – prin Maxim Mărturisitorul, Dionisie Pseudo-Areopagitul, Ioan Damaschin etc. – un esențialism dinamic sau energetic, consolidat definitiv prin marea sinteză palamită: este esențialismul ce distinge între „ființa“ și „lucrarea“ lui Dumnezeu, rațiunile lucrurilor tînînd de sfera „energiilor necreate“, a „dumnezeirii de jos“ despre care vorbea Sf. Grigorie Palama, prin care făptura se împărtășește haric și progresiv – liberă de orice fixism fatalist – din slava atocuprinzătoare și atotțiitoare a Creatorului ei, chemată fiind la în-dumnezeire (*theosis*). D. Stăniloae insistă și mai tîrziu (în *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. 1) pe acest caracter ortodox, „maleabil“ sau „flexibil“, al raportului dintre rațiunile eterne și „rațiunile plasticizate“.

⁸ Sintagma „linia neamului“ se întîlnește, cu o accepție asemănătoare, și la Corneliu Codreanu (în *Pentru legionari*).

că a vieții naționale, există generații care se învrednicesc mai mult și generații care se învrednicesc mai puțin. Sau, am putea spune: popoare care trăiesc mai aproape de linia neamului lor și popoare care, orbite și decăzute, se îndepărtează considerabil de la această linie. Or, degenerarea unui popor poate să meargă și pînă la frîngerea definitivă, încă de aici, a liniei istorice a unui neam; există destule exemple de neamuri care au părăsit scena istoriei prin nevrednicia uneia sau a mai multor generații succesive. Un neam se poate „stinge“ atunci cînd poporul – ipostaza lui actualizată într-un anumit ceas istoric – decede atît de mult încît uită complet și se îndepărtează de linia neamului, adică de formula specifică a vredniciei și demnității lui. Cîtă vreme mai există însă în sînul unui popor măcar o minoritate ce urmează și mărturisește linia neamului, acesta se poate salva

prin ea. Acea minoritate va fi național reprezentativă: ea va constitui „elita mesianică“ a neamului respectiv, capabilă să-l îndreptățească în fața lui Dumnezeu⁹. Căci, după vechea mărturie biblică (*Ieșirea* 18, 23-32), pentru o mină de *drepti* Dumnezeu poate salva/ierta întreaga Cetate...

Un popor ticăloșit trebuie monstrat cu asprime, tocmai în numele neamului, de către „dreptii“ lui. Poporul nu trebuie absolutizat și iubit orbește. Dacă el periclitează, prin nedesăvîrșirile clipei, existența veșnică a neamului, atunci adevărul naționalist are obligația morală și istorică de a-l certa, trezindu-l din nemernicie, cum făceau proorocii din vechiul Israel – și cum a făcut-o Mîntuitorul Însuși („Neam [popor] păcătos!“ – le strigă El evreilor în mijlocul și din sîngele cărora S-a întrupat ca om). Dumnezeu Însuși îi ceartă pe cei pe care-i iubeste, dojana nefiind decît semn al iubirii care veghează. Adevărul naționalist va fi, așadar, cel care, iubindu-și neamul pînă la sacrificiul de sine, va evita să-l mistifice sau să se mistifice. A vorbi necondiționat numai în termeni superlativi despre poporul tău, oricît de rătăcit ar fi acesta, nu e atitudine de adevărat naționalist, ci de jalnic demagog populist. Ca și șovinismul, populismul este o formă de denaturare a naționalismului; el apare de obicei ca apanaj al retoricii politicianiste, dispuse oricînd, pentru interesele sale imediate, să lingusească poporul, chiar în detrimentul destinului național. Este tocmai ceea ce au făcut în România ultimilor ani avortonii național-comuniști ai vechiului regim, dar și anumite tabere ce s-ar dori sincer naționaliste, fără a fi meditat însă cum se cuvine asupra temeiurilor mai adînci ale doctrinei și atitudinii lor politice.

Adevărul naționalist nu caută să-și *în-cînte*, ci mai degrabă să-și *des-cînte* poporul, spre a-l lecu

⁹ Problema elitei este fundamentală, în pofida discreditărilor ei actuale. Întreaga istorie se întemeiază pe un „paradox“ pe care Marx n-a reușit să-l înlătore prin decret ideologic: calitativ, *majoritățile* n-au fost niciodată reprezentative. Ele se manifestă cantitativ: „umplu“ o formă istorică sau alta, dar nu pot da ele însele formă istoriei. Bună sau rea, istoria o fac *elitele* (sau falsele elite) – deci *minoritățile calitative* (sau care se pretind ca atare) – din sînul unei comunități. De cînd lumea, cei puțini au decis pentru cei mulți. La noi și aiurea, comunismul (ca și neocomunismul succesiv) s-a întemeiat pe *lichidarea sau marginalizarea elitelor autentice*, decapitînd calitativ națiunea. El a instaurat *puterea discreționară a falselor elite*, sub camuflajul pur demagogic al „voinței proletariatului/poporului“. Noi avem trebuință astăzi, înainte de toate, să ne crească la loc capetele retezate de comuniști. Nu este vorba aici, se înțelege, doar de așa-numitele elite profesionale, nici de cele economice, cît de o adevărată elită națională, definită în primul rînd moral, care să redibuiască „linia neamului“ și să ne readucă „în fire“. O astfel de elită nu se poate constitui decît în duhul Ortodoxiei, care reprezintă axa spirituală a dăinuirii românești. Cum au dovedit-o anii din urmă, orice „elită“ străină de acest duh rămîne inoperantă la nivel național.

de bolile sau infirmitățile curente. El va fi „desfermecătorul“ poporului, de pe pozițiile absolute ale Tradiției neamului. Un astfel de „desfermecător“ a fost, bunăoară, Eminescu (azi atât de puțin sau de fals cunoscut, din păcate, în această ipostază trans-literară a personalității lui). Fără a fi o conștiință teologică sau o fire prea evlavioasă, el a înțeles, cu intuiția geniului, dar și cu răspunderea asumată a pedagogului național, că Biserica Ortodoxă este „Maica spirituală a poporului român“, că formula de creștere a unei națiuni sănătoase este dată în însăși tradiția ei, că naționalismul adevărat trebuie să se manifeste deopotrivă critic și creator, iar românii să răspundă „misiunii“ istorice pe care Dumnezeu le-a hărăzit-o: aceea de a fi „un strat de cultură la grurile Dunărei“.

Prin urmare, *adevăraturul naționalism*, întemeindu-se pe realitatea eternă a *neamului*, călăuzit de *iubire*, dar și de *luciditate*, nu se poate confunda nici cu populismul, nici cu șovinismul. El nu-i decît valorificarea istorică firească și exemplară, străină de orice extremism degradant, a ființei și geniului național „întru“ care am venit pe lume și „întru“ care șintem chemați a ne împlini, fiecare după puteri, ca în „sinele nostru lărgit“ sau în „conștiința noastră mai bună“.

Religia lui Hristos, deopotrivă universalistă și personalistă, poate cataliza, pe de o parte, dezvoltarea specifică și armonioasă a fiecărei persoane umane în cadrul organismului său etnic (a fiecărui „eu“ în cadrul lui „noi“) și, pe de altă parte, a fiecărui organism etnic în cadrul general al umanității (a fiecărui „noi unii“ în cadrul lui „noi toți“). Universalul este rînduit să se întrupeze în formele particulare ale naționalului, iar naționalul este chemat să se dez-mărginească (iar nu să se anuleze!) în ecumenicitatea harică a Iubirii. „Națiunile – scrie D. Stăniloae – sînt, după cuprinsul lor, eterne în Dumnezeu. Dumnezeu pe toate le vrea. În fiecare arată o nuanță din spiritualitatea Sa nesfîrșită. Le vom suprima noi, vrînd să rectificăm opera și cugetarea eternă a lui Dumnezeu? Să nu fie! Mai degrabă vom ține la existența fiecărei națiuni, protestînd cînd una vrea să

oprimă sau să suprimă pe alta și propovăduind armonia lor, căci armonie deplină e și în lumea ideilor dumnezeiești“ („Scurtă interpretare...“).

Și pentru că d-l Andrei Pleșu pare să știe ceva ce d-l Horia-Roman Patapievici nu știe (sau se prefacă a nu ști), îmi îngădui să-l mai citez o dată: „Aparența la o națiune sau alta este un *dat providențial*, așa cum este culoarea ochilor, statura și tot ce alcătuiește identitatea noastră particulară. Ca atare, această apartenență are un sens și creează o răspundere. Nu te naști întîmplător într-o anumită națiune: există o marcă destinată în această împrejurare, există o comunitate istorică cu ceilalți, există, mai ales, formidabila comunitate de limbă care leagă, în adînc, pe toți utilizatorii ei. Și există un *rost* al fiecărei națiuni în istoria lumii care, neîmplinit, lasă vacantă o porțiune importantă a acestei istorii. Identitatea națională e un fapt de la sine înțeles, care lucrează în noi clipă de clipă. Națiunile sînt o realitate foarte puternică încă și diversitatea lor este «sarea pămîntului». [...] Problema nu este a abandona sau a eluda tema națiunilor, ci de a o pune la locul ei, fără emfaza secolului al XIX-lea, fără idolatrie, fără obsesia confruntării dușmănoase și a supremației exclusiviste. Asumarea identității naționale trebuie, cu alte cuvinte, să ia chipul unei ofensive a *creativității*...“ (în *Despre îngeri*).

Se cade recuperat, în concluzie, acel naționalism care *îmbogățește și deschide*, cu grija de a-l separa tranșant de formele patologice ale suficienței gregare și de autoamăgirea (ca să nu zic automatificarea) cu care ne ispitește „vulgata bunului român“. Altfel spus, se cade redescoperită relația intimă dintre naturalul creat și divinul ne-creat¹⁰, reaşezîndu-ne, cu înțelepciune și realism, pe coordonatele eterne ale lumii lui Dumnezeu. Se cade, în fine, să reînvățăm lecția adevăratei comuniuni, care înseamnă integrare organică a diversității existențiale în marea unitate dinamică a Făpturii.

Sper că am reușit să mă explic și să arăt în ce măsură mă diferențiez de d-l Patapievici, dar și de orice naționalism demagogic sau lingușitor. Lu-

¹⁰ N. Crainic: „... naturalul și supranaturalul nu se exclud, ci se completează; Hristos n-a venit să strice natura, ci s-o desăvîrșească. Căci natura e creația lui Dumnezeu, iar creștinismul e revelația aceleiași Dumnezeu“ („Nicolae Paulescu, fondatorul naționalismului creștin“, în *Ortodoxie și etnografie*).

besc sincer și încăpăținat neamul românesc, dar nu cu o iubire oarbă, ci mă simt dator, tocmai în virtutea acestei iubiri responsabile, să cert, atunci când mi se pare a fi cazul, poporul în numele neamului, chemînd ceea ce este trecător să se reorienteze după și spre ceea ce este veșnic. Consider dojana - frățească sau părintească - o expresie uneori necesară a iubirii și a grijii față de neam. Nu fac, în această privință, decît să urmez - după puterile mele modeste - pilda lui Hristos, la nivelul de sus, și pilda lui Eminescu, la nivelul de jos. Nimeni n-a iubit lumea mai mult decît Hristos și nimeni n-a certat-o mai mult decît El. Nimeni n-a iubit lumea românească mai mult decît Eminescu și nimeni n-a certat-o mai mult decît el. Iar marea mea grijă nu e aceea că aș fi prea aspru dojenitor, ci aceea că nu sînt suficient de vrednic

ca dojana mea, mai blindă sau mai aspră (după împrejurări), să aibă suficientă greutate într-o lume cu tot mai multe urechi închise și tot mai resemnată în decăderea ei. De aceea rămîn cu încredințarea că, fără să o excludă, mai presus de dojană rămîne rugăciunea. Dar despre aceasta frățile voastre știu și pot mult mai mult decît mine și de aceea n-aș putea încheia altfel această epistolă dureroasă ca o rană decît cerșindu-vă smerit să vă rugați neîncetat pentru neamul nostru greu încercat, dar și pentru mine, nevrednicul și păcătosul, care n-am decît rugăciune mică și lumească.

*Cu toată dragostea frățească
și buna nădejde întru Hristos,*

Răzvan Codrescu

Ce este metafizica! (I)

„Memoria este tocmai această aducere aminte a vieții ancestrale din care a căzut omul prin păcatul originar, iar nostalgia este dorul nestins după această minunată și neegalată viață pe care noi vrem s-o redăm lumii prin metafizicizarea vieții și a culturii“.

George Popescu Glogoveanu

Dintre marile pasiuni ale omului metafizica este cea mai înrobitoare, cea mai neliniștitoare și mai răscolitoare pasiune datorită atitudinii problemelor dezbătute, riscului ce îl pândește pe gânditor de a aluneca pe un drum greșit – pericolului de a cădea în erezie. Și dacă este așa, atunci nu suntem de aceeași părere cu unii filosofi care susțin că metafizica este o artă, adică un produs al fabulației omului. Noi credem și spunem că metafizica este o preocupare tragică prin care omul, în mod personal, încearcă să-și re-

zolve marile probleme ale vieții și salvării sale, cu alte cuvinte, să-și rezolve cruciala problemă a destinului său. Preocuparea metafizică nu este o învățătură teoretică, ci este o frământare subiectivă, o problemă personală pe care trebuie să și-o rezolve singur, întrucât este vorba de liniștea lui, de fericirea lui. De aceea, metafizica, pe lângă prezentarea problemelor ce intră în configurația ei, trebuie să pună la îndemână și metodele prin care omul poate ajunge la liniște, la fericire. În concluzie, preocuparea metafizică nu este o preocupare impusă din afară, de cineva, ci ea este un rezultat al căutărilor omului după fericirea supre-

mă, după cunoașterea supremă, după nemurire. Metafizica fiind născută din frământările omului, ca necesitate, ea este dorul după liniștea supremă. Fiorul acesta ce străbate ființa umană, nu ca leit motiv, este de origine ancestrală. Transcendentalismul drumului nostru de după moarte ne obligă să acordăm preocupării metafizice o atenție cât se poate de gravă. Metafizica este poezia vieții noastre spirituale fără a fi artă, ci încercare de a depăși tragismul; ea este cea mai înaltă simfonie și cea mai adâncă care se cântă în slujba destinului omului și a Creatorului său. Și dacă totuși vrem să dăm satisfacție gânditorilor care afirmă că *metafizica este o artă*, să acceptăm această definiție, spunând, la rândul nostru, că metafizica este cea mai adâncă artă, arta de a căuta metodele adecvate, specifice originalității noastre pentru a ajunge la liniștea supremă, la descoperirea prin revelație a adevărului absolut în lumina căruia descoperim sensurile juste ale lucrurilor și ale vieții.

Preocuparea metafizică este lucrarea care vizează esențele Universului; ea se ocupă cu lucrurile care trec dincolo de sfera raționalului și a experimentului, adică cu lucrurile ce trec dincolo de fenomenal: *esența omului, esența lumii, esența absolută*. Căutarea și descoperirea acestor esențe se face printr-o explorare minuțioasă a adâncurilor omului, printr-o cunoaștere de sine și printr-o perseverență și meticuloasă purificare de tot ce este sens eronat al lucrurilor (noțiuni eronate), ca și de orice pasiune care stigmatizează, materializează planul nostru ontologic, planul metafizic. Procesul de sublimare, adică de înlocuire a noțiunilor eronate ale lucrurilor și ale imaginilor, precum și a pasiunilor cu noțiuni juste și imagini respective, este tot secretul și preludiul teoriei cunoștinței revelate în metafizică. Metafizica nu este preocuparea care să se lase demonstrată, nu atât prin natura ei, cât prin destinația pe care i-a dat-o cel care a vrut să fie o preocupare a esențelor, a lucrurilor ce trec dincolo de sfera raționalului și a empiricului. Metafizica este dorul nestins, această nostalgie care nu se lasă niciodată învinșă și care nu se va distinge în sufletul ființei. Schelling spunea că arta și religia converg. Și într-adevăr, atât poezia, cât și muzica sau pictura sunt ar-

tele prin care omul încearcă să cânte bucuria și frumusețea eternă a paradisului pierdut, după care suspină sufletul uman. De altfel, toate religiile și miturile popoarelor vechi și-au făcut din aceste trei arte un instrument pentru împlinirea țărilor lor sfinte. Ele au servit și la constituirea și manifestarea ceremonialului liturgic. Toate artele sunt mari, subtile, cu imense posibilități de exprimare, dar cea mai profundă, cea care reușește să schimbe sufletul uman, să-l facă să vibreze, oricât ar fi de împietrit, este muzica. Mai mult, aceasta exercită o influență deosebită și asupra animalelor. Nici poezia, nici pictura și nici sculptura nu pot opera atât de efectiv asupra animalelor, ceea ce denotă profunzimea și subtilele legături pe care le are muzica cu esența vieții, în general.

Viziunea metafizică pe care o profesăm și care ni se pare că aduce o notă de speranță în problema salvării omului și a reabilitării lui, propune înlocuirea lui *cogito ergo sum*, cu *iubesc, deci sunt*. A iubi înseamnă a fi, a fi înseamnă a exista, a exista din punct de vedere ontologic, realitate spirituală ce definește omul ca personalitate, ca ființă de sine stătătoare, cu finalitate transcendentă. Dezideratul *iubesc, deci sunt* este o realitate metafizică care implică existența ființei într-un climat metafizic, moral. Cu alte cuvinte, omul nu există decât în perspectiva că iubește. Iubirea îi legitimează, îi garantează lui existența. Prin urmare, existența omului este în funcție de climatul iubirii în care își derulează activitatea (viața), ci nu de climatul cugetării, cum susține Descartes. În cazul acesta, cine nu iubește în existența lui s-ar găsi într-o poziție de non-existență, adică de moarte. Moartea nu este numai un fapt biologic, ci și unul metafizic. În plan istoric, moartea este biologică, adică materializarea sau forma morții metafizice, dar în plan spiritual, moartea are un alt înțeles. Moartea biologică nu semnifică întotdeauna și moarte metafizică. Ideea nemuririi sufletului ne oprește să tragem această concluzie. Murim din punct de vedere metafizic numai dacă am murit din punct de vedere moral. Deci eternitatea noastră sau prelungirea vieții metafizice este în funcție de încadrarea noastră în planul moral, în planul ideilor morale universale. Astfel,

noi ne încadrăm în planul ontologic care ne asigură eternitatea, nemurirea.

Metafizica propriu-zisă nu este o disciplină, cu atât mai puțin o știință; ea este o preocupare – și mai mult un curent, un *Weltanschauung* – o stare de spirit care străbate, cu duhul ei, toate preocupările omenești. Altfel spus, metafizica este o stare de har, un foc care ne mistuie, un fior care ne pune permanent probleme, precum cele referitoare la originea vieții, a sensului ei, a destinului nostru. Această stare de har se traduce printr-o acțiune pe care am putea să o numim activitate de metafizicare a întregii culturi, arte și civilizații. Prin urmare, toate acestea pot fi străbătute de fiorul metafizic sau pot fi departe de această stare de har. În acest caz, cultura, arta și civilizația nu ar mai avea finalitatea pe care le-o dă spiritul metafizic, ci ar fi pur și simplu niște mijloace de propagandă în mâinile unor persoane sau ideologii.

Începuturile metafizice sunt foarte îndepărtate. Am putea afirma că primul mare metafizician a fost Socrate, deși au fost filosofi înaintea lui care au abordat probleme metafizice. Dar Socrate abordează două mari probleme speciale ale metafizicii: 1. existența unui singur zeu; 2. existența și nemurirea sufletului. Discipolul său, Platon ridică însă multe probleme în metafizică. Dar cel de la care provine numele de metafizică este Aristotel. Pe vremea când exista Biblioteca de la Alexandria, Conservatorul ei făcând o verificare a manuscriselor existente în bibliotecă, a grupat toate lucrările lui Aristotel sub una singură, denumind-o *Organon*. Acest mănunchi de tratate priveau discipline precum: botanica, zoologia, anatomia, fizica, deci discipline care vizau științele naturii. Mai rămăsese o lucrare de catalogat, lucrare care nu purta nici un titlu și care uitase să fie inclusă în rândul celor din *Organon*. Răsfoind acest tratat, conservatorul a observat că în el Aristotel tratează alt tip de probleme decât în celelalte despre lumea fizică, adică trata probleme de esență a lucrurilor. Neștiind cum să o numească a pus-o peste *Organon* și a scris pe ea *Metafizica*, lucrarea ce urmează celor care cuprind problemele vizând lumea fizică, adică lucrarea de după fizică. Întâmplător, ca și conținut, această

lucrare trata alte probleme decât cele din lumea fizică, adică probleme de metafizică, în sensul actual al termenului. Din fericire, lucrarea cu pricina se ocupa chiar cu probleme metafizice. Fiind o problemă a esențelor lumii, metafizica necesită o anumită maturitate în gândire, o anumită experiență spirituală și o puternică stăpânire de sine. Fiind o activitate de recrudescență spirituală, metafizica nu se mulțumește să exploreze teritorii deja cunoscute. Ea este deschizătoare de drumuri; este o activitate care restructurează, cu spiritul ei, întreaga activitate spirituală a omenirii.

În filosofia clasică, metafizica ocupa următoarele capitole: problema ontologică și problema teleologică. Filosofia raționalistă, ca și cea empiristă, excludeau problema cosmologică, problema epistemologică și cea etică din cadrul metafizicii. Nu se poate rezolva problema destinului uman fără a structura toate problemele cu spiritul metafizic și atunci făcând o clasificare a curentelor care intră în cadrul problemelor filosofice (cinci, la număr), spunem că din punct de vedere metafizic ele arată astfel și nu numai că arată, dar rezolvă, în mod optim, problemele care se ridică. În problema cosmologică, de pildă, între transformism, evoluționism și creaționism, metafizica optează pentru creaționism; în problema ontologică, între materialism, spiritualism și dualism, metafizica alege dualismul; în problema teleologică, între panteism, deism și teism, metafizica optează pentru teism, iar în problema epistemologică, între nominalism, empirism, intuiționism, trăirism și existențialism, metafizica alege trăirismul, cu nuanțe creștine. În consecință, trebuie să admitem că metafizica este drumul cel mai drept, calea eficientă pentru ieșirea omului din starea de tragism.

Astăzi se bate foarte mult monedă pe diferite metode: yoghism, mahomedanism, mozaism, sectarismul protestant american, metode care ar ajuta la rezolvarea dramei și a sănătății sufletești șubrede în care se zbate omenirea. Susținem cu tărie că numai metafizica plămădită din aluatul creștin, adică metafizica teistă este singura soluție, singura manieră care ne poate salva din frământările și zbuciumul în care se mișcă sufletul uman.

(*Va urma*)

Creștinul. Revoluționar sau mărturisitor? (I)

Societatea contemporană se află într-o criză profundă.

Vectorul politic insistă asupra cauzelor economice ale acestei crize. Legile economiei de piață ar funcționa mecanic, peste voința ființelor umane care compun „miezul“ societății capitaliste globale și globalizante. Un fel de „fatalism economic“ încearcă să explice mecanismele care au generat criza.

Pr. Marcel Răduț Seliste

Individul nu este liber și deci, nici responsabil. Muncitorul exploatat, funcționarul încorsetat de birocrăția căreia îi slujește sau micul patron, aflat în concurență cu marile corporații, nu sunt liberi să-și transforme viața, depășindu-și condiția socială. Ei pot face aceasta doar în măsura în care pot înțelege și utiliza – manipula? – legile „obiective“ ale economiei de piață în folosul propriu. Altfel – și de cele mai multe ori – proletarul, micul proprietar rămân neputincioși. Marele capitalist, bancherul, industriașul, arendașul, politicianul nu sunt răspunzători de crizele ciclice provocate în sistem. Aceleași legi „obiective“ au provocat criza. Marele capitalist, deși aflat în vârful piramidei sistemului, este condiționat de sistem în manifestările sale de „actor economic“ și astfel, lipsa lui de libertate se va traduce prin lipsa lui de responsabilitate pentru faptele comise în plan economic.

Totuși, așa cum afirma Matei Dobrovie în articolul „Criza emoțională globală“ publicat în „Dilema Veche“ nr. 300 / 2009, „puțini sînt cei care înțeleg că în spatele cauzelor economico-financiare ale crizei actuale se află motivații umane. Palierul economico-financiar nu poate fi privit în abstract, fără a lua în calcul motivațiile și acțiunile actorilor individuali. (...) Criza emoțională este o reflecție a unor populații, a unor indivizi în căutare, în căutare de nici ei nu mai știu ce. Societatea de consum nu mai poate să le ofere și nu le-a oferit niciodată decât o fericire iluzorie. Puterea lui „a avea“ sau de a acumula cît mai mult

a pălit în fața aceleia de „a fi“. Acum oamenii se caută și se redescoperă pe ei înșiși și relația cu ceilalți, în vreme de criză“.

Criza unei societăți – economică, politică, socială, culturală sau spirituală – este de fapt o criză a libertății individului sau mai exact, a modului cum individul își folosește libertatea cu care Dumnezeu l-a înzestrat. Istoria omului este o permanentă căutare a libertății. Putem spune deci că dintotdeauna, de la căderea omului din harul lui Dumnezeu și până în prezent, societatea umană a fost în criză.

Cum se poate manifesta creștinul într-o societate aflată într-o criză continuă, indiferent de natura acesteia? Devine creștinul, prin mărturisirea lui Hristos, un „revoluționar de profesie“, prin faptul că, în cele mai multe situații, se află într-un conflict cu societatea, provocat de tensiunea interioară și exterioară dintre valorile creștine pe care și le asumă și valorile necreștine/anticreștine ale societății în care trăiește? Renunță creștinul la mărturisirea lui Hristos, prin izolare, fugă din fața răului social sau prin diluarea mesajului hristic într-o așa-zisă „adaptare“ la societate, așezând „ce este al Cezarului“ mai presus de „ce este al lui Dumnezeu“?

Creștinul știe că nu este din lumea aceasta. Creștinul știe și că doar pentru o vreme trăiește în lumea aceasta decăzută, afectată de păcat. El este trimis în lume de către Hristos pentru a dobândi mântuirea personală în Hristos și de a restaura lumea în Hristos, în împreună lucrare cu Hristos. Creștinul are deci, un rost în această lume. O misiune. Lumea este importantă tocmai prin prisma acestui rost. „Disprețuirea maniheică a vieții lumii înconjurătoare nu este permisă. Participarea creștină la ea trebuie să fie întemeiată pe conștiința faptului că lumea, socium-ul, statul sunt obiecte ale iubirii lui Dumnezeu, fiindcă ele trebuie transformate și curățite după principiile iubirii poruncite de Dumnezeu. Creștinul trebuie să vadă lumea și societatea în lumina scopului lor ultim, în lumina eshatologică a Împărăției lui Dumnezeu.“ (*Fundamentele concepției sociale a Bisericii Ortodoxe Ruse, Sinodul Episcopal Jubiliar al Bisericii Ortodoxe Ruse, Moscova, 13–16 august 2000*)

Trăind în lume, în societate, creștinul își trăiește călătoria spre Parusie și învierea morților. Parusia nu are loc într-un „regat fantastic“ aflat departe, într-un „univers paralel“, ci aici, pe pământul transfigurat de Lumina lui Hristos. Învierea morților în noile trupuri de lumină – „Căci la înviere, nici nu se însoară, nici nu se mărită, ci sunt ca îngerii lui Dumnezeu în cer.“ (Matei 22, 30) – are loc tot aici, pe pământul devenit „cer nou și pământ nou“ – „Și am văzut cer nou și pământ nou. Căci cerul cel dintâi și pământul cel dintâi au trecut; și marea nu mai este“ (Apocalip-

sa 21, 1). Lupta creștinului cu răul din societate este deci, superioară oricărei alteia deoarece pe de o parte, finalitatea luptei depășește limitările vieții pământești, aceasta fiind dobândirea vieții veșnice în Hristos, iar pe de altă parte, metoda de eliminare a răului este întemeiată pe iubirea de semenii, fapt care face imposibilă acceptarea sau comiterea de către creștin a vreunui atentat cât de mic împotriva „chipului și asemănării lui Dumnezeu“ regăsite în individul „generator“ de rău social.

„Creștinii trebuie să fie preocupați de aspectele sociale ale vieții. Divorțul dintre etică și practicile individuale sociale este de negăsit în Evanghelie sau în iudaismul precursor. Acest divorț apare doar atunci când se acceptă un compromis din partea creștinului, a Bisericii în fața societății corupte, o societate ale cărei norme, uneori, nu provin din revelația biblică și chiar sunt contrare acesteia“. (André Trocmé – Iisus și revoluția non-violentă, pag. 62) Creștinul nu se poate dedubla. Evanghelia este urmată, mărturisită atât în spațiul liturgic, cât și în comunitate – familie, agora, activitatea economică, culturală sau politică a creștinului. Hristos este mărturisit mereu în Biserică, Biserica este mereu cu creștinul fie și măcar pentru faptul că acesta îi aparține prin Botez, iar creștinul este întotdeauna chemat să-L mărturisească pe Hristos, chiar și în situațiile aparent cele mai banale ale vieții.

„Ori de câte ori Duhul Sfânt vorbește în Biserică, El face un apel la pocăință, adică la o transformare a obiceiurilor și practicilor atât la nivelul indivizilor, cât și al societății, în ansamblu. Convertirea individuală nu poate fi disociată de efectul ei în societate, anume pocăință socială, reșezarea societății pe principiile creștine. Etica Evangheliilor este una a reînnoirii ființei umane în Hristos. Orice limitare a acestei renașteri a ființei umane în Hristos are ca efect reducerea sau chiar anularea roadelor sale în plan social și politic la nivelul societății. Nu ne este îngăduit să limităm domeniul de aplicare a puterii lui Dumnezeu“. (André Trocmé – *Iisus și revoluția non-violentă*, pag. 62) Din perspectiva dobândirii mântuirii și a restaurării lumii în Hristos, lupta creștinului cu răul social dobândește valențe superioare unei activități revoluționare. „Ura de clasă“ este înlocuită de „iubirea de vrăjmași“, fără a fi anulată necesitatea înlăturării cauzelor sociale, politice, economice ale răului. Această eliminare a răului nu se face însă, prin lichidarea fizică a individului care generează răul (capitalist, exploatator etc.), ci prin reșezarea, modificarea mecanismelor societății pe o temelie creștină, tocmai datorită convertirii individului care formează și pune în mișcare mecanismele respective.

Mărturisirea lui Hristos se face atât la nivelul indivizilor, cât și la nivelul grupului de indivizi privit ca sistem de organizare – familie, comunitate, instituție economică, instituție culturală, instituție socială, instituție statală. A-L mărturisi pe Hristos doar individului, fără a fi încreștinat și modul – sistemul – în care acesta interacționează în grupul de indivizi unde se manifestă, reprezintă un efort lipsit de eficiență. A încerca să „reformăm“ în Hristos instituțiile sociale, privite abstract, ignorând faptul că acestea sunt formate din indivizi, este inutil.

„Biserica nu trebuie și nu poate lua locul statului. Evanghelia lui Hristos nu leagă pe oameni cu legi pământești, trecătoare. Evanghelia îl eliberează pe om, din perspectiva veșniciei, de orice fel de servitute a păcatului. Evanghelia trebuie asumată de creștin, de Biserică într-un spirit de pocăință și rugăciune. Statul modern, chiar și

în situația unor programe generatoare de mari beneficii sociale, nu are vocație evanghelică. Statul nu poate nici a se ruga și nici să se pocăiască. Deci, numai Biserica poate fi pe deplin purtătoarea Evangheliei.“ (André Trocmé – *Iisus și revoluția non-violentă*, pag. 62)

„Revoluția“ creștinului nu este a maselor, dar nici a individului. „Revoluția“ creștinului, lupta creștinului împotriva răului social se poartă pe cel puțin două „fronturi“. „Frontul sufletesc“ înțim al neputințelor personale, slăbiciunilor, patimilor, păcatelor care tulbură și încearcă sufletul creștinului și deopotrivă, al semenului care generează și multiplică răul social. „Frontul sufletesc“ al obștei, al comunității, acolo unde răul provocat de individ dobândește dimensiunea de fenomen social – sărăcia, exploatarea, nedreptatea, opresiunea, inegalitatea etc. „Revoluția“ pe care creștinul mărturisitor o declanșează în om și umanitate este tocmai această dualitate a luptei cu răul – lupta cu răul din individ, spre convertirea la Hristos a individului, fără însă a ignora lupta cu efectele generate în societate de acest „rău subiectiv“ și lupta cu răul social, „răul obiectiv“, spre eliminarea acestui rău, fără a accepta însă ca individul sau indivizii care au comis răul să fie lezați în calitatea lor de „chip și asemănare a lui Dumnezeu“.

O astfel de atitudine în lupta cu răul social înseamnă, de fapt, asumarea Evangheliei lui Hristos, iar „asumarea de către Biserică a Evangheliei lui Hristos în relația sa cu societatea, cu statul poate fi privită ca un fel de stare în care nu există tensiuni ireconciliabile între „Împărăția lui Dumnezeu ce va să vină“, cu a sa așa-numită „etică absolută“ și lumea „așa cum este“, societatea, statul cu ale lor „necesități relative“. (...) Sufletul creștinului nu mai este sfâșiat între îndatoririle pe care i le cere conștiința sa creștină și exigențele apartenenței la stat, ca cetățean. Singura tensiunea care rămâne este doar cea care izvorăște din separarea Bisericii de stat, în sensul respingerii acelor valori promovate de stat aflate în incompatibilitate cu Evanghelia lui Hristos.“ (André Trocmé – *Iisus și revoluția non-violentă*, pag. 62)

Va urma

Complexul voievodal în lirica lui Eminescu

Prof. Dr. Const. Miu

În lirica lui Eminescu, sunt câteva creații din care putem decela *complexul voievodal*. Acesta fie că se manifestă la nivelul colectivității, fie la acela al individului.

Spre pildă, în poezia *La moartea Principelui Știrbey*, complexul voievodal este evidențiat la nivelul colectivității, prin intermediul thanatosului. Moartea Principelui este un eveniment cu implicații la nivel astral și teluric: „Turnurile mișcă-n doliu a lor inimi de aramă/ Și un înger cu-ariپی negre, cu diademă de spini./ Cu cântarea plângătoare lumea mișcă, lumea cheamă“. Mesagerul divin este îngerul morții, care pune în mișcare *lumea*. Întreaga națiune vede semnul divin al naturii princiare a voievodului răposat: „Și cu ochiul plin de lacrimi națiunea cea română/ Care are-n mii de inimi sufletul ei tremurând, / Vede cum prin nori se stinge stea cu flacără divină/ Și aude-n cer un tunet și un gemet pe pământ.“ (s. n.). Să observăm în versurile citate sinecdoca („ochiul plin de lacrimi“), prezența ei augmentând manifestarea la unison a întregii colectivități afectate de moartea voievodului. De asemenea, acest eveniment funest are – după cum se poate lesne sesiza din ultimul vers – repercusiuni atât în cer (tunetul care se aude-n cer) și pe pământ („gemetul“ care se aude pe pământ) – acestea sunt două „semne“ că evenimentul are semnificație planetară. În strofa a treia, *complexul voievodal* transpare din manifestarea aproape împietrită a supușilor, vădit afectați de semnul celest al morții, hiperbola și comparația amplă fiind elocvente în acest sens: „A-ntristării neagră-aripiă peste lume se întinde, / Totul tace, căci durerea este mută ca un gând, / Lumea azi nimic nu vede, ochiu-i nimic nu cuprinde/ Decât cursu-acelei astru ce se sparge pe-un mormânt.“ Să mai reținem

din strofa mai sus citată că registrul verbal este la *indicativul prezent continuu*, lăsând impresia că totul se petrece sub ochii cititorului spectator la un ceremonial funerar.

În *Scrisoarea III*, sultanul Baiazid, prin aroganța discursului său, intenționează a impune interlocutorului său – Domnul Țării Românești – *complexul inferiorității*. „Am venit să mi te-nchini, / De nu schimb a ta coroană într-o ramură de spini./ (...) Cum? Când lumea mi-e deschisă, a privi gândești că pot/ Ca întreg Aliotmanul să sempiedice de-un ciot?/ O, tu nici visezi, bătrâne, câți în cale mi s-au pus!/ Toată floarea cea vestită a întregului Apus, / Tot ce stă în umbra crucii, împărați și regi s-adună, / Să dea piept cu uraganul ridicat de semilună./ (...) Când văzui a lor mulțime, câtă frunză, câtă iarbă, / Cu o ură nem-păcată mi-am șoptit atunci în barbă, / Am jurat ca peste dânșii să trec falnic, fără păs, / Din pistolul de la Roma să dau calului ovăs.../ Și de crunta-mi vijelie tu te aperi cu-un toiag?/ Și purtat de biruință să mă-mpiedic de-un moșneag?“ Nu putem să nu remarcăm infatuarea lui Baiazid, care de la bun început îi solicită voievodului român închinarea, iar în caz de refuz făcând aluzie la crucificarea Împăratului iudeilor – Iisus Cristos. Apoi, după ce-și etalează faima de mare cuceritor, nu scapă ocazia să jignească, numindu-l disprețuitor pe Mircea „ciot“ și „moșneag“. În răspunsul său, Voievodul folosește *pluralul colectivității*, semn oratoric vădit că el vorbește în numele supușilor: „Eu nu ți-aș dori vreodată să ajungi să ne cunoști, / Nici ca Dunărea să-nece spumegând a tale oști/ (...) Mulți durară, după vremuri, peste Dunăre vrun pod, / De-au trecut cu spaima lumii și mulțime de norod;/ Împărați pe care lumea nu putea să-i mai încapă/ Au venit și-n țara noastră de-au cerut pământ și apă –/ Și nu voi ca să mă laud, nici că voi să te-nspăimânt, / Cum veniră, se

făcură toți o apă și-un pământ.“ Din desfășurarea evenimentelor surprinse în poem, putem aprecia că vorbele Domnitorului au valoare anticipativă, iar *complexul inferiorității*, pe care Baiazid a intenționat să-l impună lui Mircea cel Bătrân a avut efect de bumerang și, prin aceasta, invadatorul a avut parte de un cert *complex voievodal*.

În poemul *Luceafărul*, la prima metamorfozare a astrului celest, acesta îi apare fetei de împărat ca personaj de basm, de sorginte princiară: „Și din adânc necunoscut/ Un mândru tânăr crește./ (...)Și ține-n mână un toiaș/ Încununat cu trestii.// Părea un tânăr voievod/ Cu păr de aur moale, / Un vânător giulgi se-ncheie nod/ Pe umerele goale.“ În această primă ipostază recunoaștem câteva „semne“ distinctive pentru un *ales - toiașul încununat cu trestii și giulgiul vânător*, încheiat cu nod. Primul obiect de recuzită (toiașul încu-

nunat cu trestii) este însemnul regalității tânărului voievod, asemănător cu cel al fetei „Din rude mari împărătești“. Această înfățișare sub care *mândrul tânăr* i se arată prințesei este aido-ma celei din basmele cu împărați, împărătese, prinți și prințese. Invitația pe care i-o face fetei de împărat de a-l urma în lumea lui ține de același fond de basm: „Acolo-n *palate de mărgean*/ Te-oi duce veacuri multe, / Și toată lumea-n ocean/ De tine o s-asculte.“ (s. n.). Două aspecte decelăm în strofa citată: temporalitatea („veacuri multe“) amintește de durabilitatea acțiunilor pe tărâmul basmului; prin schimbarea toposului și, implicit, a statutului ei („Iar tu sa-mi fii mireasă“), fata de împărat devine *stăpâna* lumii acvatice - altă lume de basm.

Și a doua metamorfozare a astrului are însemn al regalității: „Pe negre vițele-i de păr/

*Coroana-i arde pare, / Venea plutind în adevăr/
Scăldat în foc de soare.// Din negru giulgi se des-
fășor/ Marmoreele brațe, / El vine trist și gândi-
tor/ Și palid e la față:// Dar ochii mari și minu-
nați/ Lucesc adânc himeric, / Ca două patimi fără
saț/ Și pline de-ntunerice.“ (s. n.). Remarcăm fap-
tul că „recuzita“ (*coroana și giulgiul*) este ase-
mănătoare celei avute de protagonist la prima sa
înfățișare: „...coroana e simbolul gloriei celor
aleși, în sensul biblic al cuvântului.“¹ La a doua
venire a *alesului*, poetul pune accent pe slava
Luminii. Dacă prima dată Lumina este „în ea
însăși viață nepieritoare, care traversează pacea
iubirii“² – elocventă în acest sens fiind metafora
ochilor vii/ Ce scânteie-n afară (s. n.) –, a doua
oară ea se află în strânsă legătură cu adevărul, în
care protagonistul vine plutind: „El este Lumina
și Adevărul. Și când această Adevărată Lumină
(Ioan, 1:9) ne va cuprinde, atunci noi trăim cu
Iubirea Lui.“³ Acum putem înțelege că natura
acestei Lumini este sacră, căci „Strălucirea aceas-
ta exterioară este o dogoară a focului lăuntric (...)
e iradiația în afară a unei explozii de lumină lăun-
trică“⁴, iar apariția ei, ca dorință de unire mistică
între sacru și profan, „e semnalată totdeauna ca
foc, ca flacără...“⁵ (s. n.). Întărim această opinie că*

Lumina în care este învăluit Hyperion, la a doua
sa descindere, e una sacră, amintind că îngerul
care i s-a arătat lui Daniel (în *Vechiul Testament*)
avea „fața ca fulgerul și ochii ca flăcări de foc...“⁶
(s.n.). În dialogul său cu fata de împărat, Hype-
rion mărturisește scopul inhabitării sale – dorința
unirii mistice între sacru și profan, ca *logod-
nă noetică*: „Am coborât cu-al meu senin/(...) *Eu
sunt luceafărul de sus, / Iar tu să-mi fii mireasă.*“ (s. n.).

Dar aceste însemne (*toiagul încununat cu
trestii și coroana*) nu sunt suficiente, spre a o de-
termina pe fată să accepte chemarea *tânărului
voievod*. Refuzul vine de două ori și e formulat
categoric printr-o negație totală: „- O, ești frumos,
cum numa-n vis/ Un înger se arată,/ Dară pe calea
ce-ai deschis/ *N-oi merge niciodată*./(...) (s. n.).
De observat că fata îi recunoaște acestui *Domn*
frumusețea angelică și demonică, dar acesta e
străin la vorbă și la port. „Deși vorbești pe înțe-
les/ Eu nu te pot pricepe.“ E aici un paradox, care
dezvăluie crudul adevăr că *vizitatorul nocturn* –
ca personaj de basm - aparține altei lumi. De aici
și complexul voievodal, de care fata de împărat
vrea să se elibereze, prin refuzul de a accepta
invitația.

¹ Jean Danielou, *Simbolurile creștine primitive*, Editura Amarcord, Timișoara, 1998, p. 21.

² Arhim. Sofronie, *Mistica vederii lui Dumnezeu*, Editura Adonai, București, 1995, p. 110.

³ Arhim. Sofronie, op. cit., p. 186.

⁴ Nichifor Crăinic, *Sfințenia - împlinirea umanului* (curs de Teologie mistică), Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1993, p. 171.

⁵ Ibidem, p. 171.

⁶ Billy Graham, *Îngerii - agenții secreți ai lui Dumnezeu*, Editura Stephanus, București, 1994, p. 84.

Religia, parte integrantă a culturii europene

Integrarea în structurile europene nu poate reprezenta un motiv pentru excluderea Religiei din învățământul public, pentru armonizarea legislației cu normele comunitare. În primul rând, Religia constituie parte integrantă și definitorie a culturii europene. Fără cunoștințele oferite de acest domeniu, nu putem înțelege istoria și cultura acestui continent și nu putem prețui catedralele, mănăstirile, bisericile, operele de artă vizuală și muzicală în marea lor majoritate inspirate de credința religioasă.

Pr. Dr. Radu Ilaș

Nu este drept să ștergi, în numele laicității, secole de istorie și cultură inspirate de credința religioasă. Nu putem mutila sufletul Europei, ignorând capodoperele din arhitectură, pictură, sculptură, literatură sau muzică, pentru a susține o pretinsă emancipare bazată pe vidul spiritual al secularizării. Nu putem înlocui niciodată valorile constante ale Religiei cu modele efemere ale umanismului autosuficient și antireligios.

Aceasta explică de ce, în marea majoritate a țărilor europene, Religia se predă în cadrul sistemului de învățământ public, având un rol recunoscut și apreciat în societate, cu implicații profunde în dezvoltarea socio-culturală.

Învățământul are un caracter confesional în Austria, Grecia, Italia, Polonia, Spania și Germania, iar un specific general în Olanda, Suedia, Norvegia sau Danemarca.

Elevii din România au dreptul să nu frecvențeze orele de Religie, situație întâlnită și în Italia, Cehia, Grecia sau Austria, dar Religia este propusă ca parte din curriculum.

Uniunea Europeană încurajează, prin principiul „unității în diversitate“, păstrarea identității naționale, a tradițiilor locale și a valorilor formate de-a lungul secolelor și nu urmărește o nivelare artificială și sterilă, o distrugere a specificului cultural al minorităților și mă refer îndesosebi la confracții din Bucovina.

Astfel, anul 2008 a fost proclamat, în cadrul instituțiilor europene, anul dialogului intercultural. În acest context, fără excepție, cultul religios și morala socială religioasă au marcat cultura tuturor popoarelor europene.

Biserica contribuie fundamental la formarea și dezvoltarea tezaurului cultural național, perenitatea credinței, a tradițiilor și valorilor transmise prin biserică, nu poate fi contestată sau considerată un „fals istoric“. Operele artistice reprezentative și momentele istorice cruciale, perpetuate, respectiv consemnate/redate prin efortul oamenilor bisericii pun în evidență rolul Bisericii în crearea, păstrarea și transmiterea valorilor naționale de ordin spiritual, moral și cultural. Din acest punct de vedere românii din Bucovina indiferent de care parte a graniței s-ar afla, mustesc de spiritualitate românească, ce trebuie manifestată, cu respect pentru legislația Ucrainei.

Religia a avut, întotdeauna, în cadrul sistemului public de învățământ, un rol important în procesul de formare a competențelor și atitudinilor moral – sociale. Așa cum Geografia oferă cunoașterea configurației spațiale a pământului, esențială pentru cunoașterea patriei și a planetei, iar Istoria oferă cunoașterea succesiunii temporale a generațiilor umane, Religia oferă perspectiva comuniunii eterne de iubire între Dumnezeu și oameni, între Creator și creaturi, între persoane și popoare.

Prin urmare, studiul Religiei, nu poate lipsi din curriculum sau din programul școlii ucrainene, tocmai pentru că studiul Religiei corespunde

nevoii comunității românești de a-și păstra bogăția și identitatea spirituală și de a transmite valori permanente tinerei generații.

Însă, pentru că Biserica propune, nu impune valori, trebuie respinsă orice formă de presiune prin care elevii ar putea fi obligați să urmeze orele de Religie sau să participe la slujbe și manifestări religioase. Cu alte cuvinte, întrucât libertatea reprezintă un mare dar oferit de Dumnezeu omului, educația religioasă trebuie asumată în mod liber, respectându-se dorința părinților și a copiilor.

În acest sens, Biserica se raliază articolului 26. alin(3) din Declarația Universală a Drepturilor Omului, care prevede că „părinții au dreptul de prioritate în alegerea modului de educație acordată copiilor lor“.

Pe de altă parte, libertatea nu este simplă indiferență spirituală, ci capacitatea omului de a alege valori spirituale care îmbogățesc viața persoanei și a comunității umane. În acest sens, valorile oferite de educația religioasă sunt extrem de necesare, întrucât ele reprezintă pentru tineri un reper spiritual esențial și un liant existențial între toate cunoștințele teoretice, dobândite prin studiul celorlalte discipline.

Valorile cultivate și virtuțile încurajate în cadrul orelor de Religie sunt necesare sănătății spirituale a persoanei și a comunității. Religia îl învață pe copil și pe tânăr iubirea față de Dumnezeu și de oameni, credința, speranța și solidaritatea, dreptatea și recunoștința față de părinți și față de binefăcători, dărnicia și hărnicia, sfințenia vieții, valoarea eternă a ființei umane, adevărul prim și ultim al existenței, binele comun și frumusețea sufletului profund uman, cultivat și îmbogățit prin virtuți.

Așadar, predarea Religiei în școală are valențe educaționale deosebite, prin rolul ei formativ în viața tinerilor, reducând efectele negative ale crizei contemporane de identitate și de orientare (provocată în mare parte de nevoi economice), propunând modele viabile de bunătate și sfințenie, și oferind tinerilor repere în viața de familie și în societate.

Educația religioasă ar trebuie să reprezinte un factor de stabilitate și de comuniune în so-

cietatea ucraineană, un izvor sfânt și statornic de inspirație pentru a apăra și promova identitatea spirituală și demnitatea românilor sau a altor persoane, care trăiesc azi într-o lume din ce în ce mai pluralistă și mai fragmentată din punct de vedere spiritual și social.

Religia fiind lumina vieții în comuniune de iubire cu Dumnezeu și cu oamenii, evidențiază valoarea eternă a faptelor bune, săvârșite în timpul limitat al vieții terestre, și promovează comuniunea între generații prin valorile perene ale credinței cultivate și transmise.

Astăzi, mai mult ca oricând, este nevoie de credință în Dumnezeu, de urmarea principiilor de viață ale moralei creștine, care ne obligă să lucrăm la renașterea și zidirea moral-spirituală a românilor de pretutindeni, la redescoperirea adevăratelor sale virtuți, așa cum au fost ele păstrate de-a lungul istoriei.

Mesajul Bisericii – prin educația religioasă este, pentru om, Hristos, care – din iubirea de oameni a lui Dumnezeu – s-a întrupat pentru mântuirea noastră.

Misiunea profesorului de religie este nu numai de a împărtăși cunoștințele elevilor, ci și de a le forma și cultiva religiozitatea.

Procesul include fixarea, cu profesionalism, a cadrului informativ-formativ al educației religioase, stabilirea obiectivelor pe care le are de realizat educația religioasă în școală, selectarea inspirată a strategiilor care asigură învățarea activă în clasă și a tehnicilor de evaluare, care determină cunoașterea performanțelor la care au ajuns elevii la o lecție de religie.

Statutul dobândit de religie în școală îi conferă acestuia reale posibilități de aplicare a conceptelor și dogmelor Bisericii creștine, în general, de cunoaștere și stăpânire a conținuturilor programelor școlare de religie de către elevi și de cultivare a sentimentelor lor față de tradițiile școlii românești, față de credința în care s-au născut, față de Biserica Ortodoxă.

Trebuie să nu uităm îndemnurile adresate de fericitul în adormire Părinte Patriarh Teoctist, rostite în cuvântul către credincioșii parohiei române ortodoxe din Salzburg: „*Lumina credinței ne face să ne unim sufletește unii cu alții, oriunde*

La rugăciune

ne-am afla (...) datorită acestei lumini a credinței, pe care o invocăm atât de semnificativ la unele din slujbele noastre, zicând Lumina lui Hristos luminează tuturor!, noi ne îmbogățim sufletește, dându-ne unii altora lumină din lumina credinței, transmisă de înaintași“.

Este recunoscut faptul că școala și Biserica au reprezentat, și reprezintă, în continuare, instituțiile de bază pentru luminarea și culturalizarea maselor, pentru educarea morală a acestora, pentru păstrarea tradițiilor strămoșești.

Perceplele moralei creștine și practicile religioase au ocrotit sănătatea morală a poporului nostru, puritatea sa morală și ființa națională. Permanent Biserica Ortodoxă a fost apărătoare și

păstrătoare a valorilor naționale și a tezaurului cultural-național.

Prin școală și Biserică s-a păstrat identitatea noastră națională. Istoria culturii și a vieții spirituale a poporului nostru se regăsește în însăși istoria Bisericii. Împreună, școala și Biserica au contribuit și contribuie la educarea moral-creștină a poporului român.

„Biserica, spunea Preafericitul Părinte Patriarh Daniel Ciubotea, încetează de a mai fi ghetoul liturgic, ieșind cu demnitate pe arena socialului. Ea are de construit conștiințe, suflete. Se cuvine ca ea să devină mai ofensivă, oferind alternative de viață, având alternative caritabile implicându-se în multe întreprinderi culturale și sociale“.

Ontologia cunoașterii religioase

Constantin Mihai

Există sisteme de gândire care gravitează în jurul apodicticului, problematicului, sisteme materiale cu un caracter reflectoriu, adică punctate de o conștiință teoretică. Rațiunea umană pendulează între o gândire sistemică și un aspect pasiv al sistemului reglat de o latură autonomă a mentalului și de o latură eteronomă a lucrurilor interioare și exterioare. Singura modalitate care asigură depășirea polarității subiect – obiect este mistica cunoașterii fundată pe har. Jocul spiritual care decurge din triada Har – chemare – căutare este o certitudine că și cunoașterea își are sediul în mistică. De aici, deosebirea fundamentală între tipul antropologic autonom, supus controlului logic al conceptelor, raționa-

mentelor și tipul antropologic religios, dominat de logica Adevărului Revelat, Unic, vehiculat de dogma creștină.

În cadrul acestei dezbateri privind valoarea cunoașterii în plan religios se remarcă și Petre Țuțea, un alt reprezentant al elitei interbelice, preocupat de problematica ecleziologiei creștine. Potrivit gânditorului român, Biserica reprezintă spațiul sacru care definește profilul uman, practica liturgică fiind singura „scară către cer”¹. Cu alte cuvinte, Ecclesia oferă identitate ontologică, substanță și devenire. Pendulând între *calea Domnului* (Bossuet) și *cetatea lui Dumnezeu* (Augustin), *homo christianus* aspiră neîncetat la *sotiria* sa, prin setea de Absolut. În centrul cunoașterii stă Dumnezeu, Creator al tuturor unităților, orice parte și

¹ A se vedea, *322 de vorbe memorabile ale lui Petre Țuțea*, ediția a IV-a, București, Humanitas, 2008, p.25: „În Biserică ești comparat cu Dumnezeu, fiindcă exprimi chipul și asemănarea Lui. Dacă Biserica ar dispărea din istorie, istoria n-ar mai avea oameni. Ar dispărea și omul... În Biserică afli că există. Ce pustiu ar fi spațiul dacă n-ar fi punctat de biserică!”

orice întreg fiind cuprinse în El. În acest sens, unitățile nu iau naștere prin totalizare, ci sunt esențe mistice. Se poate aplica aici viziunea pan-teistă a lui Malebranche. Cunoașterea din perspectivă religioasă, se plasează în jurul relației: Dumnezeu – omul – natura.

Petre Țuțea s-a oprit la trei cetăți cu destin istoric: Ierusalim, Atena și Roma pentru a ilustra acest proces interior. Astfel, Ierusalimul este simbolul patimilor, al biruinței lui Hristos. Asistăm la spectacolul Fiului omului, prin misterul teandric revelându-se legătura eternă dintre om și Dumnezeu. Atena este cetatea spiritului căutător de adevăr, bine și frumos – *kalokagathia*. Ca o mare cultură, ea a unit imanentul cu transcendentul, propunând modelul paideic ideal. Este perioada de punere a marilor probleme și întrebări care frământă spiritul elin, conturându-se tipul unei pedagogii *sui generis*. În schimb, Roma este cetatea *praxis*-ului, unde totul începe în legendă și se termină în ruină. Din punct de vedere gnoseologic, se poate vorbi de un eclecticism cultural, de un amestec de curente și concepții care se suprapuneau unor practici religioase bogate în rituri și ritualuri păgâne. Punctarea spațială a spiritului, prin reliefarea trăsăturilor distinctive ale celor trei cetăți, trebuie completată, în viziunea lui Petre Țuțea, cu trei factori majori: Dumnezeu, omul și lumea. Prin Dumnezeu se poate depăși neliniștea produsă de infinit, precum a dovedit experiența lui Pascal. Fixarea cunoașterii în dimensiunea sacrului – în accepția sa teologică –, acolo unde acționează harul lui Dumnezeu, prin conlucrarea cu umanul, prin coborârea *Logosului*. Ordinea interioară a omului și ordinea naturii izvorăsc din Dumnezeu, divinitatea fiind situarea înaintea lumii, *ființa nenăscută*, cum afirmase și Thales. Ordinea și sensul lumii, precum și lucrurile din ea, aparțin lui Dumnezeu, ele putând fi revelate celor aleși.

În Sfânta Scriptură, Dumnezeu se revelează omului drept o realitate care poate fi obiectul unei anumite cunoașteri. Acest act de cunoaștere nu se raportează la inteligență; a-l cunoaște pe Dumnezeu presupune a-l recunoaște în procesul

de adorare, proces care necesită participarea totală a omului. Potrivit teologiei occidentale, rațiunea naturală construiește o filosofie autonomă, protejată de principiul harului – *non tollit naturam* –, ceea ce permite teologiei să coexiste cu filosofia naturală. Teologia răsăriteană n-a acceptat niciodată principiul rațiunii naturale, *lumen naturale rationis*. Revelația creștină nu este o completare a vederii naturale.

În teoria sa despre ontologia cunoașterii, Petre Țuțea dezvoltă principiile teologiei apofatice, oferind un răspuns eficient celor care nesocoteau Tradiția Bisericii Ortodoxe. Spre deosebire de teologia catafatică care utilizează metoda afirmațiilor limitative, restrictive, teologia apofatică promovează „distanța cea de netrecut și mântuitoare”. Nu este vorba de un agnosticism, întrucât tocmai datorită acestei necunoașteri, printr-o *intuiție primordială și simplă*, se poate accede la *cunoaștere*, dincolo de orice înțelegere.

Prin urmare, teologia apofatică sau negativă nu se opune teologiei catafatică sau pozitive. Metoda apofatică nu este negatoare; afirmația triumfă prin negație, singurul remediu al insuficienței care o obligă să se autodepășească. Teologia apofatică nu este un simplu corectiv, ea este o teologie autonomă care aduce o anumită cunoaștere. De pildă, noțiunile de *supra-bun* și *supra-existent* reprezintă negații – afirmații, conținând o anumită descriere a lui Dumnezeu care este inconceptibil. Teologia apofatică se situează în orizontul experienței creatoare de unitate, precum taina comuniunii euharistice. Ca metodă, *apofaza* indică atitudinea adecvată a oricărui teolog: *omul nu teoretizează, ci se schimbă*².

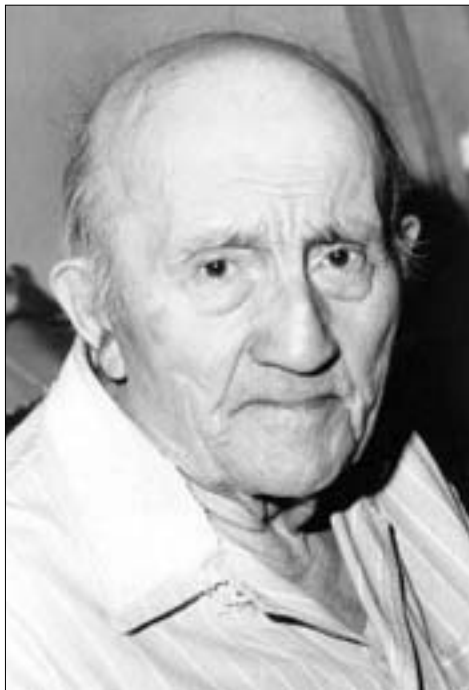
Dacă pentru Occident, lumea este reală, iar Dumnezeu ipotetic, fapt ce incită la căutarea argumentelor în favoarea existenței Sale, pentru Răsărit, lumea este cea care prezintă o existență îndoielnică, singurul argument al realității ei este existența auto-evidentă a lui Dumnezeu. Filosofia evidenței se identifică cu cea a Revelației. Evidența reprezintă modelul adevăratei cunoașteri trecute prin filtrul apofatic. Este vorba de noțiunea de *cunoaștere vie, cunoaștere-viață, cunoaștere-*

² Pentru mai multe detalii privind *dimensiunile apofatice și catafatică ale teologiei Sfinților Părinți*, a se vedea Paul Evdokimov, *Cunoașterea lui Dumnezeu*, București, Christiana, 1995, pp.25-27

iubire, în sensul teoriei lui Homiakov. Cu alte cuvinte, Adevărul nu se descoperă decât iubirii reciproce a tuturor. Teologul rus relevă enciclica Patriarhilor răsăriteni trimisă Papei Pius al IX-lea, în 1848: *Păstrătorul Adevărului este tot poporul Bisericii*, aceasta fiind formula noțiunii de *sobor* sau de *colegialitate*. De fapt, unitatea dintre rațiune și credință se stabilește pe măsura apartenenței ființei la Biserică, *Stâlp și tărie a Adevărului*, potrivit Sfântului Apostol Pavel. Unicul subiect al cunoașterii este Absolutul; de aici rezultă că subiectul uman al cunoașterii nu este un ins izolat, ci persoana ca mădular al Ecclesiei, Trupul lui Hristos, ceea ce face din Biserică *axa duhovnicească a istoriei și subiectul sobornicesc al cunoașterii lui Dumnezeu*.

Pentru Țuțea, cunoașterea revelată este singurul tip de cunoaștere autentic. În antropologia creștină, omul nu se caută, nu se intuiește, nu se descrie, nu se autodefiniște, fiindcă primește dogmatic, prin credință și har, datele cunoașterii sale. *Homo Christianus* este conștient de faptul că nu se poate autocunoaște și nici nu poate cunoaște total³. Viziunea Adevărului creștin protejează ființa umană de neliniștile provocate de perspectiva infinitului și a morții. Astfel, există un singur Adevăr, *secundum fidem*, cel *secundum rationem* fiind iluzoriu. Dacă comprehensiunea ar fi o cunoaștere identică cu cognoscibilitatea obiectului cunoscut, atunci nu numai esența divină, dar chiar și substanțele create ar fi incomprehensibile pentru noi. Comprehensiunea se raportează numai la extensia lucrului cunoscut; acest fapt permite menținerea unei identități perfecte între obiectul comprehensiunii infinite a lui Dumnezeu și cunoașterea finală a celor aleși. Textele patristice care par a nega posibilitatea cunoașterii divine trebuie interpretate pornind de la următorul principiu: cunoașterea fericitilor nu va putea niciodată să se adecveze extensiei lucrului cunoscut (*adequare amplitudinem rei cognitae*).

Tributar tradiției patristice răsăritene, Petre Țuțea subliniază imposibilitatea cunoașterii divine în transcendența sa absolută, în afara oricărei relații cu ființele create, dincolo de revelarea Lui în iconomia creației și a mântuirii.

Treimea cea de-o-ființă e independentă de relațiile ei iconomice cu lumea creată. Regăsim aici mai vechea idee patristică referitoare la noțiunile de *theologia* și *oikonomia*, o dualitate de aspecte esențiale în cunoașterea religioasă. Această idee patristică este extrem de importantă pentru comprehensiunea semnificației reale a distincției schițate de Părinții Capadocieni între *ousia* inaccesibilă și *dynameis* sau *energeiai* care pogoară până la noi. Se cunoaște importanța pe care o au *puterile* și *energile* de care vorbesc Sfinții Vasile cel Mare și Grigorie de Nyssa în teologia bizantină propriu-zisă, după Dionisie Areopagitul – îndeosebi la teologii secolului al XIV-lea. În contrast cu Eunomie care separa *energeia* de *ousia* divină pentru a o atribui *Logos*-ului, singura ființă creată nemijlocit de *Agenetos* (Cel Nenăscut), Sfântul Vasile cel Mare a susținut inseparabilitatea acestor două aspecte. Altfel, Dumnezeu ar rămâne nemanifestat și necunoscut în relațiile Lui cu ființele create. În același timp, Sfântul Vasile a insistat pe necesitatea de a le distinge; în alte condiții, raportul cu ființele create ar determina oarecum *ousia* Treimii anulând na-

³ Petre Țuțea, *Tratat de antropologie creștină. Filosofie și teologie*, Iași, Timpul, 2001, p.126

tura absolută a transcendenței lui. Pentru Sfântul Vasile cel Mare, a cunoaște un lucru prin esența lui înseamnă a înlocui cunoașterea unui obiect real prin cunoașterea unui concept. Mai există un nivel al problemei formulat de Sfântul Grigorie de Nyssa: mintea umană descoperă proprietățile lucrurilor; Dumnezeu singur cunoaște esențele create; dacă am putea vedea temeiurile lucrurilor create, am fi de-a dreptul uimiți de puterea creatoare care le produce. Cunoașterea esențială a ființelor create depășește puterile noastre cognitive⁴.

Petre Țuțea pune accent pe dimensiunea experienței mistice ca modalitate unică a cunoașterii, din perspectiva tradiției creștine. Această noțiune centrală de *mistică* se înrudește cu cea biblică de *taină*, *mister* și presupune relaționarea dintre Dumnezeu și om, *o comuniune de natură nuptială*. Ultima unire este taina *Sofiei* lui Dumnezeu, partea ascunsă a planului Său privind destinul veșnic al omului.

Tradiția ortodoxă nu a operat niciodată disocierea între teologie și mistică, adică între dogma mărturisită de Biserică și trăirea personală a tainelor divine. De fapt, Predania nu a înregistrat divorțul dintre teologie și spiritualitate, nici *religiozitatea modernă*, cu formele sale de pietate personală. Experiența mistică trăiește conținutul credinței comune, iar teologia o organizează și o sistematizează. De aceea, viața creștinului, fie el anahoret sau mistic, se structurează pe aspectul dogmatic al cultului, iar doctrină comunică trăirea Adevărului experiat de Părinții Bisericii.

Începând din secolul al IV-lea, Părinții Bisericii identifică taina mântuirii cu substanța Tainelor, ceea ce explică denumirea lucrării Sfântului Chiril al Ierusalimului, *Cateheză mistagogică* sau cea de *Mistagogie* a Sfântului Maxim Mărturisitorul ori cea de *Teologie mistică* a lui Dionisie Pseudo-Areopagitul. Viața mistică devine viață creștină de îndată ce se manifestă ca trăire a iubirii lui Dumnezeu care atinge ființa

umană și de care aceasta trebuie să fie pe deplin conștient. Atent la valoarea tainei de nepătruns a lui Dumnezeu, Răsăritul ortodox neagă răspicat orice vedere a ființei divine, etern transcendentă. Precum spuneam anterior, teologia catafatică este simbolică, ea neaplicându-se decât atributele revelate, în timp ce teologia apofatică mărturisește neputința cunoașterii religioase, fixând o limită riguroasă prin chiar utilizarea noțiunilor de *infini*t și *nenăscut*. Astfel, în jurul *abisului intradivin* există un *cerc de tăcere*. Nu este vorba de o imposibilitate logică, umană, ci de profunzimea insondabilă a ființei dumnezeiești; întunericul inerent credinței protejează taina de nepătruns a proximității lui Dumnezeu.

Teoria palamită este elocventă în privința decelării cu acuitate a misticii ortodoxe. Este mistică paradoxală a *întunericului dumnezeiesc*, rază a luminii sale. De la stadiul cunoașterii umane, Sfântul Duh trece ființa, prin participare, la stadiul cunoașterii divine. În plus, aceasta este *Teognozia* Sfântului Apostol Ioan prin *inhabitarea* Cuvântului și iluminare prin lumina necreată. Experiența mistică trăiește întreagă această teologie de la palierul fanatic până la strălucirea sa exterioară: aura Sfinților, luminozitatea trupului lor, lumina taborică și cea a Învierii, lumina percepută cu ajutorul ochilor transfigurați.

Cunoașterea religioasă autentică este cunoașterea revelată, trinitară, în descendența tradiției capadociene: în Sfântul Duh se poate vedea chipul Fiului și, prin El, Arhetipul abisal, pe Tatăl. Răspunsul ortodox formulat de Sfântul Teodor Studitul iconoclastului este semnificativ: *chipul este întotdeauna neasemănător prototipului, după ființa sa, dar îi este asemănător după ipostas și nume*. Pe icoanele lui Hristos este reprezentat ipostasul Cuvântului întrupat și nu firea Sa divină sau umană. Prin urmare, este vorba despre o comuniune cu persoana lui Hristos, în care energiile celor două firi, firea necreată și cea creată, se întrepătrund.

⁴ A se vedea de asemenea articolul lui Joseph Pieper, „De l'élément négatif dans la philosophie de Saint Thomas, in *Dieu vivant*, 20, p.43: „Potrivit Sfântului Toma este inerent esenței lucrurilor ca *ființe create* faptul că cunoașterea lor nu poate fi epuizată de un intelect finit, deoarece cauza acestei abilități de a cunoaște (luminozitatea, vizibilitatea) are în același timp cu necesitate drept efect aceea de a face aceste lucruri insondabile“. Dacă așa stau lucrurile, atunci *tomismul* Sf. Toma este poate mai aproape de gândirea Capadocienilor decât de *tomismul* eclectic al teologilor secolului al XVII-lea

Trecerea de la contextul hristologic la cel pneumatologic implică re poziționarea spre aspectul luminii necreate pe care o descoperă Sfântul Duh și la care ființa umană participă plenar. Contemplarea mistică ca formă esențială a cunoașterii revelate se asociază cu vederea eshatologică. Sinteza palamită desăvârșește tradiția patristică, transgresând dualismul maniheist dintre sensibil și inteligibil. Dumnezeu se revelează creaturii în plinătatea Sa, fără a fi vorba de o cunoaștere intelectuală sau sensibilă. Limita este între creat și increat; cu alte cuvinte, aceasta nu înseamnă reducerea sensibilului la inteligibil sau *materializarea duhovnicescului*, ci comuniunea totală a omului cu necreatul, a persoanei umane cu Dumnezeu, dincolo de orice limitare a firii create.

„Unde duce cultura cuvântului lui Dumnezeu, credința în cuvintele lui Dumnezeu? Cuvintele lui Dumnezeu omului pot părea, și par de multe ori, sminteala cea mai mare, și însuși Apostolul Pavel nu se sfiește a vorbi de « nebulia lui Dumnezeu », dar adaugă că nebulia lui Dumnezeu se arată mai înțeleaptă decât înțelepciunea omului. Înțelepciunea omului e neputincioasă, precum și omul; este stricăcioasă, precum și omul; dar ceea ce ne pare nouă a fi o nebulie, dacă este dumnezeiască, să ne împărtășim cu această nebulie, și vom vedea că asta era *înțelepciunea*”⁵.

Pr. Rafail Noica încearcă să definească noțiunea de cuvânt, de cuvânt al Domnului, plecând de la existența *a priori* a ceea ce numește „cultura Duhului”. Dincolo de nivelul prim, cel de *informație* al cuvântului, el mai semnifică, în tradiția religioasă, și *împărtășire*, cuminecare. Cultura, ca o devenire a propriei cultivări – există o cultură a păcatului, „o cultură smintită”, tot așa cum există o cultură a pământului – este în permanent acord cu vocea Tatălui ceresc, modelând existența umană. Această voce interioară se dezvoltă treptat prin trăirea cuvântului divin, contribuind la împlinirea unei *culturi a Duhului*. Înduhovnicirea celor cinci simțuri conduc ființa la o reală cunoaștere a lui Dumnezeu. În măsura în care aceste simțuri nu sunt înduhovnicite, ele *devin* prin cul-

tură (ca și cultivare), omul ajungând „să cultive cuvântul lui Dumnezeu”. Ascultarea, acel „auz al cuvântului”, înainte sau dincolo de a fi o disciplină în Biserică, „este o auzire și un discernământ”. Cu alte cuvinte, ființa discerne vocea Tatălui într-un mod distinct, în raport cu orice altă voce. Numai „cultivând cuvântul lui Dumnezeu – afirmă Pr. Rafail Noica – cultivăm în noi sămânța vieții”. Prin urmare, cuvântul lui Dumnezeu constituie *cultura Duhului*.

Este vorba de o păzire a cuvântului lui Dumnezeu nu la nivelul etic, al purei formalizări, ci la nivelul trăirii duhovnicești, al practicii efective. Pornind de la presupuziția unei cercetări duhovnicești care implică o interogație capitală *de ce*, ființa poate descifra sensul și esența lucrurilor. Cu alte cuvinte, păzirea cuvântului lui Dumnezeu depășește aspectul moral implicit, efectul său secundar, trimitând la sensul său primordial, acela al *cuvântului de viață*. Prin păzirea cuvântului lui Dumnezeu se creează posibilitatea ca acest cuvânt „să sălășluiască și să petreacă în noi”. Această nuanță, în limbajul teologic arhaic, dă măsura plenitudinii energiei creatoare divine. Astfel, cuvântul devine cuminecător pentru om, în măsura în care „se împărtășește numai în viață”. Nevoia interioară a ființei umane depășește nivelul unui studiu abstract scripturistic sau nivelul formalismului, prin simpla împodobire a casei cu icoane sau a ascultării unei muzici bisericesti. Adoptarea unei „culturi îmbisericate”, printr-un mod specific de trăire este o primă etapă esențială în procesul prefacerii spirituale. Îmbisericirea înseamnă intrarea și rămânerea în Biserică, integrarea în duhul Predaniei, adică ascultare și supunere desăvârșită poruncilor ei. Cultura Cuvântului conduce spre sfera Nefigurabilului, a Invizibilului, a Inefabilului. De fapt, întreaga căutare umană „trădează chipul dumnezeiesc în om”. Cuvântul lui Dumnezeu este cuminecător pentru om la toate palierele: al cuvântului, al simțului și chiar la palierul concret „al mâncării”.

Nebunia întru Hristos este forma autentică a *sophiei* din care ființa se poate împărtăși, aceea energie creatoare de viață. *Cultura Duhului* este

⁵ Pr. Rafail Noica, *Cultura Duhului*, Alba-Iulia, Editura Reîntregirea, 2002, pp.28-29

o proiecție eternă a „calității dragostei lui Dumnezeu“, a cărui virtute este smerenia „care se dă fără întoarcerea asupra sa“. Nu se poate înțelege semnificația profundă a acestei *culturi a Duhului* fără a ne raporta la o valoare esențială a creștinismului, la atributul său primordial, libertatea credinței.

În forma mistică a cunoașterii, realismul scoate omul din lumea vizibilă, transgredind indistinșiunile dintre exterior și interior și situând ființa în orizontul arhetipurilor. În plan uman, potrivit concepției lui Petre Țuțea, Realul nu se identifică cu obiectul cunoașterii – fenomenalismul kantian, ficționalismul –, iar sub raport mistic, Realul echivalează cu Adevărul Unic. Iată de ce gânditorul român formulează o concluzie pertinentă: nu se poate niciodată gândi real fără ter-

menii fundamentali: creație *ex nihilo*, *ordine*, *ierarhie*, *vocație*, *revelație* și *finalitate ultimă*. De aceea, un mistic este incapabil să cunoască din perspectiva materialistă, idealistă și criticistă, ci numai din cea *real-dogmatică*. Exceptând mistica care constituie *realiter* „sediul grației și al revelației, nu se poate înțelege materialitatea globală a lumii, straturile ei și interdependența lor“⁶.

Astfel, din punctul de vedere al ecleziologiei creștine susținute de Petre Țuțea, unicul mod de acces la o cunoaștere religioasă autentică este prin intermediul Revelației. Cu alte cuvinte, cunoașterea religioasă este o cunoaștere harică, cuminecătoare, ale cărei izvoare se regăsesc în Tradiția Ecclesiei, cunoaștere *sui generis* prin intermediul căreia ființa umană se racordează esențial la verticala divină, restaurând ordinea pierdută.

⁶ Petre Țuțea, *Tratat de antropologie creștină. Filosofie și teologie*, Iași, Timpul, 2001, p.175

Castelul interior

Sf. Tereza din Ávila, *Castelul interior*, trad. rom.

Christian Tămaș, Iași, Editura Ars longa 2007, 293 pp.

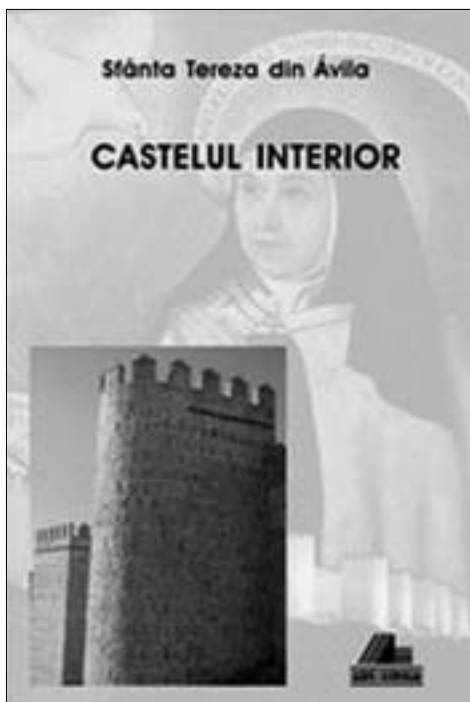
Paul-Gabriel Sandu

Într-un controversat studiu heideggerian care datează aproximativ din aceeași perioadă în care filosoful publica celebra sa operă *Ființă și timp*, studiu intitulat „Fenomenologie și teologie“, acesta face o observație de natură să nedumerească în primă instanță: „Teologia nu poate decât să îngreuneze credința, adică poate să dea de înțeles că sentimentul credinței nu poate fi obținut prin intermediul ei – adică prin teologie ca știință – ci numai și numai prin credință“ (*Reper pe drumul gândirii*, p. 414). Cu alte cuvinte, sofisticatele tratate de teologie, strălucitoarea construcție înălțată pornind de la eșafodajul filosofic aristotelic care poartă numele de catolicism (la care se referă aici în mod special Heidegger) nu numai că nu este de nici un folos credinței, dar este în măsură să o stânjenească.

Acestui castel exterior, Sfânta Tereza de Ávila îi opune, printr-una dintre cele mai profunde scrieri mistice, *Castelul interior*, acela al căutării lăuntrice, asumate, personale, a divinității locuitoare în adâncul sufletului nostru. Cele două „castele“ fac parte din lumi diferite, ele sunt despărțite așa cum oglinda apei desparte zidurile și turnurile înălțate pe marginea lacului de reflexia lor, iar rătăcirea într-una dintre lumi nu poate decât întârzia intrarea în cealaltă. Pentru Sfânta Tereza de Ávila adevărata viață întru credință este cea întoarsă către interior, cea în care sufletul este „mort de tot pentru lume“ (p. 146), locuind pe cât cu puțință în cea mai lăuntrică încăpere a castelului interior, în uniune cu Dumnezeu.

„*Castelul interior*“ nu este un tratat de teologie și cu atât mai puțin își propune să fie astfel. El este așezat, de la un capăt la altul, pe o metaforă al cărui scop este, asemenea oglinzii, de a purta „dincolo“, într-un dincolo care este de fiecare dată în noi înșine. Caracterul său metaforic nu este însă acela al unei opere literare, ci este însuși

refuzul dogmatizării și teologizării, este refuzul căderii sub dominația unor cuvinte care, ca traducere a unor experiențe prin esență intraductibile, s-ar transforma în trădători ai acestei experiențe. Caracterul metaforic al opere este expresia restului de intraductibilitate care, fiind semnalat ca atare, nu este anulat printr-un demers raționalizant, care ar transforma trăirea personală într-un obiect de laborator. Căci în acest caz metafora este conștiința imposibilității numirii, conștiința că numai o abordare piezișă (*loxos*) și nu una directă (*ortos*) are șanse de a prinde ceva din sensul supranatural al realităților sufletești. De aceea metafora nu mai stă în puterea celei care scrie, saltul către dincolo nu mai este împlinit de ea, ci „deoarece începe să fie vorba de lucruri supranaturale, e foarte greu de explicat dacă nu mă ajută cu totul Majestatea sa [...]“ (p. 109).

„Castelul interior“ nu este, de fapt, altceva decât un jurnal al sfintei ținut nu atât pentru sine, cât pentru mai tinerele sale surori, cărora ea încercă să le împărtășească revelațiile sale, arătându-le astfel drumul spre propria mântuire. Iar drumul acesta, așa cum este el „metaforic“ înțeles de sfântă este unul al recuperării de sine din risipirea în lume, al întoarcerii către încăperile cele mai lăuntrice ale sufletului, pas cu pas, treaptă cu treaptă, până la unirea cu Dumnezeu, stăpânul celui din urmă locuințe interioare. Drumul este, de altfel, reflexia drumului descris de Augustin în cartea a X-a a *Meditațiilor*, drum care pornește din afara sufletului, punând lumii întreabarea privitoare la Dumnezeu, pentru a fi călăuzit, treptat, spre propriul sine și spre propria interioritate. Acel „defluxus in multum“ – așadar risipirea sinelui în diversitatea lumii exterioare – este o temă care traversează întreaga filozofie teologică și care primește aici, în această operă mistică, o nouă dimensiune: rătăciră sinelui în lumea exterioară înseamnă, deopotrivă, a lăsa castelul interior nelocuit, a nu te afla niciodată „acasă“.

Singura cale de a te reîntoarce în tine însuși, singura poartă de intrare în „primul rând de încăperi“ este cea a rugăciunii: „sufletele îndepărtate

de rugăciune sunt ca un trup paralizat sau amorțit, care, chiar de are mâini și picioare, nu și le poate mișca; și așa este că există unele suflete atât de bolnave și de obișnuite cu lucrurile din afară, că nu pot [...] să reușească a intra înăuntru lor“ (p. 69).

Rugăciunea are însă ea însăși mai multe trepte, și de la primul rând de încăperi rămâne încă o distanță mare de străbătut până la ajungerea la cea din urmă și cea mai intimă locuință unde sufletul nu se regăsește numai pe sine, ci îl găsește chiar pe Domnul, cel care este locuitorul de taină al acelei încăperi. Căci, la fel ca și pentru Augustin, drumul către sinele propriu este drumul către „acel ceva din noi care este mai adânc decât noi“, este simultan drumul către divinitate.

Drumul pe care îl străbate sufletul către propria-i interioritate nu este „straniu“ (străin) sufletului, în sensul că, deși el este cel care îl străbate, îi este necunoscut și are nevoie de o călăuză mai înaltă pentru a putea intra în castelul său interior, accesul fiindu-i, de fapt, dăruit, ci este deopotrivă straniu pentru că drumul pe care-l străbate este chiar el însuși. El înaintează, prin sine, spre sine, iar acest paradox al îmbinării stranietății față de sine cu faptul că cel care îi este străin este chiar el însuși pare a fi rezolvat de Stein, în anexa capodoperei sale „*Ființă finită și ființă eternă*“, unde distinge, referindu-se explicit la scrierea Terezei de Ávila, între suflet și eu: „Eul apare ca un punct „mișcător“ în „spațiul“ sufletului. Acolo unde se află acesta luminează de fiecare dată lumina conștiinței, răspândind lumină într-o anumită zonă“ (*Ființă finită și ființă eternă*, p. 524).

Scrierea mistică a Sfintei Tereza de Ávila nu este însă numai o frumoasă descriere a acestor locuri ale sufletului, a apropierei sale de Dumnezeu și a străduințelor sale de a se recăpăta pe sine, dăruindu-se divinității. Ci ea este, mai presus de toate, un îndemn ca noi înșine să apucăm acest drum, îndrăznind, pe calea regală a rugăciunii și prin harul divin către acel loc lăuntric din noi în care sălășluiește Dumnezeu. Iar dacă singura cale de a intra în acest „castel interior“ este cea a rugăciunii, atunci scrierea însăși, în măsura în care ne deschide această poartă, nu este altceva decât o rugăciune la suntem invitați să luăm parte.

Centenar Dan Vizanty (III)

„Lunga vară fierbinte“ 1944

Daniel Focșa

Intermezzo. Un zâmbet printre lacrimi

Aviatorii sunt și ei oameni, iar cei din Grupul 6 Vânătoare nu făceau excepție. Printre atâtea lupte aeriene, moarte, arderi și prăbușiri, au existat și clipe de destindere, de veselie și voie bună, tipic românești. Lectura frumoaselor memorii ale lui Petre Constantinescu, comandantul Escadrilei 59, poreclit „Țavă“ (în aviație, fiecare pilot – sau aproape fiecare – avea și o poreclă) aruncă o lumină neașteptată asupra acestei laturi a vieții pe aerodromul Popești-Leordeni, în vara lui 1944. Piloții grupului erau oameni originali, adesea copilăroși și puși pe farse – desigur, atunci când era cazul. Atmosfera destinsă și relațiile deloc rigide dintre piloți, în care nu gradul și funcția primau, ci comunicarea umană și camaraderia dintre zburători, se datorau, cred, și faptului că în fruntea grupului se găsea „Mon Cher“, Dan Vizanty, un om de lume, mereu bine dispus, zâmbitor și relaxat.

În lunile mai-iunie 1944, pentru a se destinde nervos atunci când nu aveau a decola în alarmă „la americani“, băieții din Grupul 6 au avut ideea organizării, pe aerodrom, a unor spectacole artistice improvizate, în care personalul grupului constituia, deopotrivă, interpreții și publicul acestora. Serbările, organizate într-un hangar al Școlii de Zbor fără Vizibilitate, cu scenă amenajată și scaune pentru public, au fost date pe escadrile: mai întâi Escadrila 61, comandată de Mircea Dumitrescu, apoi Escadrila 62, a lui Gheorghe Postecă, la interval de câteva săptămâni. Urma rândul Escadrilei 59, comandată de

autorul memoriilor din care voi reda câteva pasaje, căpitanul Petre Constantinescu. Descrierea este savuroasă:

„Cei din Escadrila 59 nu pregătiseră nimic și se părea că nici nu aveau de gând să iasă din rolul de spectatori de meserie, cu toate că în rândurile lor existau și aici „adevărate talente“.

Astfel Costică Dimache, cu mandolina și cu chitara lui, ca și cu „gurița“ lui, în așteptarea alarmelor, de atâtea ori înveselea pe cei ce aveau plăcerea să-l asculte cum, acompaniindu-se singur când cu un instrument, când cu altul, își cânta repertoriul:

„Piatră, piatră de e piaaaatră...“

„Ecaterino, vedea-te-ași moartă“,

„Cine iubește și laaasă, Dumnezeu să-i dea pedeaapsă!“, sau – ce plăcea cel mai mult decât toate:

„Cooostică, Costică,

Făăă lampa mai mică,

Cooostică, Costică,

Când noi ne iubim !...“, etc., în timp ce celălalt Costică (Anastasiu) îl acompania cu:

„Ia porumbul,

Na porumbul,

Ia porumbul,

Na porumbul !“

Nici cu maestrul radio, Romică Cerneschi, nu-i era rușine Escadrilei 59, sub raport artistic. „Alifie“ sau „Aspirină“, cum îi ziceau toți, era plin de talent de comic teatral. El nu avea nevoie de un repertoriu învățat de undeva, deoarece felul în care își „debitea părerile“ în toate împrejurările, vesele sau triste, de treabă serioasă (cum ar fi fost spre exemplu o partidă de pocher, la care s-ar fi putut să-i surprindă „Țavă“), sau numai o treabă de rutină (ca spre exemplu acordarea aparatelor

de radio de pe avioane), aducea zâmbetul pe buzele tuturor.

Poate tocmai felul acesta al lui de a privi viața îl hărăzise atunci, în 1943 - 1944, să fie ciocul Escadrilei 59 Vânătoare la început și al Grupului 6 până la sfârșit. El a avut grijă să ducă la bun sfârșit toate formalitățile și ceremoniile legate de înmormântarea eroilor grupului.

Dar acum este vorba de talent artistic și de cum urma să se descurce Escadrila 59 Vânătoare la serbarea pe care, vrând nevrând, trebuia să o dea, căci îi sosea rândul!

Mai erau și alte talente artistice: Lulu Ionescu (sublocotenent aviator Ionescu Alexandru) era și un foarte bun gospodar – deoarece el se oferise să ducă și popota grupului; avea talent organizatoric, dar și talent la vioară, de care nu se despărțise nici pe aerodrom. Și mai erau și alții cu talente.

Lulu Ionescu a fost acela care, într-o după amiază, a venit în biroul (camera de odihnă totodată) căpitanului Constantinescu și a declanșat următoarea discuție:

- Domnule căpitan, ce ne facem că ne vine rândul peste zece zile să dăm și noi serbarea escadrilei?

- Păi, dacă ne vine, să o dăm!

- Dar noi n-am pregătit nimic până acum și „dacă trece timpul tot așa...” nu vom putea prezenta nimic.

- Pregătiți-vă, fraților! a zis căpitanul, și să fie și escadrila noastră la înălțime.

- Trebuie însă să ne ajutați și dumneavoastră.

- Eu?! Cum? Mi-ați găsit și mie un rol?

- Uite cum m-am gândit eu, a zis Lulu. Dumneavoastră să aprobați să iau acum motocicletă escadrilei și să merg la Săftica, la vila lui Tănase.

- Care Tănase, măi? Și de ce?

- Constantin Tănase, de la Teatrul „Cărăbuș”, iar de mers, să merg la „Vila Cărăbuș” de la Săftica, unde s-a retras el să locuiască pe timpul bombardamentelor și a luat cu el toată trupa lui de actori. Acolo, vreau să-l rog, din partea dumneavoastră și a tuturor din Escadrila 59 Vânătoare, să vină și să ne ajute să pregătim serbarea noastră.

- Măi Lulule, ideea este grozavă, dar crezi că va primi Tănase asemenea propunere?

- Dacă nu va primi, cel puțin mă voi alege și eu cu ocazia de a vorbi „în particular” cu Tănase; și tot este bine.

Bineînțeles că motocicletă, cu sergentul care o avea în primire, aștepta la intrarea în baracă. Ieșind de la căpitan, Lulu și-a ocupat locul în ataș și:

- Hai la Săftica! i-a spus motociclistului.

Târziu, seara au apărut din nou la Popești-Leordeni.

- Ei, cum este? l-a întrebat căpitanul.

- Domnule căpitan, este groasă rău! Măine după-amiază, avem invitată toată trupa lui Tănase, cu Tănase în frunte, iar eu nu am nimic la popotă pregătit să-i primesc așa cum se cuvine!

- Dar, cu serbarea și pregătirea ei cum a rămas?

- Lăsați asta, că ne vom descurca noi. Trebuie însă neapărat să pregătim ceva la popotă și, pentru asta, trebuie să vorbiți și cu domnul comandor Vizanti, să-i spuneți de ce este vorba. (La 10 mai 1944 căpitanul Vizanti fusese avansat locotenent-comandor aviator, iar sublocotenentii promoției 1941 avansați la gradul de locotenent-aviator) (Petre Constantinescu se înșeală asupra datei avansării lui Dan Vizanti la gradul de locotenent-comandor, data exactă fiind 10 mai 1945 - nota mea, D.F.).

Comandantul grupului era în biroul (locuința) lui de pe aerodrom. Constantinescu l-a informat despre invitația de a doua zi și în ce circumstanțe s-a făcut. Comandantul grupului a râs; a fost de acord cu toate și...

A doua zi dimineața cu noaptea în cap, Lulu a pornit-o prin piețele și magazinele alimentare ale Bucureștiului, să se aprovizioneze la înălțime, spre a nu cădea la examenul de ofițer cu popota, gazdă a invitațiilor de onoare.

Tănase, așa cum promisese, a venit la Popești-Leordeni împreună cu cei din trupa lui, pe care atunci îi găzduia la „Vila Cărăbuș“. Între aceștia erau Nae Roman, Horia Căciulescu, Zizi Șerban, Dan Demetrescu, Mary Don și alții.

Au făcut toți cunoștință cu comandantul Grupului 6, cei trei comandanți de escadrile și cu piloții și personalul tehnic al escadrilelor. Au vizitat și le-au plăcut toate: aerodromul, avioanele, felul în care erau instalați ei acolo, cei pe care ei, actorii, îi știau doar că există și-i văzuseră de la București și de la Săftica, cum își luau zborul imediat după sunarea prealarmei; uneori îi văzuseră chiar și în plină acțiune de luptă. Acum ei erau entuziasmați de cunoștința pe care o făceau cu acești oameni, pe care actorii îi considerau deosebiți prin misiunea ce o aveau de îndeplinit.

La rândul lor, aviatorii „gazdele“ îi considerau oaspeți deosebiți pe renumiții actori, care acum erau musafirii lor. Atmosferă în care se lega prietenii între oameni. Și atunci chiar acest sentiment al prieteniei actori – aviatori s-a născut acolo la Popești-Leordeni.

Tănase însă nu uitase și împrejurarea care determinase invitarea lui la Popești-Leordeni; împreună cu ceilalți actori, și-au luat rolul de profesori și au examinat pe candidații la „luminile rampei“, ca amatori.

Reușiți cu brio: Costică Dimache, Romică Cerneschi, Costică Anastasiu, Lulu Ionescu.

Declarați reușiți (cu bunvoință) și ceilalți candidați care aspirau la gloria scenei.

Ușor apoi, s-a stabilit și programul serbării:

Partea I-a:

– muzică și cântece populare; tot repertoriul lui Costică Dimache inclus în program, bineînțeles cântat chiar de el, talentata stea în devenire.

Tănase chiar i-a făcut propunerea ca – după război – să se lase de aviație și să se angajeze în trupa lui. Costică Dimache însă n-a mai apucat să trăiască și după război. Constantin Tănase, în octombrie 1944, într-o revistă prezentată la Alhambra, i-a rezervat un tablou întreg, în care Gică Petrescu a lansat cântecul preferat lui: „Costică, Costică, fă lampa mai mică“.

– o scenetă hazlie, în care Horia Căciulescu era regizorul, iar actorii, în frunte cu Romică Cerneschi, băieții din Escadrila 59.

– dansuri populare.

Partea II-a:

– programul prezentat de actorii de la Cărăbuș.

Repetițiile aviatorilor s-au făcut printre picături, în zilele următoare. Horia Căciulescu și ceilalți actori destinați să îndrumeze pe actorii amatori, după câteva zile de repetiții, au declarat că totul este gata și spectacolul poate avea loc.

În ziua spectacolului, iarăși prezenți la Popești-Leordeni toți actorii din trupa lui Tănase și – în plus – noi invitați, printre care Păstorel Teodoreanu, Gion – caricaturist și reporter de ziar, alți câțiva gazetari și N. Stroe, care rămăsese fără perechea sa din scheciurile duminicale de la radio, Vasile Vasilache (celebrul cuplu cu cele două voci care clamau comic, pe calea undelor, în anii '30: „Alo-alo / Aici e radio / Stroe și Vasilache-lache!“ – nota D.F.)

Compozitorul și actorul Vasilache își pierduse viața în primul bombardament asupra Bucureștiului.

Cuplul lor însă fusese nevoit să se despartă înainte de moartea lui Vasilache. Erau condițiile vitrege de viață și persecuții pe care dominația hitleristă asupra Europei căuta să le impună și în țara noastră atunci evreilor.

Constantin Tănase însă, nu se fiise să ofere mai departe prietenia și ocrotirea sa lui N. Stroe; iar *autoritățile românești de atunci, deși obligate de conjunctura politică, erau totuși departe de a se potrivi, față de evrei, măsurilor sălbatice ale hitleriștilor.* (sublinierea D.F.)

Bucuroși de oaspeții lor, aviatorii le-au oferit acestora locurile cele mai bune din sala de spectacol (rândul întâi de scaune din hangar), celelalte

fiind ocupate de gazde.

Partea I-a din spectacol, cea prezentată de „artiștii” Escadrilei 59, a avut un succes frumos. S-au bucurat mai ales de aplauze „la scenă deschisă” – chiar și din partea spectatorilor din trupa lui Tănase – Costică Dimache și Romică Cerneschi.

Partea a II-a, cea dată de trupa Cărăbuș, a fost adevăratul dar pe care actorii l-au oferit din inimă și cu vervă deosebită luptătorilor aviatori din apărarea zonei interioare.

A urmat apoi, la popota grupului, masa comună actori – aviatori. Aici s-au apropiat și mai mult sufletele; au început să se cunoască și mai bine unii pe alții. Actorii bineînțele că mereu aveau de spus ceva; poante deosebite, glume și soții din cariera lor.

Păstorel, când și când, mai citea câte o epigramă, pe care – între două închinări de pahare – o făcuse unuia sau altuia dintre cei prezenți.

La un moment dat, chiar și comandantul Escadrilei 62, locotenentul aviator George Postecă, a cerut să se facă liniște, deoarece și asupra lui își pogorâse harul muza epigramelor și voia să aducă la cunoștința tuturor ceea ce comisesse. I s-a respectat voia și, în hazul tuturor, a citit:

„Când voi muri, măi fraților,
Să mă-ngropați cu fața-n jos,
Să mă sărute fiecare,
C-am fost un mare păcătos!”

Dar, când încă nu se stinsese rumoarea produsă de ivirea pe lume a unui nou epigramist și încă atât de spiritual, iar Postecă nu prididea cu strânsul mâinilor celor care-l felicitau, Păstorel a cerut din nou să fie ascultat:

„Postecă vrea să se-ngroape
Când va muri, cu fața-n jos,
Ca să arate omenirii
Tot ce-a avut el mai frumos.”

Și culmea, în loc să scadă, acțiunile lui Postecă crescuseră în mod vertiginos în ochii celor prezenți.

Despre el circula o anecdotă cam așa:

Când s-a prezentat comandantului flotei unde fusese repartizat, după activarea în aviație (la origine fusese avocat, dar războiul i-a schimbat drumul vieții) acesta l-a întrebat:

- Măi Postecă, cum te cheamă pe tine de adevărat? Postecă, sau Postecă? (adică să-l accentueze pe u, sau să-l pronunțe scurt, odată cu e, ca pe un diftong).

- Domnule comandor, este indiferent cum pronunțați. Important însă este ca întotdeauna, înainte de Postecă, să fie spus și cuvântul „domnul”!

În acest timp, Lulu Ionescu, cel care cu ideea lui genială adusese viața pe acest curs, stătea gânditor în colțul lui de la întinsa masă a veseliei, așa cum ajunsese în acel moment. Dar, în capul lui, clocea acum și cea de a doua idee genială. Și, fără să spună nimic nimănui, se ridică și merge în capul mesei, unde Tănase, alături de comandantul grupului, constituiau prezidiul.

Îi șușotește ceva la ureche lui Tănase; iar acesta, sculându-se de pe scaun, exclamă:

- Măi, să fie!

Apoi, escortat de Lulu, pornește spre locul de la masă, unde se afla căpitanul Constantinescu. Înainte de a spune însă Tănase ceva, Lulu i se adresează căpitanului spunând:

- Am îndrăznit să-i spun marelui nostru Constantin Tănase că dumneavoastră doriți să-i comunicați, din partea întregului personal al Escadrilei 59 Vânătoare, rugămintea de a se considera și a deveni nașul nostru, adică nașul Escadrilei 59 Vânătoare.

- Păi cum vine asta, fraților? Întrebă atunci Tănase.

Între timp, cele ce se petreceau atrăseseră atenția tuturor și, în tăcerea deplină care se lăsase, Constantinescu – deși luat prin surprindere – a avut prezența de spirit, odată cu acordul total la ideea lui Lulu, să spună:

- Da, în numele tuturor din Escadrila 59, vă rog cu respect să acceptați ca, de astăzi înainte, escadrila noastră să poarte numele de Escadrila 59 Vânătoare „Constantin Tănase”.

Nu se aștepta; dar Tănase, emoționat până la lacrimi, a zis:

- Dacă vreți voi, da!

Și s-au sărutat pe amândoi obraji. Nașul și finul au închinat câte un pahar, odată cu toți cei prezenți în sală și în aplauzele acestora.

Apoi Tănase i-a anunțat pe toți cei prezenți că sunt invitații lui la „Vila Cărăbuș” de la Săftica,

pentru seara zilei de... (era o seară frumoasă de început de iulie 1944).

Au fost cu toții într-adevăr invitații lui Constantin Tănase la Săftica.

Voia bună și prietenia și-au găsit locul și acolo.

O undă de tristețe plutea totuși în sufletele tuturor. Cu o săptămână în urmă, murise în luptă aeriană, la nord de Afumați, Costică Dimache“.

Această felie de viață autentică, redată de talentatul memorialist cpt.av. Petre Constantinescu, arătând omenescul din acești luptători, momentele spumoase de pe aerodrom, cu o așa mare concentrație de artiști, alături de piloți – marele Tănase, Horia Căciulescu, N. Stroe, Gion, Păstorel Teodoreanu și toți ceilalți –, va fi rămas de pomină în amintirea tuturor participanților. Iar Grupul, cunoscut și ovaționat de locuitorii Capitalei, mai ales după fabuloasa zi de 10 iunie 1944, va rămâne în memoria colectivă a bucureștenilor drept „Grupul Șase / Cu fetele frumoase / De la Tănase“!

23 august 1944 și campania din Vest

Momentul 23 august 1944 reprezintă o cotitură în istoria noastră contemporană, iar consecințele sale au fost departe de ceea ce prevăzuseră inițiatorii săi. Dacă motivația autorilor acestui act politic (Regele Mihai I, Iuliu Maniu, Dinu Brătianu, generalul Constantin Sănătescu și alții) a fost fără îndoială una izvorâtă dintr-un sincer patriotism, ruperea alianței cu Germania și încetarea (unilaterală) a războiului cu URSS au deschis cale liberă Armatei Roșii spre ocuparea României și comunizarea acesteia pentru jumătate de secol.

Armata a urmat însă ordinele Regelui. Puțini erau cei care, în acel moment, își puteau închipui ce se va întâmpla în următorii ani. Cei mai mulți au întâmpinat cu sinceră bucurie ceea ce părea a fi sfârșitul războiului, dar și încetarea ostilităților cu Marea Britanie și Statele Unite, țări față de care românii păstrasera o simpatie constantă.

În aviație, unde camaraderia cu germanii fusese strânsă, cimentată prin lupta comună contra

sovieticilor și contra raidurilor anglo-americane, câteva zile după 23 august, aceasta s-a păstrat. Piloții români și germani, în momentul în care se întâlneau în aer, adesea evitau lupta și se salutau cu aripile. Momentele de tensiune au început abia o dată cu pretenția nemților de a li se restitui toate avioanele de fabricație germană aflate în dotarea Aeronauticii Regale Române și, mai ales, o dată cu bombardarea sălbatică a Bucureștiului de către Luftwaffe.

În ceea ce îl privește pe Dan Vizanty, el întreținuse relații cordiale și chiar de prietenie strânsă cu unii ofițeri germani de aviație. El însuși povestește convorbirea telefonică avută cu Eduard Neumann, în biroul său de comandament de pe Popești-Leordeni, în dimineața zilei de 24 august 1944:

„ (...) Dragă Vizanty, într-o jumătate de oră, voi lansa un bombardament asupra Bucureștiului. Ce vei face?

Fără ezitare, răspund:

- Ridic aviația de vânătoare.

El:

- Te înțeleg, fiecare cu datoria sa.“

Eu:

- Nu există alternativă. Tristă realitate. Dacă ne ajută Dumnezeu, ne vom reîntâlni într-o zi

pentru a evoca doar clipele fericite petrecute împreună.

Astfel a luat sfârșit, la 24 august 1944, la orele 8.30, o convorbire telefonică intrată în istorie, între comandantul german al aviației din Balcani, colonelul Eduard Neumann, și mine, «Dan Vizanty», devenit comandantul grupurilor de vânătoare românești cu baza pe aerodromul Popești-Leordeni.

Până în ajun fusesem prieteni și camarazi de armă.

Cu două ore mai devreme (la ora 6 dimineața), colonelul Neumann, în fruntea unei formațiuni de 8 avioane Messerschmitt 109, venise în razmot să ne salute, salut de prietenie și fraternitate, dar, în același timp, preludiu al bătăliei dure în care aveam să fim angajați.

Într-adevăr, din seara precedentă, ca urmare a Armistițiului semnat cu Forțele Aliate, noua misiune a armatei române era să se opună armatei germane și s-o învingă“.

În realitate, armistițiul avea să fie semnat abia peste câteva săptămâni, la Moscova – se știe în ce condiții umilitoare pentru partea română. Dar aceasta este o altă poveste...

Suntem pe aerodromul Popești-Leordeni, în marginea de sud a Bucureștiului. Aici sunt concentrate grupurile 6 și 1 Vânătoare, dotate cu avioane IAR 80 și 81, și puse după 23 august sub comanda căpitanului Dan Vizanty. Legăturile cu înaltul comandament sunt întrerupte, iar starea de alarmă, începând cu dimineața zilei de 24 august, este permanentă. Din inițiativa lui Vizanty, aviația de vânătoare concentrată pe acest aerodrom reacționează în forță la atacurile Luftwaffe, doborând, în zilele care au urmat, circa 25 de avioane germane de toate categoriile, printre care și un „Gigant“ cu 6 motoare, încărcat cu trupe și material de război.

În dimineața zilei de 25 august, un automobil își face apariția pe aerodrom. În el, generalul de aviație Ermil Gheorghiu, noul subsecretar de stat al Aerului, și Rică Georgescu, noul secretar general al Ministerului Economiei Naționale. Aduceau cu ei un memoriu, elaborat de noul guvern și semnat de Rege, care trebuia dus, în zbor, și predat americanilor la Foggia, cât mai curând

posibil. Memoriul conținea mai multe solicitări adresate de partea română Marii Britanii și Statelor Unite, și era considerat un document de mare importanță. O dată cu memoriul, trebuia transportat la Foggia și lt-colonelul american de aviație James Gunn. Inițial, s-a încercat acest lucru cu un bombardier Savoia-Marchetti pilotat de comandorul aviator Constantin Perju. După câteva ore, avionul și pasagerii săi aterizează înapoi pe Popești-Leordeni: motoarele aparatului Savoia nu reușiseră să redreseze până la altitudinea de 5000 m. Cu acest avion, nu se putea ajunge în condiții de siguranță până în Italia.

Atitudinea generalului Ermil Gheorghiu este una pasivă, fatalistă, de neputință. „Ministrul Aerului, răspunzător de această misiune, era atât de înnebunit și disperat încât părea total dezorientat și neputincios“, afirmă Dan Vizanty. Ne amintim de atitudinea aceluiași Ermil Gheorghiu, pe frontul Stalingradului, cu ocazia dezastrelui de la Karpovka, și de ceea ce povestește Tudor Greceanu despre el. „Ministrul continua să se lamenteze“, adaugă Vizanty. Atunci, acesta din urmă are o idee. Misiunea să fie îndeplinită de către un avion de vânătoare Messerschmitt 109-G, în fuselajul căruia să se facă loc și colonelului american, prin scoaterea aparatului radio (tot după modelul celor care se salvaseră de la Karpovka). Ermil Gheorghiu refuză: „E o nebunie! Tu, Vizanty, ai fost dintotdeauna omul extremeilor“. În cele din urmă este de acord. Altă soluție oricum nu exista. Însă cine va fi pilotul? Tot Dan Vizanty vine cu cea mai bună idee. Se gândise o clipă să facă el însuși acest zbor, dar și-a dat imediat seama că locul lui, în calitate de comandant, era în mijlocul Grupului 6. Nu-și putea lăsa baltă subalternii, camarazii, exact în astfel de momente critice, când nemții erau încă în jurul Bucureștiului și reprezentau un pericol serios, iar el își asumase, de facto, comanda a două grupuri de vânătoare. A doua variantă la care s-a gândit a fost căpitanul Băzu Cantacuzino. Celebrul pilot, primul as român, ca număr de victorii, după moartea lui Șerbănescu, care se petrecuse cu o săptămână în urmă. Băzu, perfect zburător, excepțional în acrobație aeriană, bun prieten cu Dan Vizanty, camarad iubit de toți cei din jur, mai

puțin poate de unii superiori invidioși. Bâzu, copilul teribil al Cantacuzinilor, care avea să moară, aproape anonim, paisprezece ani mai târziu, în exilul său spaniol... În acel moment era însă în plină formă, emana numai bună dispoziție, forță, tenacitate – un om luminos.

Acesta este așadar pus la curent cu misiunea, o acceptă imediat, cu spiritul său sportiv, ca pe o provocare.

„- Bine, dragă Dane, dacă zici tu! Dacă așa ai hotărât tu! Dacă așa vrei tu!

Și imediat am zărit pe chipul său schimbarea pe care o cunoșteam așa de bine: îi străluceau ochii și toată ființa lui era încordată ca un arc, gata să trimită săgeata în centrul țintei“.

Colonelul Gunn se arată ceva mai reticent. După câteva insistențe venite din partea lui Vizanty, acceptă să precizeze aerodromul exact de la Foggia, unde ar fi trebuit să aterizeze. Perspectiva de a face un zbor, înghesuit în fuselajul unui avion de vânătoare, pilotat de către un aviator român pe care nu îl cunoștea, nu prea îi surâdea americanului. Se liniștește însă după un zbor acrobatic făcut de Bâzu cu avionul său personal, un Avia, în care prințul s-a întrecut pe sine, spre admirația tuturor celor de pe aerodrom.

Plecat de pe Popești-Leordeni în după-amiaza zilei de 25 august, Bâzu revine cu răspunsul Aliatilor pe 27, într-un avion P-51 Mustang, însoțit de alte trei, care însă nu aterizează, ci fac cale întoarsă în Italia. Nu voi insista în a povesti desfășurarea misiunii sale la Foggia, de altfel, bine-cunoscută. Din punct de vedere aviatic, ea a fost un succes, din punct de vedere diplomatic, nu a reprezentat decât foarte puțin, jocurile fiind deja făcute, iar România, oricâte memorii ar fi trimis anglo-americanilor, era deja abandonată.

***

După 1 septembrie, Grupurile 1 și 6 vor cunoaște o reorganizare printr-o comasare, astfel că piloții și aparatele grupului 6 vor trece în Grupul 1, comandat în continuare de Dan Vizanty. Rămân aceleași escadrile, 59, 61 și 62, două dintre ele păstrându-și chiar vechii comandanți. Astfel, la comanda Escadrilei 61 rămâne lt.av. Mircea

Dumitrescu, la cea a Escadrilei 62, lt.av. Gh. Postecă, în timp ce cpt.av. Petre Constantinescu pleacă de la comanda Escadrilei 59, fiind înlocuit de lt.av. Tache Baciu.

După anihilarea germanilor aflați în zona Băneasa și după încetarea atacurilor Luftwaffe asupra Capitalei, grupul pleacă pe aerodromul Turnișor, în Transilvania. De la 8 septembrie 1944 până la capitularea Germaniei (8 – 9 mai 1945), în cadrul Corpului Aerian Român, Dan Vizanty va participa la întreaga campanie din Vest (Ardeal, Ungaria și Cehoslovacia) în calitate de comandant al Grupului 1 Vânătoare, împreună cu Armata a 5-a aeriană sovietică. În această campanie, Grupul 1 a fost echipat în cele din urmă cu aparate de vânătoare Messerschmitt 109-G, care au înlocuit IAR-urile 80.

Pe 3 octombrie, așa cum am arătat deja într-un capitol precedent, Vizanty primește Ordinul „Mihai Viteazul“ clasa a III-a, decorație conferită totuși, cu siguranță, pentru fapte de arme săvârșite înainte de 23 august, în luptele cu americanii. Întâmplarea a făcut ca, datorită duratei procedurilor de atribuire a acestei prestigioase decorații, care luau ceva timp, să o primească în cursul campaniei din Vest.

Pe 15 aprilie 1945, în Cehoslovacia, primește Ordinul „Virtutea Aeronautică“ cu spade, în grad de Ofițer, clasă primită de numai 14 piloți români, ceea ce făcea din aceasta o distincție foarte prestigioasă. În aceeași zi, primește și Ordinul „Steaua României“ clasa a IV-a. Pe parcursul campaniei din Vest este în două rânduri felicitat personal de către generalul de aviație sovietic Selesniov.

După propria sa mărturisire, făcută unui prieten în 1963, Vizanty a doborât personal în Cehoslovacia patru avioane nemțești.

Capitularea Germaniei îl găsește la Piastany. A doua zi după încheierea armistițiului, pe 10 mai 1945, de ziua națională, este înaintat la gradul de locotenent-comandor aviator.

Războiul se terminase, dar pacea avea să se arate mult mai teribilă.

NB. Bibliografia pe care se sprijină prezentul text va fi reprodușă la sfârșitul ultimului articol al acestui ciclu.

Fotografii din colecțiile Ana-Maria Vizanty și Daniel Foșca

Conflictul din Transnistria, un măcel inutil

Conflictul fratricid care a opus populația de pe ambele maluri ale Nistrului și care s-a soldat cu mii de victime și pagube materiale colosale s-a desfășurat între decembrie 1991 și iunie 1992.

La optsprezece ani de la acordul de încetare a focului, semnat la 21 iunie 1992, percepția generală la nivelul opiniei publice este că acest conflict a reprezentat „un act de agresiune militară din partea Federației Ruse“ (Oazu Nanțoi, „Transnistria“).

Dragoș Moldoveanu

După proclamarea „Republicii Moldovenești Sovietice Socialiste Nistrene“, la 2 septembrie 1990, și alegerea în funcția supremă în statul moldovean a lui Mircea Snegur, o zi mai târziu, liderii separatiști din stânga Nistrului au început organizarea unor masive forțe armate, cuprinzând Garda Republicană, Miliția, regimente muncitorești, cazaci, detașamente teritoriale de salvare. La 23 iunie 1991, Republica Moldova își proclamă suveranitatea, prin vocea Parlamentului său. Două luni mai târziu, la 25 august, Republica separatistă transnistreană devine „independentă“, demers proclamat de Sovietul Suprem al acesteia, pentru ca, la 27 august, Parlamentul moldovean să anunțe independența statului condus de Mircea Snegur.

Auto-proclamata Republică Moldovenească Nistreană organizează alegeri prezidențiale, contestate cu vehemență, conform așteptărilor, de către oficialitățile de la Chișinău. O cvasi-unanimitate l-a creditat pe Igor Smirnov – un fost director de întreprindere, născut în Siberia – pe fotoliul suprem, iar conflictul este pe cale de a începe.

După atacul armat de la Dubăsari, din dimineața zilei de 22 decembrie 1991, provocat de gardiștii separatiști și soldat cu moartea a patru

polițiști moldoveni și a douăzeci de milițieni și cazaci transnistreni, Tiraspolul a anunțat mobilizarea generală împotriva Chișinăului „care atacă și ucide oameni nevinovați“. Un flux masiv de informații măsluite și intoxicatoare au invadat spațiul ex-sovietic, atât în Transnistria, cât și în Republica Moldova, cu intenția vădită de a demoniza și incrimina prezumtivul adversar.

La 1 martie 1992, a început războiul „oficial“, printr-o provocare a membrilor Gărzii Republicane și a cazacilor din stânga Nistrului, la Casa de Cultură din Dubăsari. Polițiștii care s-au implicat în restabilirea ordinii au fost dezarmați și obligați de noile autorități să părăsească sediul propriu pentru a se refugia. Pe parcursul următoarelor trei luni și jumătate, separatiștii transnistreni au dezlănțuit un măcel de o cruzime incredibilă, făcând uz de armamentul pus la dispoziție de către Armata a XIV-a a Federației Ruse.

O multitudine de factori au contribuit la „înfrângerea politică, militară și morală (mai ales – n.r.) a Republicii Moldova în fața rebeliunii antisatelite din Transnistria“ (O. Nanțoi). Între acestea: carențele majore în organizarea militară, deficiența la nivel de coordonare între ordinele primite de la Statul Major și executarea acestora de către soldați, neputința militarilor care nu beneficiau de muniția necesară executării unor operațiuni

coerente, dar și impasibilitatea decepționantă a factorilor de decizie moldoveni față de soarta dispăruților și a zecilor de mii de refugiați. A fost „necesară” moartea a peste douăzeci de mii de militari și civili pentru ca adevărații diriguitori ai acestui conflict, interesați în mod direct de a menține un climat cât mai tensionat, să decidă să-i pună la punct. Autoritățile moscovite au oferit opiniei publice un peisaj mistificat, fără nici o legătură cu realitatea de pe front. În permanență, Moscova a fost prezentată ca „agresoare” cu reflexe genocidare – intenția sa era de a „extermina populația slavă” –, România a apărut drept statul care făcea aprovizionările cu arme către vecina de peste Prut, iar așa-numita republică transnistreană ca unica victimă. Secesioniștii au obținut un imens capital politic și simbolic, ca urmare a acestui conflict.

Semnarea „Convenției cu privire la principiile de reglementare pașnică a conflictului armat din regiunea transnistreană a Republicii Moldo-

va”, la 21 iulie 1992, între liderul de la Chișinău, Mircea Snegur, și președintele Federației Ruse, Boris Elțin, a demonstrat cu certitudine implicarea masivă a „marelui vecin de la Răsărit” în conflictul transnistrean. Câteva zile mai târziu, au fost introduși într-o zonă delimitată expres, așa-zisa Zonă de securitate, 4800 de militari aparținând Rusiei, Chișinăului și auto-proclamatei Republici Transnistrene.

Există voci care susțin că semnarea acordului din 21 iulie 1992 nu a însemnat, așa cum era firesc, „elaborarea unei strategii proprii de soluționare a conflictului transnistrean bazată pe interesele cetățenilor Moldovei de pe ambele maluri ale Nistrului” (O. Nanțoi). Starea de fapt post-conflict alimentează imaginea conform căreia venalitatea, incoerența administrativă și sărăcirea economico-socială reprezintă criteriile „definitorii” pentru clasa politică de la est de Prut. Conflictul din Transnistria a fost un măcel fratricid și complet inutil. Pentru el, încă nu a venit judecata istoriei.

Ortodoxia occidentală și tentația filetismului

Alexandru Racu

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a lansat în data de 11 Februarie un așa numit „Apel la Unitate și Demnitate Românească”¹. Prin acest „apel de suflet”, Sfântul Sinod îi cheamă pe „toți clericii și mireni ortodocși români din afara granițelor țării, aflați – fără binecuvântare – în alte Biserici Ortodoxe surori sau în structuri bisericești necanonice, să revină în comuniune directă cu Biserica Mamă, adică în jurisdicția canonică a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române”. Potrivit arhierilor noștri, solicitarea cu pricina ar fi în deplină concordanță cu canonul 16 al Sinodului I Ecumenic, care, chipurile, ar afirma că (citez textul *Apelului*) “nu este îngăduit unei eparhii să primească în jurisdicția sa clerici și credincioși ortodocși, fără binecuvântarea Bisericii (eparhiei) căreia aceștia aparțin”. În realitate însă, după cum a arătat Cristian Bădiliță într-un articol scris în stilul caracteristic al autorului și direcționat de data asta împotriva Preafericitului Daniel (pe care Bădiliță pare să îl considere adevăratul și unicul respon-

sabil pentru Apelul cu pricina), avem de-a face cu o măsluire a canonului respectiv, care de fapt nu face nici o referire la credincioși.²

Alături de “controversatul” canon, Sinodul invocă și prevederile articolului 5 din Statutul de Funcționare a Bisericii Ortodoxe Române, în care se afirmă că „Biserica Ortodoxă Română este Biserica Neamului Românesc și îi cuprinde pe creștinii ortodocși din țară și pe creștinii ortodocși români din afara granițelor țării”, precum și prevederile Conferinței Presinodale Panortodoxe de la Chambésy (6-13 iunie 2009) care aparent (cel puțin din câte susține Sinodul) menționează dreptul fiecărei biserici autocefale de a-și păstori propria diasporă. Dincolo de utilizarea formulei eclezilogice bizare „comuniune directă” cu BOR, textul apelului care, cred ierarhii noștri, „va consolida și va intensifica lucrarea pastoral-misionară a Bisericii Ortodoxe Române de pretutindenii” și va fi receptat de către românii de dincolo de granițe „cu bucurie și responsabilitate ca dorință de comuniune și cooperare frățescă”, conține fel de fel de formulări cu aromă filetistă de gen „solidaritate etnică ortodoxă”.

¹ http://www.basilica.ro/ro/comunicate/apel_la_unitate_si_demnitate_romaneasca.html

² „E limpede pentru toată lumea”, susține Cristian Bădiliță în articolul *Apel la cinste, logică, bun simț - către patriarhul BOR Daniel Ciobotea*, „că Sinodul BOR este la cheremul unui patriarh autocrat” (nu putem să nu ne amuzăm cu gândul la faptul că genul ăsta de autocrație în raport cu Sinodul, care la noi reprezintă un nefericit accident de parcurs datorat scăderilor omeneste, reprezintă regula instituționalizată în Biserica Romei, cu care altminteri Cristi Bădiliță se străduiește de ani buni să ne unească), care chipurile ar fi uitat “în douăzeci de ani de carieră arhierescă, tot ce a învățat în Occident cu voie de la Ceaușescu și de la Securitate”(sic!). Cristian Bădiliță se întreabă dacă nu cumva “Daniel Ciobotea deține un manuscris, nepublicat încă, al Canoanelor de la Niceea, cu un capitol 16 sub forma celui « rezumat » de el în fraza de mai sus. Așa ceva nu există în *adevăratele* Canoane de la Niceea, cum sunt ele publicate după adevăratele manuscrise, în ediții științifice normale. Canonul respectiv sună în felul următor: « Preoții și diaconii, sau, în general, clerul care, cu îndrăzneală, fără a avea frică de Dumnezeu și neluând în seamă disciplina bisericească, își părăsesc comunitatea, nu trebuie în nici un caz primiți într-o altă comunitate; trebuie obligați, prin toate mijloacele, să revină în dioceza lor și, dacă refuză, trebuie excomunicați ». Unde apar cuvintele « mirean »/ « credincios » și « ortodox »(sic!)? Sunt adăugiri ale lui Daniel Ciobotea, probabil participant secret la lucrările Sinodului de la Niceea. El inventează « ortodoxia » în secolul al IV-lea și vede « mireni »/ « credincioși » acolo unde Părinții de la Niceea nu vedeau decât « preoți »”. Astfel, Cristian Bădiliță se întreabă retoric : “Ce apel la „demnitate” poate fi acesta, bazat pe un fals intelectual?”

Cu riscul de a dezamăgi, ca român trăitor în afara granițelor și membru al unei parohii aflate sub jurisdicția Constantinopolului, mărturisesc că nu am receptat deloc apelul cu bucurie. Ca atare, împărtășesc pe deplin sentimentele a douăzeci și opt de personalități ortodoxe din Europa Occidentală (printre care părinții John Breck, Nicolas Lossky și Vladimir Zelinsky) care, în reacție la „Apelul pentru Unitate și Demnitate Românească” au înaintat Sfântului Sinod al BOR, două luni mai târziu, o scrisoare de protest³. Semnatarii declară că „au luat cunoștință cu tristețe” de apelul în cauză și se declară „șocați” de încercarea Sfântului Sinod de a impune, în contradicție flagrantă cu ecleziologia ortodoxă, obligații precum cele stipulate mai sus românilor ortodocși din afara țării. În acest sens, semnatarii menționează că referința la canonul 16 al Sinodului de la Niceea nu se aplică „întrucât părinții de la Niceea respingeau ideea de dioceze definite pe principii etnice, menținând tradiția Apostolilor care recunoștea doar criteriul teritorial”. Astfel, canonul 8 al Sinodului I Ecumenic de la Niceea indică în mod clar că nu este îngăduită existența a doi episcopi în același oraș, iar canonul 12 al celui de-al patrulea Sinod Ecumenic interzice existența a doi mitropoliți în aceeași eparhie. Aceste prevederi au fost reiterate de către Sinodul local de la Constantinopol de la 1872, care a condamnat erezia filetistă, adică formarea de biserici pe criterii etnice și dezbinarea creștinilor pe aceleași motive. Semnatarii, care altminteri afirmă că, apărând principiul teritorial al ecleziologiei ortodoxe, nu neagă existența diferențelor naționale, culturale și lingvistice și nici nu-și propun să le suprimă, fac referire directă la Sinodul Constantinopolitan mai sus menționat, scoțând în evidență astfel caracterul filetist al „Apelului pentru Unitate și Demnitate Românească”. Semnatarii remarcă în mod pertinent că instrumentalizarea Bisericii lui Hristos în slujba demnității și unității unei națiuni reprezintă de fapt un atac atât la unitatea Bisericii, care nu aparține nici unei națiuni în particular, cât și la demnitatea Bisericii, „demnitate care începe cu respectarea ecleziologiei apostolice”. Nu în ultimul rând, sem-

PF Patriarh Daniel

natarii se întreabă: „În numele cărui criteriu se vrea dezmembrarea unor comunități ortodoxe care sunt *de facto* multietnice, expediind pe fiecare străin în Biserica sa de origine? Astfel de inițiative destabilizează comunitățile noastre care încearcă să mărturisească Învierea lui Hristos într-o lume zdruncinată și indiferentă, producând astfel suferințe, tensiuni și supralicitări ale sentimentului național în rândurile credincioșilor”.

Într-adevăr, ceea ce m-a surprins în mod deosebit la apelul Sfântului Sinod, este lipsa de sensibilitate, așa zice chiar „cruzimea” managerial-birocrațică ignorantă sau indiferentă în raport cu realitatea omenească de pe teren. Mulți români de aici, printre care mă număr, au parohiile lor cu prieteni de care s-au atașat, au duhovnicii lor care sunt uneori de altă naționalitate. Există chiar familii mixte formate din ortodocși de diferite naționalități sau din ortodocși proveniți din țări ortodoxe care s-au căsătorit cu occidentali convertiți la ortodoxie. Însă dat fiind imperativul

³ <http://corortodox.blogspot.com/2010/04/reactia-28-de-personalitati-ortodoxe-in.html>

„unității și demnității românești“ ar trebui chipurile să ne separăm, neluând în seamă nici un alt criteriu pastoral sau pur și simplu omenes! Pe scurt, „apelul de suflet“ al Sinodului este întâi de toate lipsit de suflet.

Chiar mai mult decât atât, în cazul meu cel puțin, pot să afirm cu tărie faptul că, în mod paradoxal, m-a învrednicit Dumnezeu să descopăr pe deplin ce este aceea o parohie, să descopăr, ca să spun așa, adevărul parohiei aici mai mult decât în România. Probabil că într-un fel, presiunea unei societăți hiper-secularizate și ultra-individualiste catalizează regăsirea comunitară la nivelul parohiei, transformând-o într-o veritabilă sursă de oxigen duhovnicesc și sobornicesc. Dincolo de aceasta, este clar că, așa cum sugerează semnatarul scrisorii de protest pe care am prezentat-o mai sus, presiunea societății de aici și a expresiilor ei cultural-instituționale, de la psihologizarea religiei până la măsurile de sterilizare a euharistiei sau de la statul care îți îndocctrinează odrasla din fragedă pruncie în spiritul toleranței față de diversitatea sexuală până la reclamele ateiste din autobuze, reprezintă adevărata problemă a creștinilor ortodocși de pe aceste meleaguri, nu lipsa de „solidaritate etnică ortodoxă“ care nu înseamnă de fapt decât sectarizare filetistă, adică, pe scurt, lipsă de solidaritate ortodoxă.

În fine, nu pot să nu observ cu tristețe și faptul că, în ceea ce privește soarta de ansamblu a Ortodoxiei, suntem pe de-o parte pe cât se poate de „integrați“ și de „globalizați“ atunci când vine vorba să ne dedăm la tot felul de aberații ecumeniste, însă rămânem îndeajuns de „naționaliști“ și „încuiați“ atunci când vine vorba de legitima existență a unei mănăstiri românești sau georgiene la Muntele Athos, spre exemplu, sau, ca în cazul de față, atunci când decidem să bombardăm o mică turmă de peste hotare, care are cu totul alte probleme, cu apeluri care mustesc a obsesii netratate de secol XIX.

Dacă un Teodor Baconsky ne sugera nu demult că odată intrați în UE, nu mai suntem îndreptățiți să refuzăm intercomuniunea cu „frații“ români și europeni de alte confesiuni, iată că potrivit Sfântului Sinod al BOR (aceiași Sinod

care, în spiritul toleranței postmoderne și europene, l-a achitat în cvasiunanimitate pe pseudopocăitul Mitropolit Corneanu), aceeași apartenență la UE și la NATO (la care se face referință, nu prea înțeleg de ce, chiar în textul *Apelului*) îi obligă chipurile pe românii din diaspora să răspundă patriotic la „chemarea Sfântului Sinod al BOR la unitate și comuniune ortodoxă românească“, „comuniune“ care presupune interdicția unei comuniuni „directe“ cu ortodocșii de alte naționalități!

Nu are rost să insist prea mult asupra aspectelor canonice, întrucât alții au făcut-o deja, convenind asupra faptului că din acest punct de vedere, situația din diaspora este anormală. Cum și când anume se va rezolva ea nu este clar. Pe de altă parte nu trebuie exagerată gravitatea situației, nici nu trebuie grăbite sau forțate lucrurile, cu riscul creării unor tensiuni inutile. Cu ajutorul lui Dumnezeu, cel puțin în America de Nord, în momentul de față, după un secol de dezbinări, cu excepția unor grupări stiliste sau ultra-tradiționaliste, ne aflăm în situația fără precedent în care toți credincioșii ortodocși, deși împrăștiati în numeroase jurisdicții paralele se află în schimb în comuniune euharistică, atât cu frații lor de aceeași naționalitate cât și cu cei de alte naționalități, iar acesta este cel mai important lucru. Este foarte posibil ca, pentru moment, să lăsăm lucrurile să evolueze de la sine.

La rândul ei, Patriarhia din Constantinopol, care își sprijină pretențiile jurisdicționale asupra întregii diaspore ortodoxe pe canonul 28 al Sinodului IV Ecumenic, își exprimă convingerea că o nivelare a diferențelor culturale și lingvistice în diaspora nu este nici fezabilă nici de dorit⁴, și că, de principiu, o eventuală reglementare canonică a situației nu se traduce în mod necesar printr-o „deznaționalizare“ a românilor sau a altor popoare, nici, ca să citez textul *Apelului*, printr-o „înstrăinare a românilor unii de alții, până la dezbinarea lor bisericească“. În momentul de față aici există biserici românești, și vor continua să existe, pentru cei care vor să audă Liturgia în limba română, fie pentru că nu cunosc bine limba locului, fie pentru că sunt prea puternic atașați de

⁴ <http://www.patriarchate.org/greek/docdisplay.php?lang=en&id=287&tl=en>

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române

limba maternă; la fel cum există biserici ortodoxe care slujesc în limba locului. Și chiar nu înțeleg de ce i s-ar limita simplului credincios (cu atât mai mult în cazul credinciosului român care, născut aici, nu stăpânește limba română și care, în consecință, nu poate decât să perceapă drept bizare convocarea patriotică și admonestările părintești primite de la București) libertatea de a-și alege parohia și duhovnicul, în numele unui pre-supus imperativ al „comuniunii directe” cu BOR.

În mod evident, reglementarea jurisdicțională a situației din diaspora va reprezenta încununarea unui proces de constituire organică, treptată, a unei Ortodoxii locale cu specific local, și tocmai acest proces firesc, care s-a realizat și continuă să se realizeze de ceva vreme, se vrea a fi sabotat de către recenta inițiativă a BOR.

Aceasta ne aduce la adevărata miză a subiectului care este tocmai „lucrarea pastoral-misionară” a Ortodoxiei, care se vrea a fi „consolidată” prin intermediul dezmembrării parohiilor multietnice de peste hotare (ce-i drept, Sfântul Sinod își limitează preocupările doar la „lucrarea pastoral-misionară a Ortodoxiei românești de pretutindeni” (sic!) în care există și un număr semnificativ de occidentali convertiți la Ortodoxie. Or, în opinia mea, o măsură precum cea propusă

de Sinodul de la București nu poate decât să aibă un efect contrar celui scontat. Pentru că, așa cum au subliniat o serie de reprezentanți de seamă ai Ortodoxiei din Occident, printre care și Maica Alexandra (Principesa Ileana), pe termen lung, Ortodoxia din Occident va avea un viitor doar în măsura în care se va reuși edificarea unei Ortodoxii Occidentale, misiune care altminteri nu este deloc ușoară.

Mai mult decât atât, un astfel de eșec misionar ar avea un efect extrem de negativ pentru soarta întregii Ortodoxii, aruncând o serioasă îndoială asupra vocației ei universale. Alegând strategia ghețozării etnice și lingvistice, cea din urmă urmând în chip firesc celei dintâi, renunțăm din start la orice ambiții misionare, căci pentru a putea să convertești un om trebuie să vorbești, evident, pe limba lui. În plus, ne limităm la revendicarea peticului nostru de diversitate din universul multicultural postmodern, privând în mod automat Biserica Ortodoxă de posibilitatea oricărui impact transfigurator asupra culturii în mijlocul căreia se găsește. Atât agenții multiculturalismului, cât și corifeii ecumenismului ne vor în ipostaza particularismului oriental-exotic, care, neavând nimic de spus lumii în ansamblul ei, acceptă să se „integreze” docil în vari-

ile „structuri globale“. La acest capitol, multiculturalismul postmodern și naționalismul îngust se îmbină de minune. Agenții multiculturalismului și ai ecumenismului sunt primii care ne încurajează să ne „păstrăm diversitatea“ atâta timp cât ne-o păstrăm pentru noi, conformându-ne astfel uniformității de fond a marelui mozaic postmodern unde toate comunitățile se aseamănă prin aceea că nici una nu se pretinde a fi deținătoarea adevărului universal.

Experiența dovedește că strategia izolării cu scopul păstrării tradiției este o metodă foarte sigură de pierdere a tradiției întrucât, în marea majoritate a cazurilor, strategia ține pentru o generație, cel mult două. Deja la a treia generație, majoritatea nepoților celor veniți nu mai cunosc limba bunicilor și, ca atare, nu se mai regăsesc în universul cultural al acestora din urmă, fiind absorbiți de cultura dominantă a societății. O tradiție nu supraviețuiește decât dacă interacționează în mod critic și creativ cu mediul cultural străin în care se găsește. Și trebuie subliniat că, cel puțin în America, Ortodoxia a avut parte de experiențe nefericite în care nu-și poate permite să persiste. Per ansamblu, în ciuda activității misionare desfășurate în special de Biserica Greacă, cea Antiohiană și de Biserica Ortodoxă a Americii, care au convertit și continuă să convertească nord-americani la Ortodoxie, prezența la Liturghie s-a înjumătățit în ultimii patruzeci de ani, pierderile masive înregistrându-se în special în rândul celor proveniți din țări de tradiție ortodoxă.

Acesta este așadar primul pericol: o Ortodoxie redusă la statutul de patrimoniu cultural se autocondamnă la muzeificare și dispariție. Este o Ortodoxie deteritorializată și neîntrupată, care, fixându-se oniric în nostalgia unui *altundeva* și *altcândva* nu îl transfigurează pe *aici* și *acum*. De cealaltă parte, există și pericolul unei Ortodoxii care asimilează în mod necritic cultura locală, și care astfel nu mai este occidentală ci occidentalizată. În general, acesta este unul din pericolele cu care se confruntă cei convertiți la Ortodoxie, care nu sunt ancorați într-o cultură ortodoxă, cultură din care se împărtășește, deseori în mod incoștient, chiar și românul nedus la biserică.

Cultură care, prin diversele ei reprezentări, de la crucea de pe colivă până la baba care tămăduiește în cimitir, transmite o inteligență teologică aparte, care deseori nu poate fi dobândită din tratatele de dogmatică și care conferă un anume dar al deosebirii duhurilor.

Este clar însă că Ortodoxia Americană își va avea specificul ei, cum de altfel și este firesc. Părintele Roman Braga sublinia că Ortodoxia de aici, dată fiind specificitatea culturală a locului, nu va putea fi o Ortodoxie precum cea în care țaranul contemplă chipul lui Hristos în bobul de grâu, însă *va fi* o Ortodoxie, căci nu se poate ca Dumnezeu să fi exclus vreun popor sau, adaug eu, vreun veac, de la chemarea și făgăduința Lui.

Din câte reușesc să-mi dau seama, după trei ani petrecuți într-o parohie ortodoxă multietnică, unde un larg segment din membri este reprezentat de canadieni convertiți, ducerea la bun sfârșit a acestui proces de transmitere a Ortodoxiei către cei din Occident, necesită unitatea euharistică directă, parohială, a ortodocșilor convertiți și a celor proveniți din Estul Europei sau din Orientul Mijlociu; necesită așadar ca cele două categorii să nu fie izolate unele de altele, adică exact ceea ce ar urma să se întâmple în eventualitatea în care și celelalte Biserici surori ar lansa apeluri precum cel al BOR, iar toți ortodocșii din diaspora ar da curs acestor apeluri.

După cum am spus, cele două categorii menționate mai sus au nevoie una de alta, la fel cum acel ceva care se întrupează are nevoie de acel ceva *în* care se întrupează, iar Biserica trebuie să încurajeze această unitate de care depinde viitorul Ortodoxiei Americane în particular și al Ortodoxiei Occidentale în general. Realizarea organică a acestei unități care stă la baza unei viitoare reglementări a statutului canonic al diasporii și de care depinde viitorul Ortodoxiei Occidentale cere curaj, dăruire, dragoste, responsabilitate și nu în ultimul rând multă rugăciune. Ca orice fenomen organic solicită timp, răbdare și perseverență. Are loc doar acolo unde și atunci când suflă Duhul, neputând fi instituit prin decret și ca atare, nu se cade nici să se încerce stoparea lui printr-un decret emis de la mii de kilometri depărtare.

Războiul sfânt contra bolșevismului

„Nici o brazdă românească nu se uită. Nici o umilire nu rămâne nerăzbutată.
Jertfele de la Odessa nu sunt numai pentru granița răsăriteană,
ci pentru îndeplinirea tuturor dorințelor Neamului.“
Mareșal Ion Antonescu, 12 sept. 1941¹

Figura Mareșalului Antonescu rămâne și azi, la 70 de ani de la venirea sa la putere, ca prim-ministru investit cu „depline puteri pentru conducerea Statului Român“, una controversată. În unele cazuri, obiectivitatea cu care este abordată această personalitate a istoriei noastre contemporane este abandonată, în profitul antipatiilor personale, provenite fie din idei fixe, fie din umori politico-ideologice greu de ținut în frâu.

Daniel Focșa

În numărul 86 al revistei ROST, publicație la care cu plăcere colaborez, am primit răspunsul dlui Alexandru Racu la textul meu *Despre eroi și morminte* (care apăruse în nr. 83-84), în care mă văzusem dator să corectez, să amendez câteva afirmații cel puțin hazardate pe care domnia sa le încredințase, cu oarecare nonșalanță, tiparului. Și, deși în lungul text al dlui Racu (unsprezece pagini de revistă) la care mă voi referi aici, intitulat *Despre Antonescu, legionari și nevoia de spirit critic*, domnia sa abordează o sumedenie de teme, într-un amalgam destul de obositor, am totuși senzația că discuția noastră se învâрте, în principal, în jurul rolului Mareșalului Antonescu în orientarea politicii românești între 1940 - 1944.

Mai întâi, câteva considerații preliminare. În articolul meu, *Despre eroi și morminte*, am încercat să fac ceea ce cred eu că este rolul și datoria unui istoric: să corectez, prin contra-argumente, mai multe afirmații eronate și concluzii pe care le-am considerat neadevărate. Îmi pare că m-am rezumat la idei și nu am adus discuția pe un tă-

râm personal. Cu alte cuvinte, nu persoana autorului textului combătut de mine mă interesa, ci ideile pe care le vehicula. Nu același lucru se poate spune și despre răspunsul dlui Racu. Domnia sa se vede numaidecât acuzat, atacat, și simte nevoia să se apere. Dl Racu mă acuză explicit de: lipsă de onestitate, calomnie, orbire ideologică (p. 75), rea voință (p. 78), se întrebă dacă aș fi folosit, în anii '40, salutul „Heil Hitler“ (p. 79) și așa mai departe. Mi se par niște afirmații și presupuneri destul de nelalocul lor. Și poate că n-ar fi rău ca autorul lor să se întoarcă la problemele ortodoxiei medievale balcanice, subiect în care se arăta destul de informat și scria articole interesante.

De altfel, m-am întrebat, încă de la primele fraze ale textului său, la ce s-a gândit afirmând că s-a văzut atacat „pe teren propriu“. Să considere oare domnia sa istoria, în care înțeleg că nu are studii, ca fiind un teren propriu? Ori să înțeleg mai bine că revista ROST ar fi terenul său propriu...? Mister total. Pe care, oricum, nu mi-am propus să-l dezleg.

Dintru început, voi spune că domnul Racu a făcut, în partea a doua a textului său, intitulată

¹ apud Alesandru Duțu, Florica Dobre, Leonida Loghin, *Armata română în al doilea război mondial (1941 - 1945)*, Editura Enciclopedică, București, 1999, pp. 24 - 25.

„Fondul problemei“, o lungă speculație, care mie mi se pare nu numai confuză ci și profund eronată, despre Mișcarea Legionară. Cum, în ce mă privește, nu am considerat că Mișcarea Legionară a reprezentat fondul discuției, ci o amintisem doar tangențial, nu am de gând să dau acum nici un răspuns la divagațiile domnului Al. Racu. Îi spun doar ca nu a înțeles duhul legionar, Mișcarea Legionară și istoria acesteia decât superficial și, din punctul meu de vedere, greșit.

Fondul problemei l-a reprezentat orientarea politicii României în perioada interbelică și în anii celui de-al doilea război mondial, așa-zisa lașitate de care dl Racu își acuză poporul, lașitate manifestată în 1940 cu ocazia destrămării României Mari, persoana Mareșalului Antonescu și opțiunile lui politice și militare. Nu văd de ce, pentru a discuta despre aceste chestiuni, ar fi nevoie de analiza doctrinei legionare sau de ce ar fi nevoie ca Daniel Foța să precizeze, la somația lui Alexandru Racu, ce simpatii politice are. Asta o putem discuta eventual la o halbă cu bere, nu într-o polemică dintr-un periodic, polemică axată, repet, pe idei, pe fapte istorice, și nu pe propriile noastre persoane. Sau, cel puțin, eu așa văd lucrurile.

Să o luăm așadar metodic.

Politica externă a României în perioada interbelică

A fost o politică greșit orientată, lipsită de suplețe, întreaga clasă politică românească, așa cum am mai spus, cu excepția Gărzii de Fier și a LANC girând această orientare, de care răspunzător firește este Regele Carol al II-lea, dar și toți cei care, fie și numai prin tăcerea lor, au aprobat-o. De aceea, afirmația dlui Racu, cum că eu aș face o apologie a „luminatelor elite legionare și cuziste, ca alternativă la o clasă politică completamente falită“ reprezintă o deturnare a ceea ce am scris. Fiindcă nu despre falimentul clasei politice interbelice românești fusese vorba, ci despre orientarea externă a țării noastre, două probleme net distincte. (În subsidiar, precizez că nu sunt la curent cu „teoriile domnului Patapievici“ și nici ale altor domni).

Subiectul este mult prea vast, și am vega bănuială că nu l-aș convinge pe dl Racu de faptul că politica noastră externă din anii '30 a fost greșită, nici dacă aș scrie un tratat pe această temă. De fapt, citind și recitind ceea ce scrie dumnealui, mi-am spus că la fel trebuie să fi gândit și cei care au dus această politică. Și lor, Hitler și Mussolini le vor fi provocat repulsie, democrați-

ile occidentale, o mare simpatie, iar URSS le va fi rămas o necunoscută, un pericol de care nu erau suficient conștienți și de care încercau să se apere în felul în care un copil construiește, pe plajă, diguri de nisip ca să oprescă valurile. Am observat că, de fiecare dată când pomeneste numele celor doi dictatori fasciști, dl Racu își exprimă față de ei o vie aversiune personală. Foarte bine! Dar eu nu despre asta vorbeam. Ci, plasându-mă în contextul epocii interbelice, spuneam că ar fi trebuit ca cineva să fie inconștient pentru a nu vedea ascensiunea și forța Germaniei, politica Italiei, ineficiența structurilor politice gen SDN (Societatea Națiunilor) sau stupiditatea și inutilitatea unor alianțe locale născute moarte în fașă, precum Mica Antantă sau Înțelegerea Balcanică. Așa cum am încercat să arăt în articolul meu *Relațiile româno-ruse*, publicat în ROST, nr. 85, pe care îl recomand călduros domnului Racu, pericolul rusesc a fost pentru români unul permanent, în ultimii 300 de ani (și un gruzin, un polonez ori un baltic ar înțelege perfect ce spun). Anumiți oameni politici din vremi mai vechi (Regele Carol I, Petre Carp, Al. Marghiloman...) sau mai noi (C.Z. Codreanu, Gheorghe Brătianu, O. Goga, A.C. Cuza...) și-au dat seama de asta și au înțeles că prietenii României nu pot fi decât aceia care ne asigură și ne apără împotriva acestui colos. Din păcate, cvasi-totalitatea clasei politice interbelice românești, cu excepțiile pe care le-am spus, nu a înțeles acest adevăr evident. De aceea, aproape că mi se pare nedrept faptul că Regele Carol al II-lea este făcut singur răspunzător de dezastrul din 1940, când de fapt, a dus această politică, așa cum spuneam, inconștientă, anglofilă și fracofilă, cu concursul tuturor partidelor. În septembrie 1940, când i se cerea abdicarea, a avut mai multe convorbiri cu câțiva politicieni marcanți, printre care și cu Iuliu Maniu. Acesta i-a declarat verde: „În politică, Majestate, ca și în viața de toate zilele, greșelile se plătesc. V-ați asumat răspunderea, trebuie să abdicati“. Dar aș vrea să întreb, retoric, sau să-l întreb pe dl Racu, admirator al lui Maniu: Ce orientare în politica externă a avut acest bărbat de stat în toată perioada interbelică? Departe de mine să nu am respect pentru figura „sfinxului de la Bădăcin“, de n-ar fi decât pentru rolul lui în

Marea Unire și pentru sfârșitul său martiric în temnițele comuniste. Însă el este un exponent al unei clase politice care se apăra de URSS apropiindu-se de URSS, încercând să obțină de la acest stat recunoașterea frontierei de pe Nistru, cu orice preț, și dovedind că n-a înțeles nimic – respectiva clasă politică – din mentalitatea rusească și din disprețul profund al acestui stat față de orice tratate și convenții.

Păreră mea este că o apropiere de Germania și Italia, la timp, era necesară nu din dragoste sau admirație față de persoanele lui Hitler și Mussolini, ci din dragoste și luciditate față de soarta europeană a României. Situația la care s-a ajuns în 1940 este cel mai bun argument că am dreptate, și că cei care optau, în anii '30, pentru o apropiere de aceste două puteri europene nu se înșelau.

Iată ce scrie istoricul Nicolae Ciachir în substanțiala sa lucrare *Marile Puteri și România. 1856 - 1947* (asta pentru a-i oferi dlui Racu o alternativă de lectură la „Povestirile istorice volumul al III-lea, de pe vremea lui Ceaușescu“):

„În 1934, după cum se știe, se stabilesc relații diplomatice între România și URSS. Franța era interesată ca aliata ei România să aibă relații normale, chiar bune cu colosul de la răsărit. Hitler, în 1935, suspecta România că începe să aibă o atitudine tot mai binevoitoare față de ruși. Von Ribbentrop, în ajunul plecării sale ca ambasador la Londra, își exprima mirarea față de ministrul nostru de la Berlin, N. Petrescu-Comnen, că România, mult mai amenințată decât alte state de vecinul de la răsărit, face jocul Sovietelor. Petrescu-Comnen raporta că Berlinul se teme ca, în urma unei înțelegeri cu Uniunea Sovietică, țara noastră să nu-și deschidă granițele Armatei Roșii!

Gheorghe Brătianu (...) inițiază seria contactelor cu oameni politici germani. La 7 noiembrie 1936, Hermann Göring îi declara: „Nu putem să vă lăsăm barieră contra Sovietelor, neliniștindu-vă la alte granițe. Putem merge până la garantarea frontierelor așa cum am făcut cu iugoslavia, dar trebuie să fim siguri de poziția voastră“. Iar la 16 noiembrie 1936, Hitler îi dădea de înțeles că, „dacă România s-ar elibera de tendințele influenței bolșevice și ar avea cu Germania

relații economice mai bune, atunci interesul Germaniei ar spori să vadă în acest colț al Europei o Românie independentă și puternică“. Brătianu își dă seama că Germania ne suspecta în mod permanent de o apropiere de sovietici. La întrebarea „Dacă se desface de influența sovietică în mod public, care va fi poziția Reich-ului?“, Hitler l-a asigurat: „Aș merge în cazul acesta foarte departe și aș spune-o în mod public și oficial la Roma și la Budapesta, și mai cu seamă la Budapesta“. Führerul a autorizat pe Brătianu să relateze discuțiile de mai sus regelui și tuturor oamenilor de răspundere de la noi.

În decembrie 1936, Göring îi comunica lui Petrescu-Comnen ceea ce Hitler îi spusese lui G. Brătianu, adăugând că, pe lângă garantarea integrității teritoriale, Germania o poate înzestra cu arme moderne. În primăvara anului 1937, se organizează în Germania Congresul internațional al foștilor luptători din primul război mondial. Cu această ocazie, Hitler declara delegației române că articolul favorabil țării noastre, apărut sub semnătura lui Alfred Rosenberg în „*Völkischer Beobachter*“, în care se accentuează că Germania recunoaște intangibilitatea frontierelor României, a fost scris din ordinul său. Tot în perioada aceea, mai precis la 20 martie 1937, Göring îi sugera ministrului român de la Berlin: „Noi nu cerem României nici o alianță. Dar această neutralitate trebuie să fie sinceră și riguroasă (Eine strenge Neutralität), și atunci vom spune tuturor vecinilor «Nu aveți dreptul să vă atingeți de pământul României, vom spune la Budapesta, ca și la Sofia, că orice tentativă împotriva României ar fi urmată de apariția avioanelor noastre asupra Budapestei și Sofiei». Orice tentative din partea Sovietelor de a trece granița D-voastră ar găsi, la cererea D-voastră, în locul armatelor române, legiunile noastre“².

Iată și mărturia controversatului Radu Lecca, despre care se știe că în anii '30 întreține relații strânse cu câteva vârfuri ale regimului național-socialist din Germania:

„Eu sunt convins și azi, după aproape 30 de ani, că iscălirea tratatului propus de Germania în

1935 ar fi salvat România de toate nenorocirile care s-au abătut asupra ei în anii 1940 - 1944. Dictatul de la Viena, care a atribuit Transilvania de nord ungarilor, nu ar mai fi fost posibil. Or, este știut că acest dictat a provocat criza de guvern, venirea la putere a legionarilor cu Antonescu și abdicarea lui Carol. (...) Este știut că cedarea Basarabiei nu a provocat în România nici măcar criză de guvern. Este sigur că această cedare ar fi avut loc chiar dacă se iscălea tratatul din 1935 [este opinia lui R. Lecca - *nota mea*, DF], pentru că Germania avea interes să nu indisponă Rusia Sovietică, și chiar dacă ar fi avut intenția să împiedice cedarea, nu avea posibilitatea materială. Dar ce interes direct ar fi avut Germania să satisfacă dorințele ungarilor în Ardeal dacă România ar fi fost o țară neutră și în bune relații cu Germania, astfel cum doreau Hitler și Rosenberg în 1935? Niciunul! Pentru că livrările de petrol ar fi fost asigurate și nu ar fi fost nevoie de o săgeată teritorială strategică [face referire la forma geografică a teritoriului cedat în Ardeal - *nota mea*, DF] care ducea până la poalele Carpaților și care avea ca scop să împiedice România de a trece în rândul adversarilor Germaniei și să asigure livrările de petrol. De altfel și „săgeata strategică“ era mai mult un pretext, pentru că regele Carol, în 1939, după ocuparea Poloniei de către germani și ruși, a încercat în fel și chip să ajungă la o înțelegere cu Germania. Însă era prea târziu. Pentru că încă din 1937 se strânseseră definitiv legăturile între Germania și Italia, iar Mussolini cerea Ardealul pentru Ungaria. El nu ar fi cerut acest lucru dacă ar fi știut că Germania întreține relații de prietenie cu România“³.

Persoana mareșalului Ion Antonescu

Știi foarte bine că s-a încercat folosirea figurii lui Antonescu, înainte de '89 în Occident, și după '89, în România, în anumite scopuri diversioniste. Pe de o parte, pentru discreditarea Regelui Mihai (prin blamarea actului de la 23 August) și a Dinastiei. Pe de altă parte, pentru blamarea

² Nicolae Ciachir, *Marile Puteri și România. 1856 - 1947*, Editura Albatros, București, 1996, pp. 218 - 219.

³ Radu Lecca, *Eu i-am salvat pe evreii din România*, Editura Roza Vânturilor, București, 1994, p. 118.

legionarilor și a lui Horia Sima, cu a lor *Rebeliune* cu tot. Și unii și ceilalți au, într-un fel, partea lor de adevăr. De exemplu, actul de la 23 august, deși făcut cu cele mai bune și patriotice intenții, rămâne o greșeală de proporții, iar predarea Mareșalului, în mâna comuniștilor și a rușilor, o mârșăvie. Acest adevăr însă nu trebuie folosit ca armă pentru a se lovi în Rege.

Ca istoric, mă distanțez de aceste tendințe și înțeleg să servesc doar adevărul istoric și curăția conștiinței mele.

Desigur, și Antonescu a făcut greșeli, i se pot reproșa multe, și el avea, ca om, scăderile lui (în special un caracter coleric și o anumită rigiditate, poate și o relativă megalomanie). Îi reproșez marea greșeală a prigoanei declanșată contra legionarilor, prigoană care a umplut închisorile cu deținuți politici încă din 1941.

Consider totuși că aceste minusuri nu îi scad statura de personaj istoric de mare anvergură, cu rolul său bine definit și emblematic în istoria românească a veacului XX⁴.

Guvernarea Antonescu și reorientarea politicii României

Dl Racu se arată scandalizat de afirmația mea privind faptul că momentul septembrie – noiembrie 1940 a reprezentat o „restaurație morală”. Domnia sa, citându-mă trunchiat, scrie: „Ajungem din nefericire la o parte mult mai problematică a argumentației domnului Focșa, care consideră că aderarea României la Pactul Tripartit «a reprezentat primul moment de restaurare morală (sublinierea îmi aparține) după 1918». Așadar domnul Focșa (...) afirmă că semnarea unui pact cu Mussolini și Hitler, doi indivizi extrem de simpatici (...) reprezintă o «restaurare morală»!»⁴

Asta scrie dl Racu. Trec peste aceeași tendință, de a se raporta personal la anumite personaje istorice (eu, ca istoric, încerc să rămân obiectiv și să păstrez un stil cât de cât sobru, dar dl Racu, mai temperamental poate, nu ezită să își etaleze resentimentele retroactive față de diverși conducători de state – îmi amintesc cum îl

blestema în articolul precedent pe Regele Carol al II-lea). Spun că citatul este falsificator al intenției mele, fiindcă nu m-am referit la persoanele lui Hitler și Mussolini, ci la politica internă și externă a Regatului României, și am afirmat: „Momentul septembrie – noiembrie 1940, cu primul guvern român cu adevărat naționalist și cu aderarea României la Pactul Tripartit a reprezentat primul moment de restaurare morală după 1918”. Cred că ceea ce am vrut să spun este foarte clar – mă refeream la înlăturarea unui regim falimentar, corupt, masonic, patronat de Regele Carol al II-lea și de întreaga lui camarilă, regim care a lichidat fizic toată crema tineretului naționalist în anii 1938 – 1939 și a cărui politică externă (și aici ajungem la chestiunea despre care vorbim) a dus la izolarea României pe plan european și, în final, la dezastrul din 1940, ceea ce este cred evident pentru toată lumea. De altfel, îl trimit pe dl Racu la excelentul text al lui Claudio Mutti, intitulat *Fiice ale aceleiași lupoaice*, tradu-

⁴ vezi și: Daniel Focșa, *Mareșalul Antonescu între istorie și mit*, în „Terra Magazin” nr. 6-7-8/2005, pp. 50 – 51.

cere din italiană de Răzvan Codrescu, text care îi va fi foarte accesibil, deoarece e publicat chiar în nr. 86 din ROST, același număr în care se găsește și articolul domniei sale în care mă pune la punct. Claudio Mutti vede, și el, momentul despre care vorbeam ca pe „sfârșitul regimului oligarhic care a dus țara la dezastru“.

Generalul Antonescu decide așadar să participe alături de Germania la ofensiva anti-sovietică, pe 22 iunie 1941. Dl Racu îi dă voie, considerând că războiul pentru eliberarea Basarabiei și Bucovinei de Nord era unul legitim.

Ce a însemnat acest război? Iată mărturia unui participant de prim rang, generalul Platon Chirnoagă (*Cruciada contra Rusiei comuniste, 1941 - 1944*, text scris la 20 de ani după sfârșitul războiului, în exil):

„Războiul germano-român împotriva Rusiei sovietice a avut un caracter deosebit de alte multe războaie, purtate între națiuni care aveau de revendicat, unele de la altele, teritorii naționale smulse în alte împrejurări. Nu aveam în fața noastră numai un vecin puternic și hrăpăreț, ci un adevărat monstru. O monstruozitate a pământului și a omenirii. Crescută, prin cuceriri de țări întregi, până la întinderi colosale, condusă de un regim de teroare și însuflețită de o ideologie ateistă și expansionistă, Rusia sovietică se prezenta în 1940 ca o imensă și periculoasă necunoscută. (...) Oricum ar fi fost, pentru noi războiul ofensiv contra Rusiei însemna salvarea noastră ca stat independent și ca națiune liberă. De aceea, acest război a avut, pentru noi, chiar de la început, sensul unei cruciade pentru salvarea dreptului nostru, pentru salvarea libertății, pentru salvarea credinței. Caracterul acesta de cruciadă s-a accentuat și mai mult pe măsură ce războiul se prelungea și pe măsură ce puterea monstrului, decimată în repetate rânduri, se refăcea mereu, devenea chiar din ce în ce mai mare, până ce a ajuns la o superioritate zdrobitoare.

Deși Germania, ca forță principală, a căutat să pună în evidență caracterul acesta de cruciadă, ura Occidentului față de național-socialismul german era atât de mare, încât și Roosevelt și Churchill au sprijinit pe Stalin, cu toate puterile

lor, până la capitularea fără condiții a Germaniei. (...) Pe toate lungimile de undă, în toată lumea, se trâmbițau victoriile rusești. Și în timp ce soldatul german și soldatul român, încleștați în luptă cu fiara ateistă și sălbatică, rezistau tot mai greu presiunii acesteia, occidentalii înălțau nesfârșite imnuri de laudă lui Stalin și armatelor lui“⁵.

Principalul reproș pe care dl Racu îl face politicii Mareșalului este trecerea Nistrului și continuarea războiului în Est alături de germani, după ce Basarabia și Bucovina de nord fuseseră eliberate.

Răspunsul care se poate da acestui reproș este că Mareșalul nici nu putea, în acel moment, să se desfacă de alianța cu Germania, și nici nu voia. Nu putea, practic, din motive de natură militară și diplomatică, și nu voia, din considerente de onoare.

Este ciudat că dl Racu, care, atunci când vorbește despre momentul 1940, dă exemplul Poloniei și exemplul Jugoslaviei, afirmând că sunt popoare care au știut să moară demn (sârbii „nu au prea știut ce înseamnă capitulare“) însă atunci când vine vorba despre asumarea, peste Nistru, a războiului în care intrasem, preferă soluții de genul „viclenia vulpii“, „menajarea pe cât se putea a resurselor militare și economice“ etc. Deci, cum s-ar spune, două măsuri. Înțeleg că dl Racu ar fi preferat să dispărem ca stat în 1940, când orice rezistență era o nebulie, în schimb, în 1941, când situația ne era favorabilă, n-ar fi trebuit să „marșăm“. Interesantă logică!

Este ușor să ai o astfel de viziune când știi care a fost deznodământul acestui război. Însă dl Racu uită să plaseze decizia Mareșalului în context: în 1941, când a trecut Nistrul, întreaga Europă (cu excepția țărilor neutre: Portugalia, Spania, Suedia și Elveția) era sub dominație germană, Anglia era izolată, URSS nu părea să poată rezista prea mult, iar Statele Unite nu intraseră încă în război.

„Între timp - scrie istoricul german Andreas Hillgruber, în lucrarea sa de referință, *Hitler, Regele Carol și Mareșalul Antonescu* -, Conducătorul Statului s-a hotărât definitiv să folosească armata română pentru a participa la război și dincolo de hotarele Basarabiei. Ulterior, atât în

⁵ în: Gh. Buzatu, *Mareșalul Antonescu în fața istoriei*, B.A.I., Iași, 1990, vol. II, pp. 425 - 427.

diferite memorii, cât și în convorbiri purtate cu Conducătorul Statului, această hotărâre a fost aspru criticată de către Iuliu Maniu, șeful opoziției. Dar nici Maniu nu a oferit altă cale politică aplicabilă în condițiile date, din moment ce el însuși susținuse cauza redobândirii Basarabiei și a Bucovinei de Nord. Având în vedere superioritatea forței politice a Reichului, România nu putea ieși din război în perioada aceea pentru a reveni la neutralitate⁶.

Gheorghe Barbul (diplomat, membru în cabinetul Marelui Șef de Stat): „...Antonescu considera Rusia sovietică și comunismul ca singurul mare pericol pentru România! El a trecut Nistrul ca să lupte contra comunismului, a întreprins ceea ce a numit, cu o formulă, să zicem, emfatică, *cruciada contra comunismului*... Cruciada contra comunismului era idea lui centrală. Era convins că soarta României depinde de victoria asupra URSS-ului. Marea lui greșală este că a crezut în această victorie... Pot să spun clar că Hitler nu l-a constrâns pe Antonescu să treacă Nistrul! Eventual, dacă rămâneam pe Nistru, dădeam și noi câteva divizii și atât ca să lupte mai departe, așa cum au făcut de fapt ungurii. Antonescu însă a trecut premeditat Nistrul, în dorința de a termina o dată pentru totdeauna cu URSS-ul! De fapt cine și-a ridicat glasul în 1941 împotriva trecerii Nistrului? În afară de Maniu, cred că nimeni. Regele Mihai și-a vizitat trupele, care operau dincolo de Nistru, în Crimeea de pildă. Dar, după dezastrul de la Stalingrad și de la Cotul Donului, criticile aduse lui Antonescu că a trecut Nistrul au venit din toate părțile. Cu alte cuvinte: *Cât timp lucrurile au mers bine, mai nimeni nu a protestat că am trecut Nistrul*...“⁷.

Iuliu Maniu se ferise să accepte răspunerile guvernării în 1940, pretextând ca „este timpul militarilor“, tot așa cum a evitat să-și asume riscurile unei guvernări după lovitură de stat din 1944, la care a participat. Maniu a fost o personalitate istorică, dar mentalitatea sa era tot aceea a politicianului, care evita să-și asume răspunderea în vremuri critice.

Mareșalul a avut în vedere și problema onoarei rămânării în alianță cu Germania, cât și, pe de altă parte, oportunitatea participării în continuare la campania din Răsărit, în speranța că, la masa tratatelor de pace, ca putere învingătoare, România va putea formula anumite pretenții – în special, pe cea a recăpătării Ardealului de Nord. Dacă o astfel de gândire pare azi utopică, să nu uităm că, în cazul unui alt deznoământ al celui de-al doilea război mondial, ea s-ar fi putut dovedi providențială.

Iată cum se pronunța Antonescu însuși asupra chestiunii trecerii Nistrului – din punctul de vedere, subiectiv, al onoarei și demnității – în Consiliul de Miniștri din 5 septembrie 1941. Un citat de o importanță capitală:

„Istoria se scrie cu spada. Anul trecut ne-au luat rușii Bucovina. Noi luptăm acum să rămână Bucovina în stăpânirea Neamului Românesc. Dacă n-avem aliați puternici, care să aibă unitate de interes, și așa o pierdem. Nu putem rezista față de aceștia, de la Est. De aceea a trebuit ca, în tot timpul vieții noastre istorice, să facem o neconștientă echilibristică. Am pierdut ceea ce am pierdut prin politica Regelui Carol [este vorba despre Carol al II-lea – *nota mea*, DF]. Dacă știam să ne adaptăm la timp situației politice din Europa, nu pierdeam nimic. Dar nu ne-am adaptat la timp. Noi am făcut sentimentalism în politică, chiar când a fost vorba de apărarea vieții Neamului Românesc. Am făcut mereu sentimentalism, pentru că suntem filofrancezi – și am pierdut granițele Neamului Românesc –, pentru că am fost filoenglezi – și am pierdut hotarele țării noastre! Noi, filofrancezi! Dar nici nu știe țărănul ce este aceea. Nici nu i-a văzut în pictură măcar, nici pe francezi, nici pe englezi. Noi trebuie să fim filoromâni și să știm cum să ne putem apăra granițele. În circumstanțele internaționale de azi, pe ce ne putem sprijini situația noastră? Pe germani. Nu ne sprijinim pe Germania, suntem sfârtecați. Dacă o făceam la timp, scăpam Statul Românesc. Și în lupta pe care o purtăm, puteam eu, când se băteau germanii cu rușii, după ce am luat

⁶ Andreas Hillgruber, *Hitler, Regele Carol și Mareșalul Antonescu. Relațiile germano-române (1938 - 1944)*, Humanitas, București, 1994, pp. 173 - 174.

⁷ Liviu Vălenaș, *Mareșalul Ion Antonescu și frontul secret. Convorbiri cu Gheorghe Barbul*, Editura Vremea, București, 2001, pp. 27 - 28.

Basarabia, puteam să mă opresc? Sau să fi făcut cum spun unii: să fi așteptat, că ne-ar fi dat-o, la pace, englezii? Puteam să stau cu brațele încrucișate, când germanii se băteau cu rușii și să aștept ca să ni se dea Basarabia de către englezi? Și dacă am pornit la luptă, fără Germania nu ne puteam lua Basarabia. Bravura soldatului român? Pricipea generalului Antonescu? Sunt mofturi. Putea să fie generalul Antonescu de un miliard de ori mai priceput și soldatul român de un miliard de ori mai brav: Basarabia și Bucovina nu le luam de la ruși. Și după ce le-am luat cu ajutorul armatei germane, puteam să le opresc la Nistru? Puteam eu să spun: Eu mi-am luat partea mea, mă opresc aici? Ca și doi țărani, care pun ce au împreună ca să-și are locul și după ce unul și-a arat, să spună celuilalt: Eu nu te mai ajut, fiindcă mi-am făcut treaba mea. Dar aceasta n-o fac nici doi țărani. Și atunci cum mi se poate pretinde să fac eu aceasta, pe plan militar? Ar însemna să dezonorez și Armata și poporul român pe veci. Ar fi o dezonoare pentru noi, să mă fi dus până la Nistru și să le fi spus nemților apoi: la revedere. Vedeți în ce stare de decadentă se găsește conducerea acestui Stat, dacă se găesc între conducători oameni cu o astfel de mentalitate, care ne cer să lăsăm pe nemți să se bată și noi să așteptăm de la englezi Basarabia și Bucovina. Se înșeală cine crede că ne-ar fi dat cineva Basarabia și Bucovina, dacă nu ne-am fi bătut pentru ele cu rușii⁸.

Problema războiului cu englezii și americanii

Dl Racu afirmă că mareșalul Antonescu „a găsit de cuviință să poarte război cu niște americani care nu s-au atins niciodată de teritoriul patriei noastre și nici nu aveau de gând“. Dacă o luăm cronologic, anglo-americanii au fost primii agresori, prin vocea Marii Britanii, care ne somează să ne retragem trupele dincoace de Nistru, apoi ne declară război la 7 decembrie 1941. După câteva zile, la 12 decembrie, România declară, simbolic, război Statelor Unite. Însă tot Statele Unite au fost primele care au agresat țara noastră,

prin operațiunile „Halpro“ din 1942, „Tidal Wave“ din 1943, iar apoi prin bombardamentele sălbătice și sistematice din aprilie până în august 1944. Noi nu am făcut decât să ne apărăm țara. În ce privește caracterul cizgător al acestor agresiuni anglo-americane asupra României, îl trimit pe dl Racu la articolele mele din ciclul „Centenar Dan Vizanty“, publicate în numerele 86 și 87 din ROST, în care am arătat pe larg ce s-a întâmplat atunci, câte mii de morți a făcut numai bombardamentul de la 4 aprilie 1944 asupra Bucureștiului, cum americanii mitraliau populația civilă din sate și orașe, cum atacau obiective civile fără apărare (de pildă, automobile care circulau pe șosele sau trenuri de călători), cum englezii aruncau bombe noaptea în centrul Bucureștiului, și așa mai departe.

În viziunea mareșalului Antonescu, războiul purtat de români a fost unul strict anti-sovietic. A spus-o explicit.

„În răspunsul său la ultimatumul englez [1 decembrie 1941, *nota mea*, DF], guvernul român

⁸ *Stenogramele ședințelor Consiliului de Miniștri. Guvernarea Ion Antonescu*, vol. IV (iulie - septembrie 1941), ediție de Marcel-Dumitru Ciucă și Maria Ignat, Arhivele Naționale ale României, București, 2000, pp. 568 - 569.

arătase în mod clar sensul luptei armatei române. Spre marea nemulțumire a germanilor, el insista într-un document care trebuia să devină public asupra aspectului unilateral al războiului. El nu era îndreptat decât împotriva Rusiei. (...) «Eu sunt aliatul Reich-ului împotriva Rusiei. Sunt neutru între Marea Britanie și Germania. Sunt pentru americani contra japonezilor» spuse Antonescu ziariștilor pe care îi adunase din nou pentru a le indica linia pe care presa trebuie să o adopte⁹.

Sintagma de „război sfânt“

Firește, în sens strict teologic, nu știu dacă vreun război, oricât de legitim ar fi el, poate fi numit „sfânt“. Dl Racu se arată revoltat de reluarea, de către mine, a acestei sintagme folosite de propaganda română și germană în timpul războiului (o variantă era „cruciada împotriva comunismului“). Ceea ce am spus în articolul precedent a fost că, pentru noi românii, acest război a fost într-adevăr sfânt (în sens larg, nu strict teologic) fiindcă a fost purtat pentru dezrobirea provinciilor noastre de la Est răpite de sovietici în 1940. Am spus „sfânt“ în sens larg, tot așa cum s-ar putea spune că legătura dintre neamul românesc și teritoriul său național este una indestructibilă, organică, „sfântă“, iar apărarea acestui teritoriu, o datorie la fel de sacră.

În sens larg deci, dar și în sens precis: să nu uităm că administrația românească redeschidea bisericile ortodoxe din Rusia și Ucraina, oamenii dezgropau icoane vechi și le așezau din nou în bisericile care fuseseră pângărite, transformate în magazii, iar acum erau resfințite și redade cultului pravoslavnic. Să nu uităm cum rușii erau botezați în masă, de către preoții militari români, fiindcă asta nu fusese posibil sub Stalin. Și îmi vine acum în gând și gestul mitropolitului rus Nicolae al Rostovului, care, o dată cu retragerea armatelor româno-germane, a preferat și el să vină la București, stabilindu-se la Mănăstirea Cernica, împreună cu părintele Ioan Culighin, care a avut rolul său, cunoscut, în mișcarea Rugului Aprins

de la Mănăstirea Antim. Poate că acest gest spune ceva.

Dl Racu vorbește despre războiul „dintre doi draci“ (Stalin și Hitler), trăgând de aici concluzia că acest război nu poate fi numit „sfânt“. Este ciudat că dl Racu nu se plasează, afirmând acest lucru, pe poziția României, ca putere belligerantă, ci îi vede numai pe cei „doi draci“. Eu am spus că războiul *românesc*, antisovietic, era cu adevărat un război sfânt, adică drept, și când am scris acest lucru am spus-o în calitate de român, nu m-am închipuit a fi nici neamț, nici sovietic. Am pus problema strict din punct de vedere românesc.

Comparația cu Serbia și contabilitatea morților

Dl Racu manifestă o admirație fără rezerve față de Serbia și sârbi, pe care îi dă mereu drept contra-exemplu pentru români: românii sunt lași, sârbii curajoși; românii au dat de trei ori mai puțini morți decât sârbii, deși au o populație dublă față de aceștia; românii au o capacitate naturală de „a fenta istoria“ în timp ce sârbii nu au prea știut ce este aceea capitulare.

Mărturisesc că și eu îi privesc cu simpatie pe sârbi și le respect istoria, atât de plină de vitregii. Dar să nu exagerăm și să facem din acest popor un etalon al virtuților pe care trebuie să le aibă o națiune. Dacă Serbia este singurul stat balcanic care se poate mândri că a avut, în timpurile noastre, o dinastie autohtonă, se uită de obicei să se specifice că a avut nu una, ci două, Obrenovici și Karageorghevi, care s-au tot luptat între ele în secolele XIX și XX, succedând una alteia de câteva ori. Să nu uităm apoi tratamentul rău pe care sârbii l-au rezervat întotdeauna minorității române și aromâne de pe teritoriul lor. Să nu uităm naționalismul feroce care i-a făcut să fie antipatizați de toate popoarele din jur, fie ele ortodoxe, catolice sau musulmane. Fiindcă, din câte știu, nici bulgarii, nici albanezii, nici ungurii, nici croații și nici slovenii nu prea îi iubesc. În problema provinciei Kosovo, mărturisesc că sunt de partea sârbilor, dar nu mă pot opri să gândesc că nici ura

⁹ Gheorghe Barbul, *Memorial Antonescu. Al treilea om al Axei*, Editura Pro Historia, București, 2001, pp. 124 - 125.

albanezilor nu va fi izvorât din senin și că, în genere, resentimentele au o cauză. A îi considera pe sârbi eterne victime, un popor model, care a rezistat întotdeauna eroic tuturor lovirilor, și în comparație cu care noi, românii, ar trebui eventual să intrăm în pământ de rușine, mi se pare o optică grotescă. Îi propun dlui Racu, îl legătură cu acești minunați sârbi ortodocși, pe care îi laudă că au izgonit pe „regele trădător“ (de fapt, era vorba de regentul Paul și nu de rege) care voia să alieze în 1941 țara cu Germania nazistă, să-și amintească episodul de la 1903. Același popor minunat, un alt rege sârb care trebuia înlăturat: Alexandru Obrenovici. Motivul? Se căsătorise cu o femeie cu 15 ani mai în vârstă, regina Draga, de origine foarte modestă și incapabilă să-i dăruiască urmași. Drept care, în noaptea de 10 iunie 1903, un grup de ofițeri năvălește în palatul regal de la Belgrad, îi caută pe rege și pe regină câteva ore, și după ce îi dibuiesc în încăperea unde se ascuseră înspăimântați, îi împușcă și îi măcelăresc la propriu, cu săbiile, și le aruncă cadavrele, dezbrăcate și mutilate, pe ferestrele palatului. Această atrocitate a fost privită cu *satisfacție* de opinia publică sârbă. Acesta este modelul propus de dl Racu? Am cel puțin satisfacția că noi, românii, nu am procedat așa cu nici un suveran, oricâte am fi avut să-i reproșăm.

Campania din Vest

Este dincolo de orice îndoială faptul că meritele ostașilor români care au luptat în Vest nu sunt cu nimic mai prejos decât ale celor care luptaseră în Est, cu atât mai mult cu cât, în cea mai mare parte, este vorba despre aceiași oameni. Și bunicul meu, lt. Gheorghe Vrânceanu, a luptat în vest, până în decembrie 1944, iar un frate de-al său a murit în luptele de la Oarba de Mureș, în 1944, pentru eliberarea Transilvaniei. Deci insinuările dlui Racu sunt fără sens. Ceea ce este însă limpede este faptul că alianța noastră cu URSS nu semăna deloc cu alianța cu Germania, că, spre deosebire de germani, rușii s-au amestecat în ordinea noastră internă, ne-au impus un regim care a răsturnat întreaga structură politică, socială, economică și chiar culturală și sufletească a ne-

mului românesc. După 23 august 1944, am fost o țară ocupată, cu tot mai puțină putere de decizie. Desigur, lupta pentru dezrobirea Ardealului de Nord a fost la fel de legitimă ca și cea pentru eliberarea Basarabiei și Bucovinei de Nord, însă după 25 octombrie 1944, în continuare, se poate spune fără a greși că armata română a fost târâtă spre vest fără drept de replică. În timp ce soldații români mureau în lupta contra Germaniei naziste, la noi acasă, la București, guvernul Rădescu era răsturnat și Vișinski impunea primul guvern comunist.

Vae victis!

Pot fi împărțiți beligeranții în buni și răi? Negreșit, germanii au comis atrocități în teritoriile rusești ocupate. Dl Racu își exprimă de câte ori poate o aversiune personală față de conducătorii Puterilor Axei. Domnia sa înclină, în mod evident, spre soluția Aliaților, și afirmă că, pentru noi, „singura variantă decentă în ceea ce ne privea era varianta anglo-americană“. Teoretic, negreșit, nu pot să nu fiu de acord cu dl Racu. Ba cred că pentru noi și mai minunate ar fi fost varianta australiană, cea canadiană și, poate, cea paraguayana. Ceea ce îi scapă din vedere dlui Racu este că noi nu cu aceștia aveam frontieră, ci cu rușii. Și, de asemenea, că oricâte tratative am fi încercat să purtăm cu anglo-americanii, ei veneau la pachet cu sovieticii. Este de notorietate ideea anglo-americanilor de a nu negocia nici un fel de armistițiu separat, ci numai împreună cu glorioul lor aliat, Stalin.

Și, dacă tot este să vorbim despre „buni“ și „răi“, iar cei buni ar fi Aliații (câștigătorii războiului), nu pot să nu mă gândesc la bombardarea orașelor Germaniei și Japoniei, la bombele democrațiilor occidentale liberale care au căzut peste femeile și copiii din Dresda, la bombele atomice care au căzut peste femeile și copiii din Hiroshima și Nagasaki... în niște momente în care deznodământul era clar și aceste masacre inutile ar fi putut fi evitate.

Iată ce propunea Churchill, reprezentant al „variantei decente“, în iulie 1944, generalului Hastings Imay: „Vreau să reflectați foarte serios

asupra acestei chestiuni a gazelor asfixiante [asupra populației civile din orașele germane, ca răspuns la folosirea de către nemți a rachetelor V1 și V2 - *nota mea*, DF]. Este absurd a lua în considerare moralitatea în această afacere, când toată lumea le-a folosit pe parcursul ultimului război, fără să existe proteste din partea moraliştilor sau a Bisericii (...). Este vorba pur și simplu de o modă, comparabilă cu evoluția lungimii fustei femeilor. Vreau să se examineze la rece cât de rentabilă ar fi utilizarea gazelor asfixiante (...). Nu trebuie să ne lăsăm mâinile legate de principii neghioabe“.

Problema autoculabilizării

În textul dlui Racu, mă tem că există și această tendință. Este subțire, limita dintre privirea onestă și lucidă a propriilor defecte și scăderi (naționale) și căderea, pe nesimțite, într-o auto-învinovățire menită să spulbere orice idee de patriotism sau naționalism (nu-i așa că termenii în sine au început să sune desuet? Dacă spui „patriotism“ te gândești automat la ceva legat de propagandă de pe vremea lui Ceaușescu, când de fapt, ce poate fi mai firesc decât să-ți iubești patria și națiunea din care faci parte?). Îți poți iubi țara cu durere, îi poți vedea și înfiera toate defectele, dar acest lucru te doare în primul rând pe tine, cel care vezi, simți și vorbești ori scrii despre asta.

Este cazul lui Cioran, cu *Schimbarea la față a României*. Pentru că altfel, a pune diagnostice *ex cathedra*, detașat și cu superioritate, a „demitiza“ pe bandă rulantă totul, ajunge într-adevăr la limita blasfemiei. Dan Puric ar zice: nu îți poți privi critic nici mama, nici Biserica... Aș adăuga: nici pe frații morți pe câmpurile de luptă, oricât de „subțire“ ar fi numărul lor în comparație cu orice neam străin...

În articolul precedent, îi reproșam dlui Racu ireverența față de neamul românesc. Mă așteptam la o tresărire. Dimpotrivă, domnia sa recidivează și, încercând să demonstreze că nu este așa, repetă aceleași idei: „Îl trimit pe dl Focea la o lectură mai atentă a textului meu, în care eu vorbesc de lașitatea poporului român în ansamblul său“, „...Deși cu siguranță se găsesc pe fața pământului și popoare mai puțin curajoase decât noi“. Chiar adevărat de-ar fi, este totuși jenant să scrii așa ceva despre poporul în mijlocul căruia te-ai născut. Mai mult: este de prost gust.

Pentru generațiile de la 1848, 1877, 1918, 1941... sintagma „neamul românesc“ avea ceva solemn, care impunea, ceva într-adevăr sacru. Acum facem exces de spirit critic, și în acest fel ne secătuim, cădem într-un intelectualism steril, fad, plicticos și rece.

Uitasem, în zilele noastre nu prea se mai vorbește despre „neamul românesc“. Am devenit „populație“.

Cei care doresc să-și completeze colecția publicației ROST pot trimite contravaloarea revistei (3 lei/exemplar), prin mandat poștal, pe numele: Târziu Claudiu Richard, OP 23, CP 27 București. Precizați pe mandatul poștal ce număr al revistei doriți, în câte exemplare și adresa dvs. Pentru informații sunați la tel.: 0740.103.621

- Nr. 1 – martie 2003, dedicat lui Nicu Steinhardt
Nr. 2 – aprilie 2003, dedicat lui Mircea Eliade
Nr. 3 – mai 2003, dedicat lui Lucian Blaga
Nr. 4 – iunie 2003, dedicat lui Mihai Eminescu
Nr. 5 – iulie 2003, dedicat lui Nicolae Paulescu
Nr. 6 – august 2003, dedicat lui Sandu Tudor
Nr. 7 – septembrie 2003, dedicat lui Nae Ionescu
Nr. 8 – octombrie 2003, dedicat lui Valeriu Gafencu
Nr. 9 – noiembrie 2003, dedicat Părintelui Dumitru Stăniloae
Nr. 10-11 – decembrie 2003, dedicat lui Vasile Băncilă
Nr. 12 – februarie 2004, dedicat lui Nichifor Crainic
Nr. 13 – martie 2004, dedicat lui Mircea Vulcănescu
Nr. 14-15 – aprilie-mai 2004, dedicat lui Radu Gyr
Nr. 16 – iunie 2004, dedicat lui Vintilă Horia – **epuizat**
Nr. 17 – iulie 2004, dedicat lui Ștefan cel Mare – **epuizat**
Nr. 18 – august 2004, dedicat lui Ernest Bernea
Nr. 19 – septembrie 2004, dedicat lui Constantin Noica
Nr. 20 – octombrie 2004, dedicat Părintelui Arsenie Boca – **epuizat**
Nr. 21-22 – noiembrie-decembrie 2004, dedicat Părintelui Constantin Galeriu
Nr. 23 – ianuarie 2005, dedicat lui Vasile Lovinescu
Nr. 24 – februarie 2005, dedicat lui Octavian Goga
Nr. 25-26 – martie-aprilie 2005, dedicat Părintelui Constantin Voicescu
Nr. 27 – mai 2005, dedicat lui Nicolae Iorga – **epuizat**
Nr. 28 – iunie 2005, dedicat Părintelui Arsenie Papacioc – **epuizat**
Nr. 29 – iulie 2005, dedicat Părintelui Zosim Oancea – **epuizat**
Nr. 30 – august 2005, dedicat lui Vasile Voiculescu – **epuizat**
Nr. 31 – septembrie 2005, dedicat Părintelui Liviu Brânzaș
Nr. 32 – octombrie 2005, dedicat lui Aron Cotruș
Nr. 33 – noiembrie 2005, dedicat Părintelui Iustin Pârvu
Nr. 34 – decembrie 2005, dedicat lui Paul Goma
Nr. 35 – ianuarie 2006, dedicat lui Horia Bernea
Nr. 36 – februarie 2006, dedicat lui Ioan Alexandru
Nr. 37 – martie 2006, dedicat Părintelui Teofil Părăian
Nr. 38 – aprilie 2006, dedicat Părintelui Calciu
Nr. 39 – mai 2006, dedicat lui Pan M. Vizirescu
Nr. 40-41 – iunie-iulie 2006, dedicat lui Ion Gavrilă
Nr. 42-43 – august-septembrie 2006, dedicat Părintelui Adrian Făgeteanu
Nr. 44 – octombrie 2006, dedicat lui Gabriel Constantinescu
Nr. 45 – noiembrie 2006, dedicat lui Simion Mehedinți
Nr. 46 – decembrie 2006, dedicat Părintelui Rafail Noica
Nr. 47-48 – ianuarie-februarie 2007, dedicat Părintelui Benedict Ghiuș
Nr. 49 – martie 2007, dedicat lui Ioan Ianolide
Nr. 50 – aprilie 2007, dedicat lui Marcel Petrișor
Nr. 51 – mai 2007, dedicat părintelui Nicodim Mândiță
Nr. 52 – iunie 2007, dedicat Mitropolitului Bartolomeu
Nr. 53-54 – iulie-august 2007, dedicat Părintelui Trifa
Nr. 55 – septembrie 2007, dedicat lui Alexandru Mironescu
Nr. 56 – octombrie 2007, dedicat Părintelui Sofian Boghiu
Nr. 57 – noiembrie 2007, dedicat lui Teodor M. Popescu
Nr. 58 – decembrie 2007, dedicat lui Demostene Andronescu
Nr. 59-60 – ianuarie-februarie 2008, dedicat Părintelui Ioanichie Bălan
Nr. 61 – martie 2008, dedicat lui Dan Botta
Nr. 62 – aprilie 2008, dedicat Maicii Mihaela Iordache
Nr. 63 – mai 2008, dedicat Mitropolitului Nicolae Colan
Nr. 64 – iunie 2008, dedicat Aspaziei Oțel Petrescu
Nr. 65 – iulie 2008, dedicat Părintelui Mina Dobzeu
Nr. 66 – august 2008, dedicat Mariei Brâncoveanu
Nr. 67 – septembrie 2008, dedicat Părintelui Chesarie Gheorghescu
Nr. 68 – octombrie 2008, dedicat Părintelui Marcu de la Sihăstria
Nr. 69 – noiembrie 2008, dedicat lui George Racoveanu
Nr. 70 – decembrie 2008, dedicat lui Constantin Oprîșan
Nr. 71-72 – ianuarie-februarie 2009, dedicat lui Gheorghe Stănescu
Nr. 73 – martie 2009, dedicat lui Grigorie Leu
Nr. 74 – aprilie 2009, dedicat Părintelui Cleopa
Nr. 75-76 – mai-iunie 2009, dedicat lui George Popescu Glogoveanu
Nr. 77 – iulie 2009, dedicat lui Petru C. Baci
Nr. 78 – august 2009, dedicat părintelui Dimitrie Bejan
Nr. 79 – septembrie 2009, dedicat monahului Atanasie
Nr. 80-81 – octombrie-noiembrie 2009, dedicat părintelui Roman Braga
Nr. 82 – decembrie 2009, dedicat lui J. V. Iamandi
Nr. 83-84 – ianuarie-februarie 2010, dedicat părintelui Vasile Vasilachi
Nr. 85 – martie 2010, dedicat lui Silviu Dragomir
Nr. 86 – aprilie 2010, dedicat lui Nicu Naum
Nr. 87 – mai 2010, dedicat lui Olgăi Greceanu

ACESTA NU ESTE UN SPECTACOL

SAU DACĂ VREI, ESTE CEL MAI INTENS SPECTACOL PE SCENA VIETII.

16 PATURI ÎN PLUS ÎNTR-O NOUĂ CLĂDIRE VOR AJUTA FUNDAȚIA SFÂNTA IRINA SĂ ÎNGRIJEASCĂ PESTE 2000 DE OAMENI BOLNAVI DE CANCER, ÎN FIECARE AN.

DONEAZĂ ACUM! SUNĂ LA:

0900900063 PT. 3 EURO

0900900060 PT. 10 EURO

Numai în rețeaua Romtelecom.

Direct în contul Fundației:

RO11PIRB4201700750001000

Piraeus Bank, sucursala Carol

Fundația Sfânta Irina
colaborează la secția oncologie
în 2009 și 2009

GALA
SOCIETĂȚII
CIVILE
Prezentată de spitalul CMC

FĂ UN GEST
CREȘTINESC
PENTRU UN SUFLET
ROMÂNESC

www.sfantairina.ro

FUNDAȚIA SFÂNTA IRINA
CENTRUL DE ÎNGRIJIRI PALIATIVE